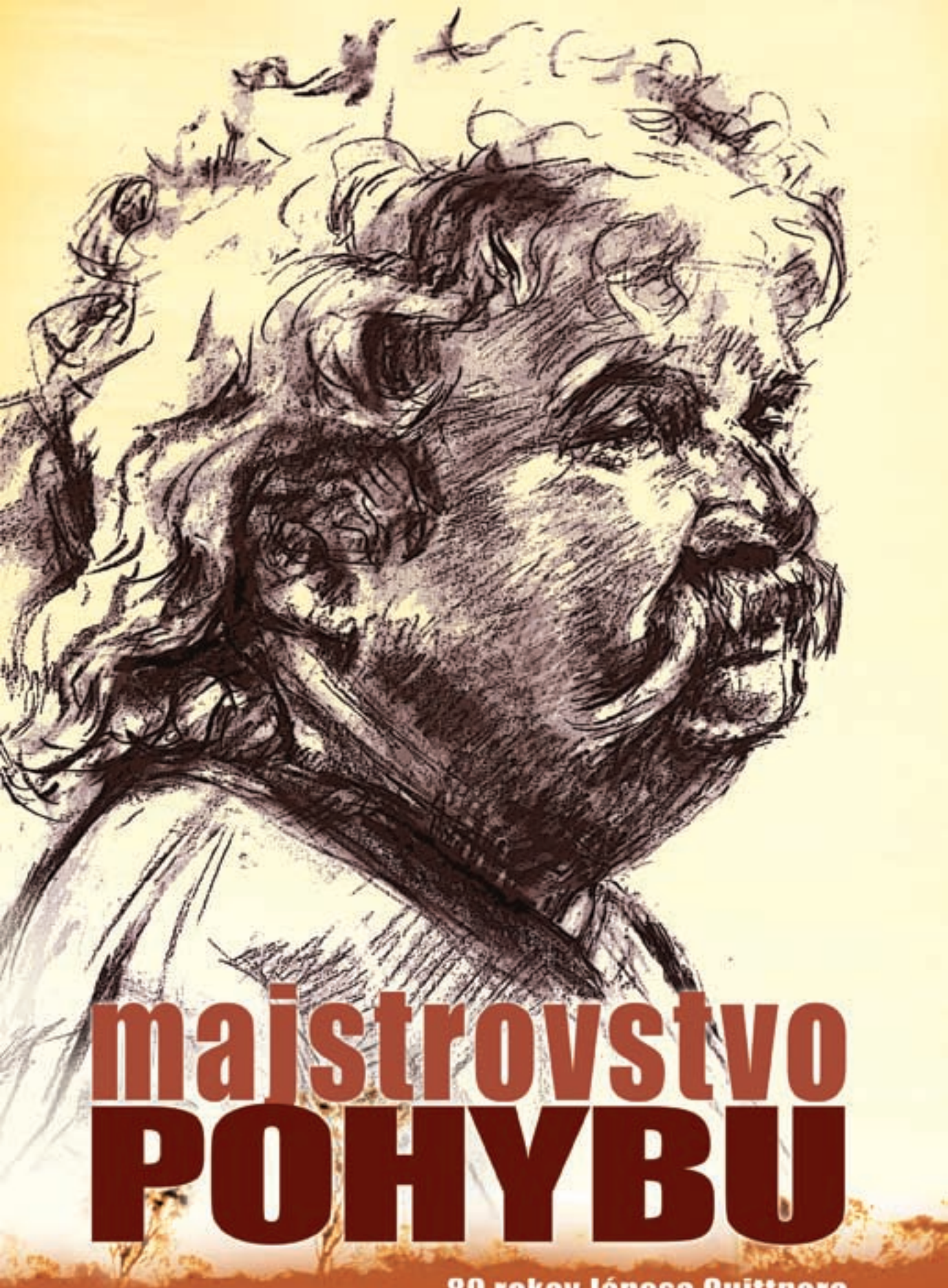

majstrovstvo POHYBU

80 rokov Jánosa Quittnera

Majstrovstvo pohybu

GRAM
CRO
CIM
CWN

Fotografie © Archív, János Quittner, Sándor Nagy a Gyula Haraszti
© Haraszti Gyula - Microgramma, Bratislava

majstrovstvo POHYBU

80 rokov Jánosa Quittnera

Vydalo vydavateľstvo Microgramma, Bratislava, 2021

Dobré víly v ľudových rozprávkach predpovedajú
životnú dráhu dieťaťa pri jeho narodení.
Či sa to tak stalo aj v mojom prípade, neviem.
To však viem, že môj doterajší život bol
napriek ťažkým obdobiam pekný a úspešný.
Už dlhšiu dobu cítim, že moja vnútorná podstata,
ktorá si váži ľudí a miluje ich, je vždy schopná
naplniť sa vďaka rodine, učeníkom a priateľom.
Je to úžasný pocit, že ma ľudia majú radi.
To je ten pocit, ktorý mi pomáha dostať sa
z každodenného labyrintu nášho uponáhľaného života.

A népmesékben a jó tündérek a gyermek
születésekor megjövendölik az életútját.
Hogy ez így volt-e az én esetemben is, nem tudom.
De azt, hogy az eddigi életem a nehéz
időszakok ellenére is szép és eredményes volt, tudom.
Már hosszú ideje úgy érzem,
hogy embert tisztelő és emberszerető énem
– a családom, tanítványaim, barátaim
révén – mindig színültig fel tud töltődni.
Fölemelő érzés, hogy szeretnek az emberek.
Ez az az érzés, amely átsegít rohanó
világunk mindennapjainak labirintusán.

In the tales, good fairies foretell
the faith of a child upon its birth.
I do not know if this happened in my case.
But I know that my life, despite some difficult periods,
has so far been successful and good.
For a long time, I have felt that my respecting
and loving inner self is always able to recharge itself
with the help of my family, pupils and friends.
To feel that people love me is elating.
This feeling gets me through the daily labyrinths
of our rushing world.

Jeden náš tanečník sa na teba podobá, akurát že je mladý

Niekedy v roku 1974 mi dcéra doniesla zo školy na Dunajskej ulici v Bratislave knižku, ktorú napísal Pál Quittner. Názov knižky bol Apu miért? (Otec prečo?). Vysvetľovala sa v nej fyzika pre deti, veľmi vtipným spôsobom. Moja dcéra chcela vedieť, či je autor náš príbuzný. V tom čase som bol štipendistom v poslednom ročníku v Štátnom ľudovoumeleckom súbore v Budapešti, tak som spisovateľa vyhľadal a navštívil. Peštianski Quittnerovci nie sú našimi príbuznými.

V našej rodine sa genealógii venuje Damian, jeden zo synov môjho austrálskeho bratranca, je ňou až posadnutý, takže dôkladne preskúmal náš rodokmeň. Bol dokonca aj v Španielsku, ale bezprostredných príbuzných nenašiel nikde. O rodine vieme len toľko, že niekedy za Monarchie sem prišli dvaja bratia. Damian v Katalánsku našiel istú pesničku, v ktorej sa spieva o dvoch bratoch, ktorí odchádzajú, ale nikdy sa nevrátia. Damian sa nazdáva, že išlo o „gypsiov." Vysvetľoval, že „nie sú takí ako ty, len vlasy majú také; ale sú takí ako môj otec a Uncle Paul." A že majú modré oči. No a veru, v južnej Európe sú modrookí Rómovia... On tam bol pred desiatimi-dvanástimi rokmi. My sme ešte vonku v Austrálii začali hľadať, skúmať, ako to mohlo byť. Hľadali sme mená v knihách, slovníkoch, ale Quittnera sme nikde nenašli, ale existujú rodiny s priezviskami ako Quitez, Quitnez, Quitero. Španieli to vyslovujú s K....

Raz do Melbourne-u zavítal Španielsky kráľovský balet, aj my sme sa naň išli pozrieť. V programe zrazu vidím, že choreograf sa volá Quitero! A tiež jeden z tanečníkov má priezvisko Quitez. Mal som vstup do zákulisia, tak som si povedal, ja si ho veru pozriem zblízka. Utekali sme dozadu – bolo treba obísť celú budovu, lebo nás cez javisko nepustili –, ale z hosťujúcich som už tam nevidel nikoho. Na recepcii ma však jeden z mojich tamojších známych ukľudnil, že niekto tam ešte bude. Zavolal jednu ženu – mohla to byť aranžérka –, tak som jej povedal, koho hľadám.

– Jeden náš tanečník sa na teba podobá, akurát že je mladý.

– Ako sa volá?

– Quitez.

Pri tomto sme sa zasekli. Moji strýkovia poverili jedného „genealóga". Našli záznam spred asi štyristo rokov o istom Quitezovi a Quiterovi, ktorí sa do Monarchie prisťahovali zo Španielska. Ale nezostali tu v okolí Bratislavy. Oveľa neskôr sa však v Bratislave objavilo úplne nové meno Quittner. Namiesto koncovky -ez

sa tu nachádza po nemecky znejúce -er a bolo pridané ešte jedno -t. Ponemčili sa. Ale nevieme, koľko je v tejto historke pravdy a koľko výmyslu. Na línii babičky Quittner – Anna von Wiezenberg – sa dá odsledovať približne 700 rokov, totiž aj otec môjho dedka Quittnera sa oženil s dievčinou z rodiny Wiezenberg. A tam sa už nachádza armáda, lebo aj otec dedka Quittnera bol dôstojníkom, vojakom z povolania. Otec môjho druhého dedka už nie, len on. A oni, nakoľko sú príslušníkmi Maďarskej kráľovskej armády, sa pomaďarčujú. Potom však prichádzajú Benešove dekréty a tie ukážu pomaďarčeným Quittnerovcom kade ľahšie…

Mohol som mať asi štyri-päť rokov, keď som stál s rodinou na bratislavskej strane pontónového mosta, otec ma držal za ruku a cítil som, že mi stále viac a viac stíska ruku. Ako som sa naňho pozrel, videl som, že mu po tvári tečú slzy, ako odchádzajú jeho starší brat, mladší brat, staršia sestra a dve mladšie sestry spolu s rodinami smerom na petržalskú stranu. Išli cez Neapol a zastavili sa až v Melbourne, v januári 1947. Moja sestra a jej rodina žijú v Melbourne od roku 1951. Aj dnes, keď už zomreli moji strýkovia, teta a synovci, v melbournskom telefónnom zozname nachádzame viac ako štvrť strany ľudí s menom Quittner.

Boli aj takí, čo hovorili, že „Ak by tvoj otec bol mal rozum, bol by podpísal reslovakizáciu a bolo by vám všetko vrátené". Ale môj otec svoje rozhodnutie nikdy neoľutoval.

Benešove dekréty sa vzťahovali najmä na Quittnerovu líniu otcovej rodiny, a zúfalosť im diktovala, že čím ďalej pôjdu, tým lepšie. Takže veľká časť rodiny po vojne emigrovala, ale my, keďže náš dom vo Vrakuni neskonfiškovali, ten nám zostal, tak zostal aj môj otec. Hovorieval, že „Viem, že sme niekedy dávno boli Španielmi, potom labancami, potom už len bratislavskými Nemcami, a nakoniec sa z nás stali Maďari. A teraz zas máme byť Slovákmi?" Stále to spomínal.

Môj otec bol silným bratislavským lokálpatriotom. Možno preto, lebo po prvej svetovej vojne bol ako kadet takmer jedenásť rokov v zajatí v Rusku. Bratislava kvôli Trianonu zmizla z mapy Monarchie, nepatrila ani Maďarsku, ani Rakúsku, a Rusi o Československu ešte nevedeli. Domov sa dostal vďaka jednému Švédovi z Červeného kríža, ten vedel, kam patria bratislavskí vojnoví zajatci. Do svojho milovaného mesta sa vrátil ako dvadsaťsedemročný.

Mal jednoznačný svetonázor. Tak, ako vtedy, keď sa rozprával s priateľom Károlyom Jankóm, riaditeľom školy o jedinom maďarskom denníku Új Szó, ktorý si predplácal.

– Vieš, Karcsi, ak sa toto splní, tak to bude koniec sveta.

Pod hlavičkou bolo napísané, že „Proletári všetkých krajín, spojte sa!"

– Sanyi, ty si myslíš, že bude na celom svete komunizmus?

– Nie, koniec sveta nastane, keď sa k peniazom a moci dostane biedny lumpen, zlý proletár.

A tak to je vo svete… A že to uvidel… Pritom môj otec, napriek tomu, že pochádzal z dobre situovanej rodiny, mal dosť ľavicové zmýšľanie. Vždy všetko rozdal, mama z toho bola hotová, ale v tomto sa naňho v mnohom podobám.

Hoci bol otec silne za Csemadok – nikdy sa nechcel angažovať –, ja som napriek tomu chodil na slovenskú strednú školu, ktorá bola práve oproti starej budovy Csemadoku. Mala názov XXI. Deväťročná stredná škola s umeleckým kurzom. Bol to otec, kto rozhodol, že budem chodiť do slovenskej školy. Pravdepodobne v tom zohrávali úlohu Benešove dekréty; a boli sme, pravda, aj triedni

S mojou sestrou Muci, ktorá mala šestnásť, keď som sa narodil, a so švagrom Fifom pochádzajúcim z Viedne

nepriatelia, ale vďaka ujovi učiteľovi Károlyovi Jankóovi, otcovmu kamarátovi, som mal doma aj hodiny maďarčiny.

Zo školy sa medzitým stala osemročná stredná škola, ale náš študijný plán nebol skrátený. Preskákali sme tam päť rokov. Baletné sály boli vo vtedajšom Pionierskom paláci (Grasalkovičov palác, v súčasnosti prezidentský palác). Zo školy, kde boli šatne, sme tam prechádzali. Vchádzali sme cez bočný vchod zo susednej ulice aj v lete aj v zime, preto ma teraz bolí chrbát... Ale neľutujem, lebo som tam spoznal veľa skvelých ľudí.

Ujo Géza Kern bol osobitnou kapitolou. Bol baletným majstrom. Po slovensky hovoril veľmi slabo – pravda, lepšie nehovoril ani po maďarsky –, vedel skôr po nemecky. Vždy hovorieval, že „nohavice špinavá a mastná, hlavne úzka" – vtedy totiž bola taká móda. Každý mal oblečené nohavice cigaretového strihu, a samo-

MÔJ OTEC A MATKA S RODINOU MÔJHO STARŠIEHO BRATA FRICI A SO MNOU NA VIANOCE, KEĎ UŽ BOL OTEC VEĽMI CHORÝ

zrejme boli aj takí, ktorí ich mali mastné a špinavé. Je logické, že aj my sme sa chceli prechádzať na korze v takých. Do ich spodnej časti bolo treba našiť zips, aby sme si ich mohli natiahnuť. Ujo Kern bol majstrom zo starej školy, pred hodinou nám vymasíroval ešte aj hornú časť chodidla.

Tu a takto som sa stal tanečníkom. Bol som v škole až do štvrtej, do pol piatej, a dva-trikrát týždenne som večer išiel unavený na maďarskú skúšku do Biskupíc, do Hornožitnoostrovského ľudového súboru tanca. A ostal som pri maďarských tancoch. Ja som sa teda mohol riadne poslovenčiť, až do konca som chodil do slovenskej školy. Hovorievali mi spolužiaci, že s Maďarmi to ďaleko nedotiahnem. Ale ja som v to veril. Bol to ujo Géza, ktorý ma povzbudzoval: „Nevadí, treba niekam patriť. Len vydrž!"

V zime, aby som nemusel cestovať v chlade a po tme, som býval u krstnej mamy. Volala sa Emília Kende Gál, jej sestra bola tá Franciska Gaál, ktorá sa v Maďarsku stala slávnou herečkou a ktorá neskôr odišla do Ameriky. Mojím krstným otcom zas bol Miklós Kende, ktorý bol už vtedy súkromníkom. Aj za komunizmu si vybojoval, aby nemusel byť zamestnancom, bol takým dobrým chemikom a lekárnikom.

V zime sme mali školu až do pol piatej, niekedy sme skončili aj neskôr. Mali sme dokonca aj predmet zvaný dramaturgické myslenie. Ani sa nedá vyjadriť, ako veľmi som ho neznášal, lebo sa začal o pol piatej a kým sa skončil, už bola úplná tma. Ostatné deti už boli dávno doma alebo sa zabávali vonku... Tento predmet nás oficiálne učil herec Martin Gregor. Taký veľký dôraz kládli na tej škole na to, kto nás učí. On samozrejme neprišiel na všetky hodiny, väčšinou

niekoho poslal namiesto seba, ale keď prišiel, sme sedeli v pozore v laviciach. V škole bol jeden jediný televízor a my sme ho v ňom často videli. Bol to múdry človek. Prechádzal sa po triede, vlastne teda v jednej baletnej sále v Pionierskom (Grasalkovičovom) paláci, kde boli spolu triedy A, B a C.

– Akou rečou hovoríš? – spýtal sa jedného z nás.

– Slovensky.

Išiel ďalej a takto spovedal deti. Keď sa dostal k nám, ja už som k tomu vedel niečo pridať.

– Maďarsky, slovensky a trošku rozumiem nemecky…

– To je už lepšie.

Zaujímal sa aj o takéto veci. Prišiel k jednej mojej spolužiačke, na to nikdy nezabudnem.

– No a ty, Prešporáčka, akou rečou hovoríš ty?

– Slovensky.

– S tvojím maďarským menom?

A na to sa vypytoval ďalej.

– Tvoja mamička má nemecké meno. Ona vie po nemecky?

– Áno.

V takomto svete sme my vyrastali, snažili sme sa prispôsobovať. Každý po svojom, tak alebo onak. Ja som to vedel ešte inak. Môj starší bratranec, Jancsi

Moja mama so svojimi deťmi. Môj brat Győző, sestra Muci, brat Frici a ja v roku 1950, pred emigrovaním mojej sestry

Kende bol dirigentom v Opere, u baletného súboru. On bol prvým dirigentom Ifjú Szivek… Veľa vecí je prepojených.

Vždy som chcel byť jednoduchým sedliackym chlapcom, napriek tomu, že som vôbec nemal také rodinné zázemie, ale chcel som byť taký ako ostatní. Môj múdry otec na to povedal, „To nevadí, ak chceš byť taký. Ale musíš vidieť, v čom je ten druhý lepší ako ty a v čom slabší. Možno, že to, v čom je lepší, sa ľahko naučíš." A ja som sa to aj naučil, hlavne vrakunské nárečie. Pochádzam zo staročia existujúcej meštianskej rodiny, napriek tomu sa dodnes veľmi snažím zachovať svoje vrakunské nárečie. Hoci sa mi postupom času stále viac a viac stráca… V tomto som sa totiž líšil od ostatnej rodiny. Oni vždy hovorili pekne, a ja som používal jazyk ulice aj vtedy, ak ma mama za to zbila. Lebo som chcel byť taký ako ostatní. Napriek tomu sme boli s Imre Borárosom dlhý čas pýchou Vrakune. On sa stal hercom, ja zas choreografom.

Toto všetko zohrávalo rolu v tom, že som sa stal tým, čím som.

Aký je život zvláštny. Bol som práve vojakom, keď mi zomrel otec. Obidvaja moji dedkovia boli vojaci z povolania. Dokonca boli obaja plukovníci. Môj dedko z matkinej strany, János Párkánynánay Cseresznyés, bol veliteľom vojenskej školy v Bratislave. Druhý sa volal Jakab Pál Quittner, bol veliteľom u delostrelcov. Niekde v dodatkoch k Trianonskej zmluve je napísané, že sa nechceli vysťahovať do Maďarska – v kútiku duše boli zrejme monarchistami –, preto ich československý štát musel prevziať, a dostávali aj vojenský dôchodok. Otec často spomínal, že vojaci sa na dedka Cseresznyésa sťažovali, lebo – uniformu si nezmenil, chodil v tej, ktorú mal predtým, ale odznak musel dať dole – išiel do školy a vždy pokarhal strážnika, lebo mu nepodal hlásenie v maďarčine alebo nemčine.

Tento príbeh o ňom koluje v rodine.

Keď som musel narukovať, dali ma za trest k ženistom, lebo som kvôli otcovi dal zopár faciek ujovi Karcsimu, vtedajšiemu tajomníkovi vrakunského národného výboru. Povedal, že „Ja ti ukážem!"… Môj birmovný otec bol lekárom pri odvodoch, ale ani on ma nevedel zachrániť. Dali ma k ženistom v Seredi – kto to pozná, vie, o aké miesto sa jednalo –, kde ma však Pán Boh neopustil. Tam – napriek tomu, že som bol tanečníkom – ma zaradili do Roty technického zabezpečenia. Mňa, jasného technického génia… Niekto sa však o mňa veľmi staral. Zrazu bol december a zavolal si ma veliteľ roty.

– Vieš, toho Bosáka sme poslali do záložnej dôstojníckej školy. Potrebovali by sme niekoho na jeho miesto.

– Ja nepôjdem do žiadnej technickej školy…

– Bolo by to v Bratislave…

– V Bratislave?! Pôjdem aj do dvoch naraz… – odvetil som.

Lebo tam bola Rózsi, ktorá mi v Hornožitnoostrovskom súbore nebola iba tanečnou partnerkou… Okamžite som sa chopil šance. Chodil som do školy, kde bol kedysi veliteľom môj starý otec. Stal sa zo mňa nejaký „náčelník ženijných dielní". Všetky skúšky som zvládol ľavou zadnou, ale práca na bagri už bola horšia, lebo som strhol jednu plechovú strechu… Zrazu bola práve tam, kam som sa otáčal. Kto by si bol pomyslel, že sa bager bude otáčať tým smerom. Mal som s ním veľmi veľa podobných problémov. Nie som stvorený pre vojenčinu, ale potešilo ma, keď sme raz pri práci v sklade našli stenu a na jednom kameni bol

Môj brat Frici so svojimi deťmi, Rózsikou a Fricike v záhrade nášho rodného domu vo Vrakuni. Osud ani naďalej nebol k našej rodine milosrdný: oni dnes žijú v Karvinej

nápis tisícosemsto-neviemkoľko a Johannus Párkánynánay Cseresznyés. Bol to môj starý otec Cseresznyés.

O starom otcovi Quittnerovi nemám takéto príhody, len toľko, že mal dom v Piešťanoch, na korze. Vraj keď už bol na dôchodku, vysedával na balkóne a obkukával dievčatá, ako sa tam prechádzali.

Degradovaný som bol dvakrát, lebo som predpisy interpretoval vždy trocha inak ako dôstojníci. Nemohol som pochopiť, prečo by som nemohol ísť kam chcem, ak raz mám permanentnú priepustku… Veď som bol takmer dôstojníkom, nie?

A kamže som chcel ísť? Do Bratislavy. Rózsi už bola v druhom stave, onedlho sa nám narodila dcéra, tak som chodil domov. Stále na mňa chodili s tým, že tam nemôžem ísť, lebo to už nie je náš vojenský obvod. Hovorím im na to, prečo

sa neopýtajú mňa, kde, v ktorom obvode chcem slúžiť. Aj kvôli čiapke boli stále cirkusy… Plukovník mi to aj povedal, keď sa mi skončila vojna.

– Najšťastnejší som bol vtedy, keď sa mi narodil syn, ale druhý najšťastnejší moment bude ten, keď vás tu už konečne nebudem musieť vidieť…

Zaujímavé bolo aj to, že na vojenské cvičenie ma poslali do obce Nána. V tých časoch bolo aj také, aby sme ani náhodou nezabudli, ako sa má brániť vlasť. Vďaka degradáciám som bol som stále iba veliteľom čaty, a boli tam takí vojaci-robotníci. Kopu z nich tam vždy na víkend pozatvárali do basy. Veliteľ práporu mi zas vydal rozkaz, že máme poupratovať dvor. Ja by som bol upratoval s týmito basistami, lenže boli ochotní pracovať len vtedy, ak ich pustím do Štúrova na pivo. No a koho nám pán Boh poslal v tých horúčavách na kontrolu? Veliteľa štábu. Mal som na sebe len biele tričko, zbraň som mal niekde zavesenú… Kto by si bol pomyslel, že v sobotu poobede nás niekto príde buzerovať? Dôstojník prišiel, ani som nevedel, ako sa mu mám pozdraviť. Nemal som ani čiapku, ani zbraň, navyše som bol službukonajúci práporu…

– Dobrý deň, pán major! – povedal som mu. Nuž, naučili ma, ako sa treba zdraviť… Ten riadne penil… že kde je posádka, prečo nie je uprataný dvor…

– Musím povedať, že tu nie sú. Ale za chvíľu sa vrátia, sú v Náne…

– Päť týždňov domáceho väzenia!

– Ja som tu už len dva týždne… – poznamenal som.

Na to sa začal smiať a povedal, že o mne všade píšu, že nie som spôsobilý na vojenčinu. V mojich papieroch sa pritom píše, že pochádzam z rodín vojakov z povolania… Zdá sa, že si ma riadne preverili.

Bol som na vojne prvý rok, keď sme sa 16. septembra 1961 zosobášili. Musel som sa ženiť v uniforme. Mojím svedkom bol brat Frici

NA CIRKEVNOM SOBÁŠNOM OBRADE UŽ V CIVILE
V BRATISLAVSKOM MODROM KOSTOLÍKU

– Viete vy vôbec, že teraz bývate v majeri Cseresznyés? – pýtal sa.

Taký je život. Skladá sa z takýchto malicherností.

Moja stará mama Cseresznyés sa za slobodna volala Franciska Világi Álló, pochádzala z Trstenej na Ostrove, bola dcérou veľkého gazdu. Bola níz(uč)kej postavy a v rodine bola šéfom. Starému otcovi-plukovníkovi vykala, ale zľahka ho postavila do kúta… Starký meral dva metre a jeden centimeter, stará mama len okolo stoštyridsať. „Čo si vy myslíte! – hovorievala mu. Kým som bol deckom, často sme k nim chodievali, lebo tam žila aj najmladšia sestra starej mamy, teta Mariska. Roky plynuli, a my sme raz v Prešove hrali spolu s hudobným divadlom SĽUK-u Syn človeka, a zrazu ku mne prišla teta Zsuzsa Bocsek, vedúca kostymérka bratislavského Národného divadla, ktorá tam vtedy práve hosťovala – inak bola aj prvou kostymérkou súboru Népes –, že mi privedie ukázať moju neterku.

– Ktorú? Kde tu ja mám neterku?

– Tvoja neter z druhého kolena je tu primadonou. Ilike Horváth.

Ilike prichádza a hovorí, že aj ona je potomkom rodiny Állóovcov. Aký je ten život zvláštny…

Oktatói kezdeteim 1958 körül, a vereknyei színtársulatnak táncbetéteket tanítottam. Balról: Bieber Ernő, Nagy Éva, jómagam, Varjasi Icu, Nagy Juszti és Mucska Pityu

OČARENÝ TANCOM

Tanec je profesiou, ktorú sa človek učí až do hrobu

V škole som mal možnosť spoznať mnohých umelcov. Štefana Tótha, Karola Zachara, uja Gézu Kerna – síce nebol významným umelcom, ale bol dobrý baletný majster –, Zuzku Jandíkovú, Juraja Kubánku, Štefana Nosáľa a ďalších. Takéto známosti človeku ukázali cestu, čo ako robiť, veď tá škola bola akýmsi základným učilišťom profesionálnych tanečníkov. V jej názve bolo predsa napísané, že ide o školu „s umeleckým kurzom". Oľga Szabová sa stala renomovanou speváčkou, ale medzi absolventmi boli aj takí, ktorým sa podarilo vybudovať kariéru baletného majstra či umeleckého vedúceho v Kanade. Bol to skvelý štart. Potom tam bol aj môj prvý maďarský Majster, Rezső Horváth Strieženec, ktorého som poprosil, aby nikdy nikomu neprezradil, že som chodil do slovenskej školy. On dodržal svoje slovo aj vtedy, keď sa mnohí čudovali, že som sa niektoré veci naučil ľahšie. Chodil som k nemu dole tancovať iba rok, keď mi ujo Rudi zveril viesť tréning. Vďačím mu za mnohé veci. Nielen za to, že ma pripútal k maďarskému ľudovému umeniu, ale aj za to, že keď som ukončil školu, povedal mi, že ak pôjdem do SĽUK-u – ako tomu hovoril on, do šrotovníka –, tak choreograf zo mňa nikdy nebude. Už vtedy som mu totiž hovorieval, že chcem byť choreografom, chcem sa venovať výskumu tanca. Mal som takéto sny. A keďže som do SĽUK-u nešiel, musel som sa prihlásiť na nejaký rýchlokurz do učňovky, aby som mal v rukách aj nejaké remeslo. Tí, ktorí hneď išli tancovať do súboru, tí nemuseli, ale niektorí neskôr, keď z nejakého dôvodu skončili s tancom, veru mali poriadne problémy.

Samozrejme, v Národnom podniku Tesla okamžite vyšlo najavo, že zo mňa v živote nebude žiadny nástrojár. Akokoľvek som sa snažil, náradie mi nijako nesedelo, stále som iba čakal na to, kedy môžem ísť konečne na skúšku. A tam Rudi preberal som mnou všetko, čo robil, hovoril so mnou ako rovný s rovným. Bol fantastickým Majstrom. Škoda, že ho viackrát vytlačili z domáceho tanečného života. Cez neho som mohol spoznať Bandiho Takácsa. Obaja sa mi vtedy javili vynikajúcimi odborníkmi.

V tých časoch, keď som sa vrátil z vojny, tajomník vrakunského „emenvé" – niekdajší mäsiar –, prišiel za mnou s tým, aby som s tamojšou mládežou nacvičil nejaký tanec.

– Jancsi, bude ten siedmy november, prosím ťa, nauč ich nejaký tanec...

– Ale koho?

– Vidím, že aj ty sa občas zastavuješ v krčme, tak tých, ktorí tam chodia. Keď ich pozbieraš, dostanete päť litrov vína.

Všetkých som nalákal, ktorí tam boli. Akurát v tom čase som hovorieval Rózsi, že bolo by dobré mať nejaký spoľahlivý súbor, kde by som si mohol trocha zarábať a pritom by som mohol robiť toto a tamto... Dcéru sme už mali, onedlho sme mali mať Öcsiho, peniaze sme potrebovali. Takže som pozbieral týchto chalanov a myslel som, že ak ich naučím na jeden tanec, aj to je už niečo. To bola moja prvá tanečná skupina. Gyuszi Koller, Árpi Koller, Szili Frölich, Lackó Frölich – dodnes si pamätám ich mená –, Sipos, Csuncsuri, Jancsika Wenhart, Sanyika Koller... Každého si pamätám a na každého spomínam s láskou.

Ani som veľmi nevedel, čo ich mám učiť. Vtedy som sa vrátil z vojenčiny a tam sme mávali len rannú rozcvičku a podobne... Potom som si spomenul, že ako prvý som sa naučil Kossuthov verbunk, ktorý ma naučili Gyuszi Czingel a Laci Vizi, a samozrejme môj prvý maďarský Majster, Rudi Horváth. Teraz nedávno mal osemdesiat rokov. S takým menom ako Strieženec, maďarskejší než Maďar a on bol tým, ktorý vytvoril jeden z najlepších súborov folklórneho tanca, Hornožitnoostrovský ľudovoumelecký súbor v Podunajských Biskupiciach, ktorý sa časom presťahoval do Šamorína. Myslel som si, že ak to bolo ľahké pre mňa, tak to bude ľahké aj pre ostatných... Ach, to teda vôbec! Päť litrov vína sa minulo, ale z tanca sa nenaučili takmer nič.

Keď sa konečne naučili Kossuthov verbunk – boli tam len chlapci –, povedali, že by sa chceli naučiť aj ďalší. Ovládal som ešte Husársky verbunk Istvána Molnára – a ten bol teda hodne ťažký. Oni nato, že naučme sa aj nejaký tretí... Ale k tomu už boli potrebné aj dievčatá. Zavolali všetky dievčatá z okolia, ktoré poznali, Maďarky aj Slovenky. Prišla Helena Kubinová, Icu Pucz, Erzsi Reitz, Zita Nagy, Ila Tóth a Márti Orbán, Terka a ďalšie – tak vznikol súbor Kis-Duna, ktorý sa spolu so mnou nasťahoval do Podunajských Biskupíc, v šesťdesiatom štvrtom či treťom. Vtedy bývali také (folklórne) súťaže nazývané LUT, na tie sme chodili. Prihlásili sme sa do okresnej súťaže v Bratislave a boli sme prví. Išli sme ďalej, niekam do Zohora a tak rôzne. Sanyiho Dankóa – daj Bože pokoj jeho duši – sme vymenovali za vedúceho, lebo sme potrebovali niekoho, kto všetko vybaví okolo vystúpení. Na tomto bode začína profesionalita. István a Józsi Winklerovci mali vtedy kapelu. Náš prvý program mal názov Minulosť a dnešok. Folklórna časť bola tým včerajškom, na harmonike sprevádzal István. Druhá časť bola tanečná hudba. Už aj vtedy som rozmýšľal tak, že chcem robiť kompaktný program.

Keď sme už boli so súborom Kis-Duna celkom dobrí, tak nás vykázali z kultúrneho domu. Istý čas sme skúšali vo Vrakuni na železničnej stanici. Tak sa na nás tešili tí, čo išli večer do roboty... Bola tam len jedna čakáreň, cestujúcim som sa ospravedlnil, povedal som im, aby sa nehnevali, nech tam chvíľu môžeme skúšať. Vtedy ešte nebol ani magneťák, tak sme si len tak spievali, tak sme nacvičovali. V de-

VRAKUNSKÝ DIVADELNÝ SÚBOR, KTORÉHO REŽISÉROM BOL JÁNOS ZVERINA, UJO JÁNOS. JEMU MÔŽEM VĎAČIŤ ZA LÁSKU K DIVADLU

cembri 1965 prevzal súbor môj Majster, Rezső Horváth Strieženec, potom sa súbor s Lacim Czingelom po takmer dvoch rokoch presťahoval do Tomášova. Ja som vtedy už viac ako rok pôsobil ako choreograf v Dunajskej Strede, u Žitnoostrovského súboru piesní a tancov.

Peňazí bolo vtedy málo, preto som veľa chodil na podujatia organizované Slovkoncertom. Účinkoval som v najrôznejších maďarských programoch. Stalo sa aj to, že som na plagátoch figuroval ako Lajos Molnár, laureát Ceny Franza Liszta, lebo Pubi nemohol prísť a poprosil ma, aby som za neho zaskočil. Potreboval som peniaze, mal som deti. Na týchto turné som sa zoznámil s mnohými zaujímavými ľuďmi. Istý čas som napríklad spoluúčinkoval s primadonou Hannou Honthy. Vo svojej šatni vždy hrala karty a vypytovala sa ma, kto bol mojím starým otcom, kto bol ten a ten...

– Ako to, že nevieš hrať bridž? – pýtala sa ma viackrát.

– Ja okrem Čierneho Petra viem hrať len Smoliari utekajte...

Ak sa nemýlim, povedala mi po predstavení v Lučenci, že „Z teba, Jancsikám, bude niečo. Ale nikdy nesmieš opovrhovať menšími príležitostnými vystúpeniami.“ Aj toto bol istý druh školy. Tatra revue som neznášal – na flitre sa odvtedy nemôžem ani pozrieť –, ale považoval som to za poctivú prácu. Robil s nami mladý choreograf Jožo Döme. Stále hovorieval, že „Jancsi, všetci žijú z niečoho. Z vášho poskakovania sa vyžiť nedá, iba ak by si šiel do Rusoviec.”

Vzťah dobrého Majstra a žiaka je večný. Súbor Kis-Duna už vo veľkom tancoval a skúšal, keď sa mi Rudi posťažoval:

– Predstav si, že Žitnoostrovský sa nevie dostať na súťaž do Želiezoviec a Gombaseku, nemám dostatočný počet tanečníkov. Nepožičal by si mi zopár z tvojich?

– Samozrejme, prečo nie? Ak sú ochotní vycestovať... A pôjdem aj ja – odvetil som.

Dvakrát do týždňa sme chodili do Dunajskej Stredy, aby sme sa naučili tance, s ktorými chcel Žitnoostrovský súťažiť na folklórnych festivaloch. Syn sa dostal do nemocnice, ale po prepustení som ho nemohol odviezť domov, lebo som bol v Gombaseku. Odviezol ho kamarát Józsi Winkler. Rudi ma už v Želiezovciach začal prehovárať, aby som išiel robiť do Dunajskej Stredy. Vyhovoril som sa, že mám rodinu, je to ďaleko na to, aby som tam dochádzal denne. Neskôr, keď on sám opustil súbor, opäť ma vyhľadal s tým, aby som tam už určite išiel, lebo z toho, čo som sa naučil v Tesle, nebudem môcť vyžiť. V tom čase bolo treba s firmou, ktorá nás raz úspešne „vyučila“, podpísať pracovnú zmluvu na niekoľko rokov.

V šesťdesiatom piatom sme s jedným advokátom z Lúčnice podali žiadosť na pracovný súd o zrušenie mojej pracovnej zmluvy s odôvodnením, že mi nedovolia rozvíjať svoju primárnu profesiu. Na rozhodnutie súdu sme museli čakať asi pol roka, ale nakoniec ma „s okamžitou platnosťou“, bez zaplatenia pokuty prepustili a mohol som ísť tancovať do Dunajskej Stredy.

Hornožitnoostrovský súbor ľudového tanca v roku 1959 v Gombaseku. Na ktorých sa pamätám podľa mena, zľava: Pötyi, Lajos Molnár, jeden z Méryových, ja, Laci, Jankó Strieženec, Laci Hervay, Rózsika Ferenczy; sedia: Sanyi Koller, ak sa dobre pamätám, jedno dievča z Povody alebo zo Šamorína, Rózsi Q. Tekauer, Marika Göndör, Erzsi Dolník, Eta Strieženec, Gizella (Pirike) Mikus, Róbert Koller

…bol som jedným z jeho vtáčat

Pravdu povediac, už od začiatku som chcel študovať choreografiu. Choreografický inštitút bratislavského Osvetového ústavu v rokoch 1963 – 1967 dával absolventom odborné maturitné vysvedčenia (takáto možnosť odvtedy už nebola). Taki (András Takács) ma tam neprijal, lebo bratislavský okres už bol zastúpený. Vtedy som si povedal: aj tak budem choreografom! Mal som jeden veľký idol. Raz som v Slovenskom národnom divadle tlmočil pre Rábaiho, ktorý aj tam zdôrazňoval, že treba rozmýšľať v intenciách uceleného programu, nestačí urobiť jedno číslo, lebo my sme bližšie k divadlu. Keď som sa vrátil domov, od Rózsi som si vypýtal nejaké peniaze. S takým športovým vakom so sťahovacou šnúrou v hornej časti som sa vybral stopom do Pešti. Myslel som si, že nebudem mať problém, lebo určite každý vie, kde je sídlo Štátneho folklórneho súboru. Poriadne som sa mýlil, nevedel to nikto, až na jedného taxikára. Povedal som mu: „Je mi veľmi ľúto, ale mám len dvadsaťsedem forintov." Toto sa udialo, pravda, ešte v šesťdesiatom treťom či štvrtom… Odviezol ma do Štátneho a nezobral odo mňa žiadne peniaze. Vyšiel som na poschodie – súbor sídlil v jednej budove s Osvetovým inštitútom –, ale vrátnik ma okamžite stopol.

– Koho hľadáte?

– Miklósa Rábaiho.

– Počkajte! – a zdvihol telefón. – Majstra Rábaiho tu čaká nejaký prišelec…

Chudák Rábai musel prísť dolu, lebo vtedy sa tam nedalo len tak nakráčať. Prešiel vedľa mňa, ako keby som tam ani nebol. Zrazu sa otočil a obzrel sa okolo.

– Kto ma hľadá?

– Ja – ozval som sa.

– Počkaj, kde som ťa videl? – pýtal sa ma.

– Tlmočil som Vám v SĽUK-u.

– Jasné, ty si mi tlmočil pri rozhovore s Kubánkom. No, o čo ti ide?

V rýchlosti som mu hovoril, že som prišiel preto, aby som sa ho spýtal, či sa zo mňa môže stať choreograf.

– No, poď so mnou. Kedy si prišiel?

– Teraz som došiel.

– Kde máš veci? – opýtal sa, lebo som mal len ten športový vak.

– Nemám so sebou nič iné, došiel som iba preto, aby som sa na to opýtal.

Veľmi sme sa skamarátili. Bohužiaľ, taká knižka o ňom, akú by som si predstavoval, zatiaľ nevyšla. Bola by v nej možno zverejnená aj naša korešpondencia.

Rábai bol taký, že keď prišli do Bratislavy so súborom, alebo len tak precestovali, vždy sa u nás zastavil, dal pusu Ivi a Öcsi hoci aj v noci, keď už spali. Moje deti boli preňho akoby jeho vnúčatá... Aj vtedy hore, vo svojej kancelárii sa zaoberal tým, čo bude so mnou v Pešti s jedným vakom.

– Vie tvoja žena, kde si? Dá sa jej zatelefonovať?

– Ale kde, my nemáme doma telefón..., ale hovoril som jej, že idem sem za Vami.

Až tak sa o mňa staral, že na druhý deň mu napadlo zavolať Bandimu do Csemadoku. Poprosil ho, aby určite išiel do Vrakune – Rózsi vtedy pracovala v tamojšej družine – a povedal jej, že prídem domov až o dva-tri dni. Rábai bol veľmi starostlivý. Vtedy som sa dostal medzi jeho „vtáčatá". Vždy som mal odvahu ísť za ním, ale nikdy, nikdy nepovedal, ako som na tom profesne. V sedemdesiatom štvrtom potom Štátny folklórny súbor hosťoval u nás v Divadle P.O. Hviezdoslava. Po predstavení prišli Szőttes a Rábai k nám domov. Preto len oni, lebo ostatní by sa už v byte nezmestili.

– Teraz sú tu všetci, tak povedz, Majstre, bude zo mňa choreograf?

– Ty si už choreografom aspoň päť-šesť rokov – odvetil. Bol som taký šťastný... – No a za to, že som ti to prezradil až takto neskoro, môžeš si odo mňa vypýtať darček.

– Chcel by som so súborom Szőttes naštudovať tvoj tanec Györgyfalvi legényes (Mládenecký z Györgyfalva). – Rábai dovolil takéto niečo iba zriedkakedy...

– Máš to mať – povedal. – Moji asistenti vás ho prídu naučiť.

Prišli Sándor Sajti, tanečný umelec, laureát Lisztovej ceny a Márton Balog, môj kmotor.

– Ak môžem byť bezočivý..., chcel by som to pre štyroch tanečníkov, nie pre šiestich...

Bol to úžasný človek. V súbore Szőttes sme tancovali Mládenecký z Györgyfalva takmer celú jednu sezónu s čiernou stuhou, keď milovaný Maestro zomrel. Znamenal pre mňa veľmi veľa. Je zaujímavé, že v pamäti sa mi najčastejšie vybavuje vo vyťahaných teplákoch.

– Raz, keď budeš starým choreografom, budeš chodiť v teplákoch rád. Vieš, ako sa volajú po slovensky? – hovorieval.

– Viem, tepláky...

– Nie ťepláky, ale tepláky. Tieto som si kúpil na turné v Čechách niekedy v päťdesiatom neviemktorom...

– Je to na nich vidieť – vravel som si v duchu.

– Vtedy som si ich kúpil štvoro...

Bol veľmi zlatý. Môj milý, zlatý Maestro.

Kurz pre choreografov sa konal v Bratislave raz mesačne cez víkend. Väčšinou učili Taki a Rudi, ale mali sme aj slovenských majstrov. Bol tam napríklad Štefan Nosáľ, ktorý prednášal a občas na krátky čas sa objavil aj Juraj Kubánka, písanie scenára zas učil Ladižinský. Nikoho to nezaujalo tak ako mňa, pretože ja som poznal aj Ladižinského a veľmi som ho uznával ako dramaturga a scenáristu. Páčilo sa mi, že keď vchádzal, oslovoval ma „Jančík, môj...". Škoda, že dnešní mladí tanečníci – „decká" – sa väčšinou učili od amatérov a aj sa správajú ako amatéri. Toto sa nevzťahuje len na slovenských tanečníkov,

MIKLÓS RÁBAI SA O MŇA NATOĽKO STARAL, ŽE MU NA DRUHÝ DEŇ NAPADLO ZAVOLAŤ BANDIMU TAKÁCSOVI DO CSEMADOK-U, ABY DAL VEDIEŤ MOJEJ MANŽELKE, KEDY PRÍDEM DOMOV

ale čiastočne aj na tých z Maďarska. Rábai síce nebol profesionálnym choreografom, keď začínal svoju umeleckú kariéru, ale vypracoval sa na to. Bol ozajstným profesorom. István Molnár zas bol veľmi veľkým tanečným umelcom európskeho meradla. Boli teda takí, ktorí nám ukazovali smer a oboznámili nás s divadelnými zákonitosťami. Dnes to vidím tak, že každý si veľmi skoro myslí, že vie všetko, a keďže vie všetko, nič nepotrebuje s nikým konzultovať a profesiu sa snaží naučiť sám a chce tak vybudovať individuálnu školu bez nejakých základov. To nie je šťastné riešenie, javiskovú tvorbu ľudového tanca to vždy vráti späť o niekoľko desaťročí. Aby som povedal dobrý príklad: v SĽUK-u sa hovorievalo, že Mať moja a Syn človeka boli prvé profesionálne scenáre, ktoré videli. Také, v ktorých bolo všetko, a ak ich niekedy niekto bude chcieť obnoviť, nájde v nich všetko potrebné, ak aspoň trocha pozná štruktúru skutočných scenárov. To, čo bude na javisku, bolo dovtedy napísané prakticky iba v bodoch. Vďaka Rábaimu som si vždy napísal scenár pre Gombasek, Želiezovce a pre všetky programy skupiny Szőttes. Ja som bol prvý, kto nakreslil a postavil na festivale v Želiezovciach ľudovoumelecké kulisy. Navrhol som veľký dom – celý sme ho dali postaviť väzňami. Mal som z toho aj malér, lebo Laci, tajomník želiezovského národného výboru, ktorý bol veľmi milým človekom, pre nás požičal kopu dosák. A samozrejme zbytočne sme ich označili číslami tak, aby sa jednotka

dostala k jednotke, keď sme ich potom rozpílili. A keď sme ich mali vrátiť späť na sklad dreva, boli aj namaľované...

– No toto ja už nemôžem predať!!! – povedal skladník.

– Ale veď tu sú všetky dosky, podľa poradového čísla... – prejavil som sa znova ako technický génius.

Tie kulisy stáli na tom javisku ešte riadne dlho, lebo som sa nemohol dívať na to, že by tam boli zavesené iba dve vlajky.

Za toto všetko môžem ďakovať škole, lebo sa ma snažila nasmerovať inou cestou. Ak si pomyslím na to, že sme v škole mali možnosť vystupovať ako štatisti v Národnom divadle ešte ako dvanásť-trinásťroční... Človeka to chytí na celý život, budeš chcieť robiť takéto. Keď som končil na VŠMU , mal som skúšku z réžie u majstra Krišku.

– Prídeš a budeme robiť Bohému. Priprav sa z niektorého dejstva a urob ho.

Spravil som to a myslel som si, že ak to nebude dobré, aj tak to prerobí. Aj som mu to pred všetkými takto povedal. Stál tam aj operný spevák Peter Dvorský, aj on v nej účinkoval – vtedy bol ešte veľmi mladučký.

– Jancsi, ja už s týmto nebudem mať veľa roboty, si na dobrej ceste.

Bola to pre mňa vtedy obrovská pochvala.

Stál som tam, na javisku, vedľa Krišku. Hovorím mu, vieš čo, tu, nad schodmi je ťah číslo 27. Pamätám si ho ešte z detstva, v ten deň mám narodeniny. Pozreli sme hore a skutočne, na ťahu bolo napísané číslo 27.

– Koľko si mal vtedy rokov?

– Asi tak dvanásť...

Ako niektoré veci ostanú v človekovi. To je ten rozdiel, a ja som toto všetko chcel odovzdať ďalej. Všetky moje znalosti, do poslednej kvapky. Veď je to pre všetkých. Človek má najväčší strach z toho, že všetky svoje poznatky zoberie so sebou do hrobu.

Keď som ukončil choreografiu, pani Tankó, odborná referentka Osvetového ústavu pre tanec, ma už v šesťdesiatom deviatom poverila vyučovaním teórie tanca. V tom čase, ale aj neskôr som usmernil mnohých tanečníkov na VŠMÚ – hlavne zo Szőttesu. Nemal som obavy, že možno budú lepší ako ja. Vedel som, že ak chcem, aby malo tanečné umenie Maďarov na Slovensku budúcnosť, budú potrební vyštudovaní ľudia, ktorí nemajú klapky na očiach. Asi preto vidím všetko inak, aj to, čo sa deje dnes.

Chcel som robiť všetko. Učil som až do dňa, keď som emigroval, až do konca som podporoval naše maďarské súbory v kategorizácii – súbory Hajós, Csalló, Rozmaring, písal som im scenáre, pričom sa to nesmelo robiť, lebo som bol členom kategorizačnej komisie, ale moja poctivosť mi nedovolila, aby som nepovedal, pri ktorom scenári som im asistoval.

Vtedy to bolo pre každého dobré a prirodzené, ale po mojom emigrovaní sa to všetko obrátilo proti mne. Proti mne sa otočili tí, ktorí odo mňa dostávali najviac, a začali ma osočovať. Najprv z ľudského, potom aj z profesionálneho hľadiska. Najviac ma bolí to, že sa kvôli tomu nestali väčšími. Každému som odpustil, ale najsmutnejšie je to, že nestal som sa obeťou iba ja, ale celá umelecká disciplína. Ľudovoumelecký tanec Maďarov na Slovensku bol vtedy samostatnou umeleckou disciplínou. Bol podobný tomu z Maďarska, aj slovenskému, lebo musel obstáť na oboch trhoch. Kto si myslí, že na festivale

RÁD BY SOM SPRAVIL TVOJ *MLÁDENECKÝ Z GYÖRGYFALVA*
ZĽAVA: KÁROLY SÍPOS, IMRE SZOKOLAY, FERENC DUDEK, ERVIN VARGA

v Gombaseku stačí mať čižmy s hrubou podrážkou a len tak trocha poskakovať a hneď bude všetko v poriadku, je na omyle. Nie, nebudú si ho vážiť. Treba ukázať viac, treba to robiť lepšie, lebo vieme dvakrát toľko, ak sa vzdelávame v odbore, lebo my sme vyrastali na dvoch kultúrach a chtiac-nechtiac čerpáme z oboch. Poznáme a ovládame aj to, čo oni, ale aj tú vlastnú. Stáť vzpriamene je pre príslušníka národnostnej menšiny veľmi dôležité, lebo sa môžeme pozrieť do očí aj priateľovi, aj nepriateľovi. Hovorím to bez akejkoľvek snahy urážať niekoho, ale zdá sa, že tu na Slovensku sa nám posilnili „problémy s chrbticou“. Chvála Bohu, v Austrálii je tento „ortopedický syndróm“ dnes oveľa slabší, lebo anglosaská kultúra, ktorá má v sebe snahu o dohodu, mala na nich veľký vplyv, či už chceli alebo nie.

Nielen u nás, ale aj v Maďarsku sa tieto veci začínajú meniť len teraz, v posledných dvoch-troch rokoch. Keď som odišiel, hnutie ľudového tanca sa vrátilo na scénu v podobe tradičných tancov zo zbierok, ktoré boli choreograficky len mierne zmenené.

Našťastie, čím je choreograf vzdelanejší, tým skôr príde na to, že snáď by bolo treba robiť niečo iné. Lebo ľudový tanec vždy zostane ľudovým tancom, dnes sa už zozbierané tance nezmenia samy od seba.

Keď som sa v deväťdesiatom roku vrátil, bol som zarmútený, keď som uvidel, v akej pozícii sa nachádzajú súbory Szőttes a Ifjú Szivek v rámci slovenského tanečného umenia. Pričom oba súbory patrili pod vedenie mojich žiakov.

V spôsobe myslenia nemali odo mňa ďaleko, aspoň vtedy, keď sme pracovali spolu. Samotný ľudový tanec na Slovensku sa stal bočným ramenom ľudového tanca v Maďarsku. V ničom sa nelíšia, na javisku takmer nevidieť tanec Maďarov na Slovensku alebo tanec Felvidéku. Ja sa neviem celkom stotožniť ani s pomenovaním Felvidék, lebo Žitný ostrov nie je Felvidék, Matúšova zem tiež nie je Felvidék... Ak sa Slováci cítia byť urazení, tak v tom niečo bude. „Horný vidiek".

Tance, ktoré máme u nás, bohužiaľ, nie je možné len tak osamote uviesť na scénu. Naše súbory tancujú tance zo Sedmohradska preto, lebo s nimi už netreba toho urobiť veľa. V mnohých prípadoch vyslovene nič, lebo by ich len pokazili. Mládenecký z Mondrucu by choreograf len pokazil, je najlepší taký, aký je. Nehovoriac už o tom, že Csemadok v šesťdesiatych rokoch súbory ľudových tancov rozdelil. Boli špičkové súbory, ako napríklad Žitnoostrovský (Csallóközi), Győzelmes Út z Galanty, Pohronský (Garammenti) z Levíc, Palóc z Fiľakova, Gemer (Gömör) z Rimavskej Soboty, Új Nemzedék z Košíc alebo Rozmaring

MÔJ PRVÝ SÚBOR, SÚBOR ĽUDOVÉHO TANCA KIS-DUNA V ROKU 1963.
HORNÝ RAD: KATA PUKÁNOVÁ, MÁRTA ORBÁN, ILA TÓTH, SZILVI FRÖELICH, TERKA GÖNDÖROVÁ, GYUSZI KOLLER, JA, HELENA KOBINOVÁ, KATA KEMÉNY, VILI NAGY, ZITA NAGY, MANCI MINARIKOVÁ, FERI MOZSNYÁK. V DREPE: JANO ŠVELÁN, LACI CZINGEL, SZILVI SIPOS, ZOLI ZVERINA, ALFRÉD NAGY A SANYI KOLLER

Môj prvý Majster,
Rezső Horváth Strieženec:

„Bol aj jeden ojedinelý prípad, ktorý prerástol nielen cez hranice našej krajiny, ale aj Európy. Nech je tu o ňom krátka zmienka. Niekedy začiatkom päťdesiatych rokov sa na skúške objavil jeden 15-ročný mladík s prosbou, aby mohol u nás tancovať, čo sme mu samozrejme umožnili. Mladík sa za krátky čas vypracoval na jedného z najlepších tanečníkov, stal sa miláčikom súboru a fanatickým milovníkom ľudových tancov. Volal sa Jancsi Quittner."

zo Sene. Tieto boli špičkové. Nazývali ich popredné súbory. V roku 1969, keď som sa dostal do ÚV Csemadoku ako referent ľudových tancov, považoval som za vhodné, aby som sa ich trocha pokúsil nasmerovať individuálnym smerom. Mal som pocit, že ich programy boli akýmsi déjà vu. Veľmi sa na seba podobali. Vždy som hovoril, že pamäť podvádza. Človek si síce myslí, že urobil niečo iné, ale v skutočnosti urobil niečo horšie, než to, čo videl. Toto sa týkalo aj mňa. Samozrejme je možné urobiť niečo podobné, ale to musí byť niečo iné. Povedal som im vtedy, že aj ja som v roku 1967 v Žitnoostrovskom spravil scénu Pred bitkou s kurucmi. Zohrávalo v tom úlohu aj to, že SĽUK mal kurucov, aj Ifjú Szivek mali kurucov, a ja som si zobral len kurucov... Kubánka spravil Kurucov preto, lebo videl Kubáňskych kozákov. Kvočák spravil kurucov preto, lebo Andrašovan mu napísal vynikajúcu hudbu, ktorá sa podobala hudbe SĽUK-u, ktorú napísal tiež on. Ale tieto neboli myšlienkovo odlišné. Prípadne v jednom bol iný vodca ako v druhom. Ja som robil niečo iné. Tibor Ág k môjmu napísal hudbu tak, že k nemu pohľadal hlavné motívy v levočskom kódexe, aby sa viac priblížil k dobe. Názvom tanca bolo Pred bitkou (Egy csata előtt). Určite nebol najlepší, tiež by sa dalo o ňom hovoriť, že ide o déjà vu, ale iba v tom zmysle, že kuruci... Posolstvom bolo to, čo sa nachádza na ich vlajke: Pro Patria et Libertate. Za vlasť a za slobodu. Toto sme chceli zatancovať, ako sme to len vedeli vtedy v Žitnoostrovskom, čo bolo pre mňa a aj pre tanečníkov veľmi dôležité. Sloboda a Vlasť.

Mimochodom, už vo vrakunskom súbore tanca Kis-Duna sa začalo akési dramaturgické uvažovanie. Neviem, odkiaľ to prišlo, veď mi to vlastne nikto nepovedal. Názvom prvého programu bolo Minulosť a dnešok (Múltunk és a ma), účinkovala v ňom kapela Winkler. Boli v ňom zaradené aj vtedajšie tanečné pesničky. Časť s názvom Minulosť pozostávala z ľudových tancov a v časti Dnešok hrala kapela Winkler tanečnú hudbu. Program v šesťdesiatom štvrtom mal názov Tance našich otcov (Apáink táncai). Tento program bežal pod dvomi názvami, neskôr kvôli povodni v roku 1965 dostal názov Dar obetiam povodne. Toto prišlo nejako spontánne a pokračovalo v Dunajskej Strede.

Dunajskostredské obdobie bolo pre mňa veľmi dôležitým medzníkom, lebo som dostal súbor, ktorý už mal svoje meno, svoju minulosť – a svoj rozpočet. Patril k Okresnému domu osvety. Tanečníkov prichádzalo neúrekom. Zo začiatku som z nich vytvoril až dva súbory. To mi dalo takú silu, že už sme hneď na ďalší rok, 30. apríla mali prvú premiéru. Usporiadali sme ju vo Veľkom Mederi, lebo v Dunajskej Strede bola prvého mája veľmi veľká slávnosť. Názvom programu bolo Na slnečných cestách (Napfényes utakon). Vystúpili sme spolu s mederským speváckym zborom... A aj tam som vytvoril a vyprodukoval ďalšie štyri programy. Pracoval som nesmierne veľa, ale myslím si, že to bolo v poriadku a veľmi správne.

Mužský zbor Žitnoostrovského súboru piesní a tancov s vedúcim kultúrneho domu vo Veľkom Mederi v rokoch 1967–68.

Vybavia si to s tebou

Vždy som bol presvedčený, že samotná metóda, akou na spôsob Lúčnice založili Ifjú Szivek, je polovičatá, lebo ten, kto interpretuje diela pre diváka, je svojím spôsobom len amatér honorovaný nejakými tými peniažkami, ktorý len príde a za chvíľu odíde. Takže to nebolo dobré riešenie, ale predsa len o niečo lepšie, ako keby tam boli úplní amatéri. Preto sme začínali so Szőttes takto isto. V roku 1968 sme chceli urobiť profesionálny súbor v rámci Maďarského zväzu mládeže. Laci Dobos, ktorý bol vtedy ministrom, ma poslal na Východ a povedal, že ak chceme profesionálny súbor, tak jedine na Východe, lebo tam nie je nič. Tak sme sa vtedy úžasne nadchli a išli sme do Bielu… Na kaštieli boli rozbité okná. Napriek tomu som každého presviedčal, aby prišli do Bielu. Pre mňa bolo veľmi dôležité, aby mali Maďari na Slovensku profesionálny ľudovoumelecký súbor.

Už aj vtedy boli takí, ktorí frflali, že načo tam poslať Jancsiho Quittnera z Dunajskej Stredy, a to vtedy povedali poprední tanečníci. V tom čase sa za profesionála považoval Kvočák – neskôr som s ním síce roky nehovoril –, ale napriek tomu povedal, že preto, lebo Jancsi je neporovnateľne lepší ako ostatní. Takže nehovoril o mne v zlom. Profesionál nie je zlý… Je síce závistlivý, ale nezoberie ti to, čo vieš. No ale toto všetko išlo do stratena, hoci sme v to verili ešte aj v ´69-om. Za ´68 som vďačný Takimu a ujovi Pistovi Gyurcsómu, že si ma zavolali preč z Dunajskej Stredy. Ja som v skutočnosti odtiaľ nechcel hneď odísť, ale ujo Pista mi povedal, že „ak odtiaľ neodídeš, budeš mať problémy". A ja som odišiel. Už som aj bol unavený z piatich rokov cestovania.

Celé sa začalo tým, že som v Dunajskej Strede urobil komorný tanečný program, následne potom, čo prišli Rusi. Program mal názov Štyri balady, štyri tance (Négy balada, négy tánc). Boli v ňom čísla ako Náreky (Siratók), Koho bijú palicami (Kit botolnak), Neznáme chrbty (Ismeretlen hátak). Odzneli v ňom Adyho báseň a Stravinského hudba, ale iba ako pozadie. Tanec išiel na rytmus Adyho básne, a štvrtým tancom bol Sikulský verbunk (Székely verbunk) Sándora Tímára. Recitoval v ňom Gyuri Érsek, ktorý sa neskôr stal hercom košického divadla Thália. Tento program sme po premiére uviedli aj v JAIK-u , organizátorkou bola Csilla Sárszögi. Početné obecenstvo vysokoškolákov bolo pre mňa veľkým zážitkom. Ten obrovský aplauz, výkriky… Pochopili odkaz predstavenia. Gabi Bilek vtedy povedala, že „No a teraz vzniklo to, čo som chcela". Preto sa všade píše, že zakladateľkou bola ona. Išli sme si sadnúť do kancelárie Csemadoku a

ja som povedal, že dobre, tak to skúsime. Boli tam vtedy takí tanečníci, ako Peti Fleishman. Aj jeho som hneď vtedy zobral na prijímačky na VŠMU. Vtedy nebola potrebná ani maturita, ale test vzdelanosti nezvládol bohvieako dobre. Dóra Tóthová vyšla von a povedala mu, že „Trocha sa ešte uč a príď zase o rok“. Bol to švárny šuhaj s dlhými nohami.

Aj Dunajská Streda bola pre mňa dôležitou zastávkou. Išiel som tam prvého mája 1965 a odišiel 15. septembra 1969. Spravili sme štyri predstavenia. To znamená, že aj tam sme pracovali tvrdo. Časť tanečníkov sa neskôr stala zakladateľom súboru Szőttes. Eta Kutzman, Laci Gútai, Öcsi Csóka, Magda Strieženec. Oni išli so mnou. Pravda je taká, že som musel odísť kvôli šesťdesiatemu ôsmemu. Ujo Pista Gyurcsó ma upozorňoval, že „Len si všimni, ty si tam len prišelec. Uvidíš, všetko prišijú tebe.” Pričom ja som neurobil nič.

Nakoľko Rezsi báči odcestoval do Izraela a nevrátil sa, lebo tu bol cirkus, na okrese povedali:

– Ty si vedúci najväčšieho oddelenia, zatiaľ dávaj pozor, aby nerozkradli papier.

– Môžu sa robiť letáky? – pýtal som sa.

– Pošli sem každého a my potom povieme, koľko papierov sa môže použiť.

Nejaký čas to išlo takto. A ak už môže písať každý, do paroma, tak ja prečo nemôžem napísať svoj názor? A napísal som ho aj ja. Písal som aj o tomto programe, ale len toľko, že nech si ho každý príde pozrieť a cez neho si bude môcť premyslieť, čo sa tu deje.

– Čo je, ty si sa zbláznil? – pýtal sa Jóska Gyurcsik. – Čo si tu natáral? To nie je žiadna reklama!

– Ale veď toto je reklamný papier – odvetil som. On bol vtedy starostom, či čo.

Druhým mojím previnením bolo to, že som písal letáky, a bolo tu aj Rádio Gabona, ale o tom sa dozvedeli až dodatočne. Ujo Jenő hovorí:

– Nájdite nejaké dobré miesto v okolí Dunajskej Stredy.

– Nakedy?

– No, ak je to možné, tak hneď teraz.

Prišla mi na um, medzi inými, škola v Rohovciach. Zavolal som jednému známemu.

– Prosím ťa, tam do veže... by bolo treba niečo dať, asi anténu... Rozprával som mu hory-doly, ale potom sme tam došli na starej škodovke Tudor. Vtedy to bola nebezpečná vec. Cestou sme si ešte aj vymenili auto... a preložili sme rozhlasový vy-

KLASICKÝ LETÁK Z ROKU 1968

Žitnoostrovský súbor po prevzatí ceny Gombaseckého festivalu. *Legényvásár* (Jarmok mládencov) 1966. Mená ktorých si pamätám: zľava: Magda Mikulecová, Betka Hamaríková, Marika Mozoli, Kati Novák, Rózsi Sárközi, Borika „z Dunajskej Stredy", Mari Fleishman. Sedia: Karcsi Sipos, Jenő Bertók, Sanyi Bertók, Szilveszter Sípos, Péter Méhes, Jenő Csápai, Matyi Kukucs. V pozadí husári: Imi Barnoki, ja a Péter Fleishman

sielač. Nebáli sme sa kvôli tomu, že nás zastavia Rusi, ale kvôli tomu, že sme nemali u seba technický preukaz, lebo sme ho nevedeli nájsť...

– Čo je to tu? – pýtal sa prekvapene známy.

– Tu bude Rádio Gabona.

– Zbláznili ste sa? Veď dobre viete, kto je tu riaditeľom!

– Práve preto, nikto to tu nebude hľadať.

Riaditeľ bol veľkým straníkom, ale aj úžasným, zanieteným Maďarom. Ja som ich kvalifikoval takto. Tento patril medzi tých, čo majú charakter a odvahu! O týždeň som ho stretol v Dunajskej Strede.

– Ty, to Rádio Gabona je počuť tak čisto, ako keby bolo priamo v našej budove. Teraz je na výbornom mieste.

Ale ak by som mu bol prezradil, ako to v skutočnosti je, mal by som z toho obrovské problémy. Takže toto bolo mojím veľkým previnením. A potom aj to, že som raz viezol noviny Új Szó do Kráľovského Chlmca. Nešiel som na výlet, ale my sme boli na rade, tak sme išli hore do Pravdy, do Bratislavy a tam sme výtlačky naložili do Škodovky a odviezol som ich. A ozaj, niekto v Dunajskej Strede namaľoval transparent. Aj mu za to zaplatili. Bolo na ňom napísané, že Okupanti damoj! Megszállók haza! Okupanti domov!

– Ty, Jancsi, tento transparent sa tu váľa už viac ako týždeň – hovorí chudák Laci Csirás.

– Kto ho objednal?

– Ja ti už ani neviem – povedal a potom niekomu zavolal.

– Ty, tak ten odišiel na Západ.

– No ak si ho už raz vyrobil, tak prídi, keď pôjdem na vlak, dnes nemám skúšku, tak ho niekam vyvesíme, aby ti robota nevyšla nazmar.

Bez rozmýšľania. Ani on, ani ja sme o tom nerozmýšľali. Vyvesili sme ho pred Hotel Dunaj. Presne oproti bol „Biely dom" (sídlo strany).

Vtedy ma zachránili tým premiestnením do Bratislavy. Tam som prekonal september, ale v sedemdesiatom ma tiež zastihol Danáš, a aj ma niekoľkokrát zobral. V druhej polovici sedemdesiateho roku, stalo sa to po Želiezovciach, že nakoľko bola moja škodovka nepojazdná a musel som im odviezť ceny, poprosil som Janóa v Ifjú Szivek, či by mi nepožičali Klotildu. Bol to starý Renault. O týždeň alebo dva počujem hlas v telefóne podobný Janóovmu.

– Viete, kde je Februárka? – pýta sa po maďarsky.

– Jasné, viem, veď môj brat tam býva, na konci, ale čo chceš, Janó? – mal taký hlas, ako on.

– Nie – hovorí –, ja nie som žiadny Janó, ja volám z ŠtB.

A zrazu pokračuje v slovenčine.

– Keď nie, tak si prídeme pre vás.

– Podľa možnosti so šesťstotrojkou, lebo mám rád pohodlie – a zavesil som.

Aj pre mňa prišli dvaja policajti, ale veru nie šesťstotrojkou… Vtedy som sa veľmi zľakol. Na Februárke sme išli dovnútra zadnou železnou bránou. Výťahom do basy… Panenka Mária!… Pustili ma až o štvrť na štyri nadránom. A pýtali sa dookola to isté. Najzaujímavejšie na tom bolo, že keď ma zobrali – Rózsi vtedy pracovala v obchode s cukríkmi Orion –, niekto sa prihovoril mojej manželke, aby sa neobávala, zobrali ma iba policajti. Určite za šesťdesiaty ôsmy. Rózsi vtedy išla domov a spálila všetky pekne odložené letáky. Takže kým sa k nám prišli pozrieť, už tam nebolo nič. Pritom som mal takú almaru, v ktorej bol tajný šuplík… ale ak som ho raz vedel otvoriť ja, tak aj oni.

Takto som sa dostal do Bratislavy a sprevádzala ma tam aj myšlienka o založení profesionálneho súboru. Dobrí tanečníci, ktorí odišli z Ifjú Szivek, už nemysleli na to. Oni už doštudovali na univerzitách a boli hotoví dospelí ľudia. Zostala teda už iba tá myšlienka, aby sme si založili aspoň amatérsky súbor v Bratislave.

Takto začal Komorný súbor ľudového tanca v Bratislave (Pozsonyi Kamara Néptáncegyüttes).

V tom momente sme cítili, že názov bude perfektný

So Szőttes sme začínali ako s komorným divadlom tanca v roku 1970. Vo veľkej sále Csemadoku bolo javisko, a raz do mesiaca v nedeľu sme tam hrávali. Ak bude alebo by raz chcel niekto niekedy bádať históriu súboru Szőttes – ale z čoho by ju skúmal! – uvidí, že vlastne vznikol taký vynútený súbor tanca, potom prišli tí, ktorí odišli z Ifjú Szivek, lebo mali nezhody s Jožom Kvočákom. Toto sa ukázalo v JAIK-u, kam som chodieval aj ja, a bola tam aj Gabi Bilek. Pýtali sa ma, či mám skúšku v Dunajskej Strede každý večer, lebo ak nie a keď sa každú stredu aj tak zastavím v JAIK-u, tak nájdu miestnosť a môžeme spolu pripraviť taký program, aký som robil ja v Dunajskej Strede. Zorganizovali to a prišli všetci, ktorí vtedy odišli zo Szivek. Začínali sme ako Bratislavský komorný súbor ľudového tanca. Členmi súboru boli Gabi Bilek, Skupil, Csilla Sárszögi, Dani Dónáth, Gálné (Éliási) a jej manžel Gyuri; ale už napríklad okrem Pimpiho, Csilly a Daniku už nikto nevládal urobiť to, čo som vyžadoval. Ale poctivo pracovali a vydržali celý rok, aby súbor mohol existovať. Od decembra po jún sme zložili sedem čísel. Kto sa vedel transformovať najlepšie, bola Csilla. Bola neskutočne dobrou a talentovanou tanečníčkou. Nikdy som nemal lepšiu asistentku, akou bola ona. Csillu som nevidel už aspoň dvadsaťpäť rokov, naposledy sme sa stretli ešte pred mojím odchodom na Západ. Aj na mojej šesťdesiatke boli všetci, ale Danika povedal, že Csillu ani nevolali. Pritom ona toho pre Szőttes urobila skutočne veľmi veľa. Nemali sme ani kde skúšať, nemali sme ani sklad. Skúšali sme vo veľkej sále Csemadoku, kostýmy sme si požičali v Dunajskej Strede. A júni sme už mali premiéru. Všade je toľko mylných informácií... Ja som totiž mal Gabi veľmi rád a považoval som ju za priateľku. Ale nebola to ona sama, ktorá založila Szőttes.

V Csemadoku bolo vtedy veľa rovesníkov v mojom veku: Misi Mácza, Vera Farkas, prišiel Peti Miklósi; a všetci držali palce, aby sme mali súbor. Vtedy prišiel aj Géza Galán – ktorý je mojím veľmi dávnym kamošom –, ale on chcel skôr takú estrádnu skupinu, čo sa mu aj podarilo, aj nie. S Miskom Máczom sme sa rozprávali o tom, že by sme súboru mali nájsť nejaké meno. Csilla prišla s tým, že ho máme nazvať Bratislavským komorným súborom tanca. No ešte aj jeho skratka vyznela strašne. Ale súčasne aj ostatní rozmýšľali o názvoch. V jedno ráno prišiel Misi Mácza s takýmto návrhom:

– Hovoril si, že chceš taký názov, akým je Lúčnica. Len vyslovia názov, že Lúčnica, a už nič viac k tomu netreba dodať.

– No a ty vieš také meno?

– Samozrejme. Szőttes .

V tom momente sme cítili, že to bude výborný názov, že to vyjadruje všetko. Je v ňom proste všetko. A zrazu čítam tu a tam, že ani neviem, kto ten názov vymyslel… Dokonca aj Taki si to pamätá zle. Pritom aj on toho urobil pre súbor veľa. A Pista báči Gyurcsó zas strašne veľa.

Súbor sa prvýkrát predstavil 6. júla 1970 v Dolných Salibách. Na prvej premiére sme uviedli päť tancov (Súmrak – Alkony, Žitnoostrovské nálady – Csallóközi hangulatok, Verbunk z Kapuváru – Kapuvári verbunk, Tri tance zo Sedmohradska – Három erdélyi tánc, Cigánske botoló – Cigánybotoló) a vystúpili sme s piatimi spevákmi.

Pista báči Gyurcsó povedal, že „Môžeš ísť na vystúpenia Szőttes, ale najprv pôjdeš učiť tanec tam a tam." V Csemadoku som bol totiž referentom pre tance, a Csemadok si myslel, že tanec musím ísť učiť všade. Okrem toho som chodil po krajine a zbieral som tance. Ale neľutujem, že som to vtedy takto robil. Takto sa vybudoval Szőttes.

Scenár pre Utkali sme v roku ´74

Mali sme jedno dosť tradičné číslo pod názvom Oheň nesmie vyhasnúť (A tűznek nem szabad kialudni). Bolo to oproti môjmu súboru Žitnoostrovský skôr krokom späť, lebo sme, pravda, mali medzi členmi piatich laureátov súťaže ľudových piesní Csak tiszta forrásból (Len z čistého prameňa), zo Žitnoostrovského sme si zobrali cigánsku kapelu Jánosa Vontszemű z Trhovej Hradskej, hoci oni už v tom druhom programe neúčinkovali. Program V lúčnej bráne (A mezőkapuban) už bol viazaný na určité miesto a už bol povedzme taký, ako Žitnoostrovský, keď som ho opustil. Možno v ňom boli aj lepší, aj slabší tanečníci. Ale už pri treťom programe, pri Utkali sme v ´74-om (´74-ben szőttük) som videl, že pre súbor, ktorý chce nahradiť profesionálny, existuje len úzky priestor pre vystupovanie. Nie je to miliónový trh, iba okolo päťsto až niekoľko tisícový a v polovici dedín ani nie je vhodný kultúrny dom. Treba robiť niečo také, čo je iné ako ostatné a divák si ho zapamätá. Nebude si pamätať Tance z Martoviec (Martosi táncok), ale Vyprevádzanie regrútov (Katonakísérő). A už vtedy som vedel, že to bude mať druhú časť, a tým bude Krvavá svadba (Vérnász). Ale najprv sme spravili Vyprevádzanie regrútov.

Mojich tanečníkov poznali aj slovenskí profesionálni choreografi, Nosáľ a Kubánka. Pretože boli univerzálni tanečníci, mali taký výcvik, že dokázali zatancovať všetko. V Szőttes sme najprv vychovávali tanečníka, začínajúc pri baletnej tyči – či sa to páčilo alebo nie. Ja si totiž myslím, že vo svete neexistuje vyslovene profesia umelca ľudového tanca. Existuje iba profesia tanečný umelec.

Raz ministerstvo nariadilo, že každý profesionálny choreograf sa má prihlásiť s jedným číslom do programu z príležitosti neviemkoľkého výročia SNP . Ja som na to samozrejme zabudol. János Varga mi vynadal na poslednú chvíľu. Samozrejme, aj druhýkrát som na to pozabudol. Zrazu mi zavolal vedúci referátu tanca z Osvetového ústavu, aby som sa konečne prihlásil, lebo inak by som z toho mohol mať problémy. Aby som aspoň nadiktoval názov choreografie… Napadol mi takýto názov: Jeden z mnohých (Egy a sok közül). Z tohto vzniklo potom to, čo sme uviedli ako prvé číslo v programe Utkali sme v ´74-om. Bol to začiatok cesty k tanečnému divadlu.

S nasledujúcim programom sme na celej čiare vstúpili do tanečného divadla, o ktorom Austrálsky federálny umelecký zväz podľa svojho výskumu a korešpondencie tvrdí, že projekt Lásky a svadby (Szerelmek és nászok) bolo asi prvé divadlo ľudového tanca na svete. Neviem, či je to pravda, ale je to napísané v austrálskej encyklopédii. Bohužiaľ, ja o tomto predstavení nemám videonahrávku, nemám nič, vtedy ešte také neexistovalo. Austrálčania o Trilógii Jar (Tavasz Trilógia) napísali na základe obrázkov a hudby, že predbehla svoju dobu aspoň o dvadsať rokov. A nenapísal to hocikto, ale Guillermo Keys-Arenas (1928–2006), svetoznámy tanečník a choreograf mexického pôvodu, učiteľ Austrálskeho baletu v Sydney, kto bol vtedy na svete tretím Majstrom. Aj toto je zaujímavé – odkiaľ by sme mohli vedieť, že vo svete existuje aj takýto rebríček Majstrov a že kto na ktorom mieste na ňom stojí.

Ja som sa usiloval o to, aby moji tanečníci vyštudovali. Tam v ústave bol zriadený trojročný kurz choreografie. Vedúceho národnostného oddelenia volali Sanyi báči.

Vyprevádzanie regrútov a Krvavá svadba. Vpredu „narukovaní“ s partnerkami: Gabi Méri, Ferenc Dudek, Olga Vizent, Imre Szokolay, Olga Lukács, Ferenc Spalek, Magda Strieženec a Ervin Varga

– Sanyi báči, ak moji prídu na skúšku, dostanú vysvedčenie? – pýtal som sa ho.

– Áno – odvetil.

Osobitne som pripravil tých, ktorých som si vybral, pre nich skúška trvala raz do týždňa o hodinu dlhšie. Museli tam zostať. Používali moje poznámky. Poprosili sme Kormosa a Amálku, aby nám ich prepísali na písacom stroji, lebo kopírka nebola. Presne ani neviem, koľkí dostali diplom choreografa. Oni potom viedli súbory, asistovali. Vždy bolo mojím snom, že raz príde doba, keď povieme Ifjú Szivek a ministerstvu, že nech sa páči, postavte nás na jedno javisko. Nech príde komisia a nech rozhodne, kto získa štátnu dotáciu.

VŠMU som ukončil v roku 1977. Ja som sa vždy riadil princípom, že aspoň teda vo svete tancov spriatelím tieto dva národy, lebo tanec je taký, že neexistujú hranice, tanec v susednej dedine, kde nevedia po maďarsky, zatancujú tak isto. Jediným takýmto mojím programom bolo moje skúškové predstavenie, ktoré nahrali na kazetu; ibaže mne sa nepodarilo zohnať druhú kazetu. Jej názvom bola Mozaika karpatského oblúku. Účinkoval v ňom Apró Szőttes, vybraní sólisti zo SĽUK-u, elévovia (praktikanti) SĽUK-u, tanečný súbor Szőttes a dvaja laureáti ceny Franza Liszta z Maďarského štátneho ľudovoumeleckého súboru. Skúškové predstavenie malo mať štyridsať minút, ale ja som si povedal, že ak to už raz robíme, nech je to celovečerné predstavenie. Môj kamarát Miňo ho nahral, ale s tým, že by som mu potom mal zohnať kazetu. Vtedy boli ešte len také veľké kazety. O dva týždne mi volá Ľubo Roman – bol tam vtedy asistentom, je mojím dobrým priateľom až do dnešného dňa.

– Zohnal si kazetu?

– Čo si ty myslíš, u Halmoša to predávajú? Nemám – povedal som.

– Tak ti to zotrú… máš čas do rána.

Od koho som mal vypýtať takú drahú a vzácnu vec? Volal som Józsimu Stecklerovi a ešte neviem komu v televízii, ale oni vraj používali pásky. Ak by som teraz mal tú nahrávku, ten program by bol dnes veľmi zaujímavý. Ági Krausz sa naň odvoláva vo svojej dizertačnej práci, že ho videla ako dieťa, a že som ju už vtedy povzbudzoval, aby išla študovať tanec.

VŠMU je naozaj dobrá škola. Je každým rokom lepšia a lepšia. Má veľa študentov z výmenných programov a to jej veľmi pomáha. Politika tam nikdy nebola témou, ale v dnešnej dobe je to už celkom inak. Minule mi povedali, aký tam bol cirkus. Bol tam nejaký človek z SNS , lebo sa niekto sťažoval, že tam každý hovorí už len po anglicky.

– Ty si spravil dobre, vidíš, aspoň s týmito… nemáš čo robiť. A hovorí, že sa sťažoval práve ten, kto nerozumel tomu, o čom hovoria, len si to domýšľal. Dnes už všetci mladí vedia po anglicky, a ak je tam už niekto z druhého konca sveta, tak prečo by tak nehovorili. Veď to už je skutočná pocta pre VŠMU, ak sa tam

SZŐTTES POČAS TURNÉ V ROKU 1978

prihlási niekto z New York Art College. Robia tam perfektné veci v oblasti kulís a kostýmov.

– Mne sa to veľmi páči, ale prečo sú tu kresby tušom? – pýtal som sa.

– Si zaostalý, toto pôjde do projektoru. Nahráme to do počítača a urobím v ňom kulisy.

To sú úžasné veci. Je veľká pocta, ak študent štvrtého ročníka chce odtiaľ prísť sem na dva roky. Aj ja som mal na VŠMU jednu takú študentku z Austrálie, volala sa Jenny. Čistý Austrálčan: pieh mala viac než bielu pleť. Požiadala o to, aby mohla prísť sem k nám – nie kvôli mne, ale preto, lebo videla takéto tance. Pozrela si Vysokú školu tanečného umenia v Budapešti a povedala, že to je len taká. A ona chce takú, kde by sa dali študovať aj charakterové tance. Mala šťastie, že som bol doma, inak by ju boli poslali na ten polročný kurz slovenčiny, kde sa nikto nič nenaučí... Aj v Maďarsku sú takéto kurzy, ale na týchto sa podľa mňa nikto nenaučí ani po maďarsky, ani po slovensky, len si tak domyslí, čo mu hovoria.

– Jenny – povedal som jej –, čo by bolo s tebou, ak by som ťa nenechal hovoriť so mnou po anglicky a keby som ja na teba nehovoril po anglicky. Vidím ti na očiach, že nemáš ani potuchy, čo asi hovorím po slovensky.

Bola veľmi spokojná, po ukončení štúdia dostala aj prácu. Najprv študovala réžiu vo Viedni, potom sa aj s tým presunula sem k nám. Je to dobré pre VŠMU. A aké by bolo dobré, ak by tam bolo čím viac Maďarov. Len si pozri, koľko maďarských hercov tu vyštudovalo... Jedným slovom, na tejto škole nikdy nebola nenávisť. Aj ja som mal ťažkosti len raz... Nikde sa nesmelo fajčiť, a my sme mali šatne v Redute. Je tam jedno okienko, tam hore, ako sa vchádza do koncertnej siene. To okienko som trocha otvoril, zatiahol som záves a začal som fajčiť. Niekto

ZÁVEREČNÁ CHOREOGRAFIA TANCA UTKALI SME V ROKU ´74. GEMERSKÉ NÁLADY.
VPREDU: KÁROLY SIPOS A PANNI SOLTÉSZ SILL

ma zdola uvidel a dostal som sa kvôli tomu do konfliktu so správcom. Tvrdil, že som odhodil ohorok…

– Len sa pozrite, že som ho neodhodil – povedal som mu. – Ak chcete, môžem vám ho ukázať. Tam sú všetky ohorky medzi oknami…

Povedal to Očenášovi, sťažoval sa na mňa.

Život je raz taký, že nikdy nevieš, čo prinesie. Keď som dokončil vysokú školu, zaľúbil som sa do režírovania. Učil ma hlavný režisér Opery, Branislav Kriška. Skúšku som urobil tak, že keď režíroval Bohému, povedal, že „Urob túto scénu!“

– Janči, ty by si sa ešte mal učiť réžiu opery – poznamenal. – Ja ťa budem rád učiť.

Išiel som za dekanom. Očenáš ma mal rád.

– No čo, môj? – opýtal sa.

– Doniesol som priamo k vám túto žiadosť – povedal som mu skromne. Otvoril ju.

– No, ja ti poviem, Janči, odtiaľto nepôjdeš do penzie. Ty si tu skončil.

Dovtedy som bol na dennom štúdiu, ale mal som kopu výhod. Z francúzštiny som mal len „urobiť skúšku“… Ale ako? Išiel som za francúzštinárkou…

– Joj, vy ste tu už boli, pán Frimmel, však?

Povedal som, že Frimmel nemá fúzy.

– A vy viete toľko, ako Frimmel?

– Ani toľko – povedal som. Nebol som ani na jednej vašej hodine.

– Už viem, pán docent Nosáľ mi o vás hovoril… – zobrala mi index a zapísala mi zápočet.

A to všetko išlo takto, ako by som inak mohol viesť súbor a pritom aj zbierať tance. Ak ma zoberú na réžiu, možno by bolo všetko inak, ktovie. Vtedy bola tá

Bohéma pre mňa úplne nová záležitosť a nevedel som sa dostať spod jej vplyvu. Veľa vecí som konzultoval s Kriškom. Bolo to tak, že réžii nás učil naraz troch.

– Každý z vás má iné základy – povedal. – Mišo bude folkloristom, ale v rámci toho bude bližšie k operete, Kata spraví aj z klasického baletu moderný, lebo vie iba ten. Budete mať štyri hodiny réžie týždenne. Vy dvaja dostanete jednu hodinu, Jancsi bude mať tri.

Kriška… veľmi som si ho obľúbil. V živote človeka sa stáva toľko vecí… Aj toto mi napadlo teraz len tak náhodou. Neľutujem, že som chodil na VŠMU, napriek tomu, že táto škola mi z choreografie toho asi veľa nedala. Občas tam vediem majstrovský kurz, zvyknú tam prísť aj študenti baletu.

Po Trilógii Jar som chcel urobiť pokračovanie tohto eposu pod názvom Allegro Barbaro v tanci, s džezovým doprovodom Bartókovej hudby (problémy -izmov), ale tie -izmy som si zapísal len tak pre seba. Povolenie mi už vybavili v Pešti z Rozhlasu. Do scenára som napísal, že nekontrolovateľné myšlienky a zlí chcú vyliezť z gumenej klietky. Potiahnu mreže a niekto z nich vystúpi a vypadne. Pod ten názov som napísal, že problémy -izmov.

Čo si myslíš, čo spravila sekretárka, ktorej som to dal prepísať na stroji? Napísala tam aj tieto -izmy. Hneď mi zavolal János Varga.

– Aké problémy majú tie -izmy?

– Jancsi báči, veď viete, ako to je. – Ja som bol vždy trocha naivný a sprostý. – Kapitalizmus, nacionalizmus, socializmus, komunizmus… Ten -izmus na konci. Problém nie je so začiatkom slova „social-“ alebo s komun-, ale s koncovkou -izmus.

– Toto nebudeš robiť! – povedal po Trilógii Jar. – Toto nebudeš robiť, na toto ti nedáme peniaze! Čo je to, že sú zamknutí za mreže a ak vylezú, spravia zle…

MEDZI DVOMI ZASTÁVKAMI NA TURNÉ V ROKU 1978

Všetko bolo okamžite pozastavené a on sa mi vyhrážal, že ak nebude nový program, budem mať veľký problém.

Nuž, povedal som, z peňazí, ktoré by ste mi boli dali, určite by sa bol svet zastavil. Sadol som si a hneď tam bola Rozprávka. Napísal som Rozprávku. Priviedlo ma to k veselohre. Toľko vecí prichádza len tak náhodou, veď aj tak chcel som už napísať veselohru... Tak som sa potešil, keď sa Dusán v roku 1992 alebo '93 dostal do Szőttesu a Gellértovi povedal, že by chcel obnoviť Rozprávku. Prišli sem za mnou, či by som to zrežíroval. Povedal som, že samozrejme, veľmi rád. Ale že choreografiu spraví on...

– Ty budeš choreografom, len sprav takú choreografiu, ktorá vyjadrí tú myšlienku – povedal som. – Nie preto, že by som bol Miklósa Zsákovicsa považoval za nafúkaného človeka, ale jeho tanec tak vyzerá. Nafúkaný sa nafukuje, veď vieš.

Som veľmi rád, že som ju spravil, lebo dnes už toľko ľudí hovorí, že to bol ich veľký zážitok z detstva, rozprávkové predstavenie Mese, mese mátka . Jeho pokračovaním bolo neskôr Ugorjunk a táncba (Skočme do tanca).

Medzitým vyrastali asistenti; Duci Varga návrhár kostýmov, Géza Sebők poradca pre etnografiu... Sú to všetci moji vlastní odchovanci. Takí, ktorí mali podobné zmýšľanie ako ja. Nie že by Géza opakoval všetko, čo som povedal ja, ale veľa toho akceptoval, čo som navrhoval. Aj Sanyimu Tímárovi som povedal, že ja nebudem robiť to, čo ty, lebo to obecenstvo nespoznáva, vie len toľko, že tu boli tanečníci z Budapešti a tancovali to isté, čo Szőttes, len tí vchádzali na scénu sprava, tí zas zľava. Ja už to robiť nebudem, ja tu musím obstáť aj pred slovenskou choreografickou obcou.

Keď som v deväťdesiatom začal robiť v SĽUK-u, medzi vedúcimi tanečného súboru boli aj bývalí kolegovia-tanečníci, a povedali, že v tom čase sa báli nastúpiť na jedno javisko so Szőttes. Stalo sa, že niekto nariadil, aby sme spoločne vystúpili v estrádnej sále PKO . Keď si to teraz vybavím v pamäti a predstavím si, ako štyria tvrdí chlapi vyjdú na scénu a nemilosrdne vyrežú Mládenecký z Györgyfalva... Po nich mohli nastúpiť akíkoľvek Maľovaní alebo nemaľovaní zbojníci, hotovo. Aj toto je dôkazom toho, že sme pracovali plánovite. Vedel som, čo chcem, veď sme v roku 1978 spravili prvý taký tanečný epos, ktorý bol vlastne divadlom. Trilógia Jar. Aj v Csemadoku bola taká inštitúcia, že schvaľovacia komisia, do ktorej si zavolali aj externých ľudí. A nikto nemal odvahu podpísať, že program môže ísť. Bolo by dobré, keby bola zachovaná páska, ktorú vtedajšia smena nahrala na režisérskej skúške. Vtedy odznelo, keď sme úlohu šamana dotvorili myšlienkami, že „Videl si, aké má obočie Brežnev? Tak sprav presne také. Ty si ešte odpornejší a zákernejší..." – a toto všetko bolo na páske. My v Szőttes sme boli mnoho tiel, ale jedna duša. Preto ma tieto decká pochopili. Nedávno mi na Facebooku poslal odkaz Misi Rich¬¬tarcsík, ktorý je teraz angažovaný v divadle Thália v Košiciach, že „Bez teba by som teraz nebol tým, kým som a nerobil by som to, čo robím."

Kriška si tiež mohol myslieť niečo také, keď spomínal, že ja sa musím dostať až k veselohre.

– Veselohra je tá najťažšia vec – a tou sa stala Rozprávka.

Každá zastávka v mojom živote bola dôležitá, ale Szőttes sa stal až takým dôležitým, že získal prevahu nad všetkým. Mnohokrát aj nad rodinou. Vždy som

V JANUÁRI 1983 BOLA TITULNÁ AJ ZADNÁ STRANA TÝŽDENNÍKA NŐ VENOVANÁ NOVÉMU PROGRAMU SZŐTTES

dúfal v to, že toto nesmierne veľké množstvo práce prinesie svoje ovocie. Prinieslo úspech, lásku obecenstva, uznanie zo strany partnerských súborov rovnako na maďarskej a slovenskej strane. Ale neprinieslo to, čo sme očakávali, že sa raz staneme profesionálnym súborom. Títo moji žiaci, ktorí boli v súbore Szőttes koncom roku 1982, boli fanatici. V Prahe, v poslednom programe tancoval môj syn, Dodi Winkler, Tibi Lovisek, Éva Fulajtár, Kati Koudelka, Hela Fekete, Éva Andreanszky, Aranka Balta, Juci Majer, Andrea Méry, Pityu Kosár… – mali vtedy šestnásť až osemnásť rokov. A tancoval tam ešte Feri Spalek; koľko vtedy mohol mať? Tridsaťpäť-tridsaťšesť rokov. Tancoval tam aj Karcsi Sipos, ktorý mal tridsaťdeväť-štyridsať… Bola to silná garda, ktorá poznala minulosť Szőttesu, jeho korene. Počnúc od zakladateľov cez Ferenca Dudeka, Ervina Vargu, Imiho Szokolaiho, Zsolta Urbána, Jozsóa Soltésa, Olgu Vizent, Ilonku Sill a Panni Sill, Zsuzsi Misúr, Olgu Lukács, Terike Fehér a mohol by som pokračovať ďalej. Boli tam tí, ktorí by si túto profesiu mohli vybrať ako ich životnú dráhu. Preto sa s nimi dalo urobiť všetko, lebo ako to povedal Gyuri Gál: „Tieto decká sú také ako teľatá chované pod holým nebom." Vydržali všetko. Aj v Prahe bola zaujímavá tá radosť, keď sa nám podarilo vystúpiť s tanečným divadlom Skočme do tanca v Divadle Žofín každý večer pred vypredanou sálou, kde obecenstvo nehovorilo po maďarsky či po česky, ale po anglicky, po holandsky či po nemecky. A dupali nohami, keď sa program skončil.

Myslel som si, že teraz sa nám musia otvoriť všetky brány. Nie je možné, aby nás zastavili. A svojím spôsobom sa im to aj podarilo, lebo som hodil do ringu uterák.

To sme vedeli, že bratislavská premiéra nemôže byť na Novej scéne, lebo tam sa mohlo usporiadať len jedno predstavenie, nanajvýš dve, a estrádna sála v PKO mala kapacitu 1200 miest… Ale ukázalo sa, že nestačí ani toľko. Myslel som si, že po tomto už určite príde dopis.

No neprišiel. Vlastne prišiel. Od ministerstva, taký, že moje schopnosti a vedomosti sú v Csemadoku nevyužité. A že mám hlboko najnižší plat medzi profesionálnymi choreografmi a umeleckými vedúcimi. Vtedajší generálny tajomník Csemadoku mi ho jedným švihom ruky posunul cez svoj kancelársky stôl.

– Pozri sa, Tibi, ja som sa nikomu nesťažoval… – povedal som mu. – Ty vieš najlepšie, že ste mi nedali peniaze.

Čo sme si s deckami zarobili v televízii s tým filmom o Rómoch, sme si rozdelili ako rómski muzikanti. Každému rovnako. Čo som ja dostal za scenár, za choreografiu a za réžiu pohybu, aj to sme si celé rozdelili rovnako. Totižto Csemadok vtedy nemal peniaze a tanečníci nedostávali nič. Takže som dostal papier, že som preradený, čím som podpísal, že odpracujem päť sezón tam, kde ministerstvo bude chcieť.

Kto by si to pomyslel…

Viem, že som im niečo podpísal, aby som mohol chodiť na vysokú školu ako študent denného štúdia s určitými výhodami, ale nemyslel som si, že pod týmito piatimi sezónami rozumeli, že „keď sa im zachce"… Veď už uplynulo päť rokov, čo som dostal diplom. Nikto mi neodpovedal na túto otázku. Nikto. V SĽUK-u zas dostali niečo také, že „preto, aby bol pred očami", a aby využili moje dramaturgické zmýšľanie.

Premiéra trilógie Jary na nočnom podujatí v Gombaseku v roku 1978. Predtým bola hotová inscenácia viac ako tri mesiace na indexe. Naľavo: Horváth Mária (Szaki), Nagy Sándor, Tóth Iza, Richtarcsik Mihály, Misúr Zsuzsa, Sztranyovszky Ági, Irma

NÁHLA KATASTROFA

Keď sa pozriem na Szőttes, už ľutujem, že som odišiel

Po smrti Gyulu Lőrincza, v druhej polovici umeleckej sezóny 1981/82 spustilo ministerstvo kultúry ofenzívu proti Szőttes. Nebolo to po prvýkrát, ale v tomto prípade sa do toho pustili s neuveriteľnou intenzitou, a tak niekedy v máji 1982 prehodnotili amatérsky status Szőttes. Mne dodatočne vyplatili autorské honoráre za uplynulé roky, ktoré som okamžite rozdelil medzi členmi tanečného súboru a pokračovali sme v príprave programu tanečného divadla Skočme do tanca, na ktorý sme už od konca predchádzajúceho roka uzatvárali zmluvy. S Gellértom Reicherom sme od novembra pracovali na verziách nového štatútu, ktorý mal zabezpečiť ďalšie prežitie súboru, a tiež na návrhu o zjednotení so súborom Ifjú Szivek. Posledné podanie o spojení Szőttes a Ifjú Szivek sme s Gellértom dokončili na Štedrý deň v roku '82. Bránu Csemadoku sme zatvorili päť minút po pol desiatej večer. Potom som ho odviezol domov, býval blízko k nám.

Bola to posledná verzia, lebo Zoli Sidó, ktorý bol mojím priateľom, povedal: „Nemôžeš urobiť nič iné, Jancsi. Nebráň sa. Napíš, ktoré sú tie podmienky, za ktorých by ste odišli do Szivek."

Navrhli sme štatút, že prejdeme do Szivek, napísali sme naše podmienky, ale všetko sme vyhľadali z vtedajších zákonov. Bolo v ňom to, že štatút súboru Ifjú Szivek treba pozmeniť tak, že bude mať samostatný tanečný súbor – hovoril som, že hudobná kapela ani nemusí byť, vyriešime to hoci aj z playbacku –, ktorý bude mať vlastné umelecké vedenie a súčasný majetok Szőttes bude mať tento súbor.

Dni plynuli jeden za druhým a Zoli neprichádzal, povedal, že si štatút prezrie cez sviatky.

Vo veci Szőttes sa neudialo nič ani v januári 1983, odzneli len rôzne sľuby, a mne sa pomaly otvorili oči. Presvedčil som sa o tom, že politici sa boja zastať sa nás a svoj strach skrývajú klamstvami. Každého možného, koho som z branže poznal, som úpenlivo prosil o pomoc. Podporovali ma aj z branže, aj maďarská tlač na Slovensku, ale to všetko bolo málo, lebo politici boli zbabelci, nechceli sa konfrontovať ani s Ifjú Szivek, nieto ešte s vyššími kruhmi.

Ja som chcel robiť také tanečné divadlo, ktoré pochopí aj cudzinec. Problémom bolo vždy to, čo nám vždy povedali aj pri výberových konaniach, že nie je isté, že by tomu porozumeli aj v zahraničí… To nebola pravda, ale Slovkoncert takto rozhodol a týmto to zdôvodňoval.

Trilógia Jar. Vo vzduchu János Quittner ml. a Juci Majer

Program Skočme do tanca nám vyšiel tak, že nebol žiaden súbor, asi ani SĽUK, ktorý by mal v pražskom Divadle Žofín viac ako desať predstavení za sebou. Na ďalší rok sme mali objednávky na nové predstavenie. Takže aj to sa osvedčilo, napriek tomu, že na programe ešte nebolo dlho. V strede decembra bola bratislavská premiéra v PKO, kde ľudia sedeli ešte aj na schodoch, a my sme už v prvých marcových dňoch – presne si to už nepamätám – išli do Rakúska a odtiaľ do Nemecka. Vtedy som bol prvýkrát v živote vonku na Západe. Ako štyridsaťdvaročný.

Vtedy som už bol úplne zronený. Už som nemohol myslieť na nič iné. Spal som na tabletkách. Je možné, že Kulesz, riaditeľ Ifjú Szivek sa bál zjednotenia tiež. Mám pocit, že sa ma obával. Je možné, že bolo to tak, ako to povedal generálny tajomník ÚV Csemadoku, že „Ja som ťa, Jancsi, vždy mal rád, ale ty si bol so svojím umením jeden namyslený človek, alebo si sa aspoň tak ukazoval, takto si sa bránil". Možno, že je to tak. Myslel som si, že zachránim svet a Tibor sa toho možno bál. Sadol som si s ním na rozhovor a povedal som mu: „Zastav ministerstvo. Toto musí vychádzať aj od vás." Nehovoril som s ním v sídle Szivek, ale v škole na Dunajskej ulici. Riaditeľom vtedy bol Iván Janda a on ma poslal do svojej kancelárie s tým, že tam nás nikto nebude rušiť. No nenašli sme vzájomne akceptovateľné riešenie. Dnes už vidím, že to vtedy nebolo možné. Tibor bol dobrý človek, len sa všetkého obával. Možno, ak by som vyčkal... Lebo keď Pista Katona emigroval, Ervin zobral celý tanečný súbor do Szivek, a tí zas prešli do Szőttes. Možno, že by sa všetko vyriešilo.

Vtedy som išiel za Válekom...

Dva alebo tri roky predtým v divadle Korzo som bol režisérom pohybu básnického pásma vtedajšieho ministra kultúry, Miroslava Válka, ktorá mala názov Bubnovanie na opačnú stranu. Válek bol vynikajúcim básnikom, a keď bol okolo Szőttes najväčší cirkus, myslel som si, že pôjdem za ním a dúfal som, že si ma bude pamätať. Vedel som aj to, že býva vždy podnapitý, tak som si myslel, že ma o to viac pochopí. Išiel som teda na ministerstvo, dúfajúc, že ma prijme. Ale ani náhodou. Jedna jeho sekretárka, pani Ruženka – ktorá už pracovala inde, keď som sa vrátil a hneď ma spoznala – mi povedala:

– No, keď trošku počkáte, možno keď pôjde von...

Ja som bol vždy ležérnym človekom... Nie schválne, ale sadol som si na schody. Keď minister pôjde von, nech ma vidí, no nie? Nepôjde predsa von inde... Nesedel som tam viac ako desať minút, možno o niečo viac, prišla a odviedla ma štátna bezpečnosť, že som začal sedavý protest. Bolo vo mne obrovské napätie, nie preto, že ma zobrali, ale preto, čo urobili s MOJÍM Szőttesom, čo si vôbec nezaslúžil. Tí ľudia, ako sa všetci narobili... Kde bol ešte jeden takýto súbor? Nikto nedokázal to, čo Szőttes: ani SĽUK, ale v tom čase, po smrti Rábaiho asi ani len Maďarský štátny ľudovoumelecký súbor. My sme mali vo svojich nohách a hlavách štyri celovečerné predstavenia. To nie je maličkosť. Programy ako Lásky a svadby, Trilógia Jar, rozprávkové predstavenie Mese, mese mátka a Skočme do tanca. Ako ma odvliekli, tiekli mi slzy ako vodopád. Ako sme išli dole páternosterom, tak, že jeden išiel pri mne a druhý za mnou, len som im hovoril svoje, a medzitým mi z očí tiekli slzy. Vyšli sme na ulicu.

– Pôjdeme na Februárku. Pôjdete s nami! – hovorí mi jeden z nich.

Tak toto ma naozaj vyviedlo z miery, veď ja som si ešte pamätal, čo bolo po šesťdesiatom ôsmom. Začal som kričať. Celý čas som na nich kričal, povedal som, že ani vtedy, keď som bol tanečníkom, ani inokedy som neurobil nič, prečo mi teda ubližujú. Tak veľmi som sa vtedy ľutoval, ale ešte aj dnes ma pochytí trpkosť. Že ja som ešte nikdy v živote nebol v zahraničí, nikdy som nedostal pas,

Verbunk Sallay z programu Skočme do tanca (1982)

nedali ste mi ani len zelený pas, keď som išiel zbierať tance do Rumunska, len doložku, a každý deň som sa musel hlásiť v Rumunsku, vyhodili ste všetkých mojich príbuzných, takže čo zlého som vám teraz urobil? A zrazu – keď sme už nastúpili do auta – mi jeden hovorí:

– Aj tento rok ste si podali žiadosť o devízový prísľub?

– Ja som si už nepodal ani vlani – odvetil som. – Však vždycky mi to vrátili, nedostal som.

– Tak toto tento rok nemôžete hovoriť, a dáme do zápisnice, že si to podáte.

Medzitým sme už dorazili na Februárku, na políciu. Chlapík bol slušný, neviedol ma od zadného vchodu, cez basu, ako v šesťdesiatom ôsmom, ale cez hlavný vchod. Nakoniec sa všetko, čo som povedal, dostalo do zápisnice, a ja som zdôraznil, že som nezačínal žiadny sedavý protest, ale je strašné, čo s nami robia atď. Na to mi hovorí:

– Vidíte, tu je. Dávate čestné slovo, že si podáte žiadosť o devízový prísľub.

A čo som na to urobil ja? Pomyslel som si, toto vám raz strčím pod nos, vy hajzli.

Podal som žiadosť pre celú rodinu, pre všetkých štyroch. Dostali sme ho všetci.

Do jedného týždňa.

V tom čase prebiehali kategorizácie ľudovoumeleckých súborov na Slovensku. Ja som bol tretí choreograf vo výbore. Majster Kubánka, Majster Nosáľ a ja, Maďar. Dvoch veľkých Majstrov si stále doberal skladateľ Stračina: „Jancsi je medzi vami jediný gramotný, číta Labanove písmo."

Mne nikdy nikto neublížil. Už som mal aj zmluvu so SĽUK-om, mal som robiť Premeny a ozveny, poverili ma až s dvomi choreografiami. Už som rokoval so skladateľom… A veru nevrátil som sa… Nechcel som ani to. Strašne, strašne veľa vecí sa vtedy nakopilo, až som sa jednoducho zrútil. Emigrácia bola podľa mňa dôsledkom mozgového skratu. Mozog sa jednoducho vypol. Videl som len to, čo som chcel vidieť, počul som len to, čo som chcel počuť. No v Mníchove nebolo nešťastnejšieho človeka, než som bol ja, to je isté.

Keď sme odišli, doma sme nevypli ani len radiátory. V skrini som mal 26 tisíc metrov filmu, z ktorých 10 tisíc patrilo Csemadoku, zvyšných 16 tisíc bolo mojich. Všetky zmizli. Kým sa mi podarilo niekoho poslať do domu, niekto už medzitým urobil „poriadok". Ale tieto filmy nemohol zobrať taký človek, ktorý sa v tom nevyzná alebo ktorý nevie, čo to je. Ktorý blázon by už chcel také niečo, kde voľakto pred kadibúdkou preskakuje z jednej nohy na druhú, a navyše to je nemý film? Mnohí ma obviňovali z toho, že som si filmy určite zobral so sebou. No a kam by som si ich zobral? Kto by taký film potreboval? Ak by som na sto percent vedel, že emigrujem, tak by som tie filmy zobral do Maďarska na Akadémiu vied, lebo 75 percent mojich filmov sa nachádza aj u nich. Je mi to ľúto. To sa zopakovať nedá. Je to neskutočne strašné, že títo dnešní folklórni kuriéri ani nerozumejú, aký je informátor, každého zbožňujú, aj keď vie tancovať, aj keď nevie, pre nich je dôležité len to, aby ešte vedel kráčať, ale nerozumejú tomu, aký vzťah musí byť medzi informátorom a zberateľom. Ani neviem, koľko je tomu rokov, bolo to asi na začiatku 90-tych rokov, keď niekomu povedal informátor

z Kalotaszegu, že „Vidíte, Jancsi bol taký človek, ktorý odtiaľ nezobral nič, len ak sme niekomu niečo posielali, vôbec nič, ale on vždy niečo priniesol.“

Ak by som bol schopný z toho vyžiť, tak som dnes určite výskumníkom tanca, lebo ma to veľmi zaujímalo. Videl som, že sa z toho vyžiť nedá. Gézu Sebőka som naštartoval tým smerom, ale ani on z toho nedokázal vyžiť. Keď išiel so mnou zbierať, veľmi si dával pozor, sústredil sa na vec, bol schopný všetkého.

Mojím snom bolo, že zo Szőttes sa stane profesionálny súbor. Aj to tak začalo. V Dunajskej Strede som pobláznil decká, prišli do Bratislavy do Szőttes, ale nebola to pre nich práve výhra. Za jedno turné dostali 400 korún, plus 20 korún diéty na jeden deň. To stačilo iba na to, že sme na intráku vo Veľkých Kapušanoch postavili jeden nočný stolík na druhý a povedali sme si, že horný je chladnička. Kúpili sme si doňho malú konzervu Májky. Polovica poslúžila ako obed, druhá polovica ako večera.

Vždy som chcel, aby bol u nás výskumník tanca, tanečný pedagóg, estét. Gyuri Gál mal byť podľa mojich plánov estétom, lebo už mal na to vek. Gyuri už aj začal písať, a všetko by bolo dobré, keby aj Pán Boh mal v úmysle to, čo ja. Ale nechcel tak všetko, nedalo sa. Chudák Kubánka hovoril stále, že „Ty sa prečo netešíš z tých úspechov, ktoré si zažil?” Veľa sme sa spolu rozprávali, je to dobrý človek a ozajstný priateľ. Svojím spôsobom sebecký, ale je dobrý. Toto hovoril a ja som začal rozmýšľať, že veru je to tak, už od začiatku.

Odvtedy, ako som odišiel, po premiérach sa nekonajú odborné diskusie. Po každej premiére Szőttes sme na Novej scéne, na poschodí mali k dispozícii prenajatú sálu. Technici nám namontovali mikrofóny, také, aké vtedy boli – bolo

V kultúrnom dome v Modrom Kameni po rannom tréningu počas turné v roku 1978

treba sakramentsky dávať pozor, čo hovoria špičkoví odborníci, ktorých sme tu mali z Maďarska. Boli to predovšetkým výskumníci tanca, zvykli k nám chodiť Dr. György Martin, Ernő Pesovár, Jolán Borbély, Sanyi Tímár a Kati Györgyfalvi. Z radov Slovákov to boli Nosáľ, Kubánka a koncom sedemdesiatych rokov aj Petr Novák z Prahy, ktorý bol veľkým teoretikom tanca, a jedna výskumníčka z Brna. Bol to dobrý pocit, že vymenovali naše chyby, ale vždy si všimli, že sme znova a znova dosiahli pokrok. Hovorili, že Szőttes chce obstáť všade, ale v skutočnosti nevie obstáť nikde. Ernő Pesovár na to povedal, že vďaka Bohu. Že čerpá aj z toho, aj z tamtoho a práve preto je jedinečný. Jeho mladší brat, Feri, na to povedal, že nie je jedinečný, ale svojrázny. Že to, čo robíme my, sa nedá napodobniť, lebo sa na to hneď príde. Rábai vytvoril takú tradíciu, že odborná premiéra všetkých mojich programov sa konala v sídle Maďarského štátneho ľudovoumeleckého súboru. Tam sa zišli naozaj všetci. Nehovorím, že ma nevyhrešili, ale môj názor bol iný.

– Pozrite sa, je to úzke rozpätie, v ktorom sa pohybujeme. Ja vidím, že sa posúvam do stále väčšej vzdialenosti, ale nie od originálu, ale od tradičného ponímania. Ale keďže som toho toľko nazbieral, aj dnes tvrdím, že naši informátori tie tance nikdy nezatancujú rovnako. Tanec mládenecký nemôže byť príkladom, lebo ten sa tak učia. Nie je isté, že tanec z Vasváru Fennsíki vasvári robia všetci rovnako. Povedal som im, kto ich učil. Že moji informátori sú len o pár rokov starší než ja. A že aj starí sa stali mojimi priateľmi, ku ktorým som chodieval tak, ako keby som išiel domov. A že ak by ma pôvodný materiál nezaujímal, tak by som za nimi toľko nebol chodil. A ak by sa dalo vyžiť z výskumu, tak by som určite mal viac detí, viac by som chodil na terén a viac by som toho nazbieral. Ale

Szőttes v roku 1982 – Sa Pale tute Phirav. Vpredu Sanyi Nagy, Feri Brandl, Feri Katona, Ági Katona Sztranyovszky

V NAŠOM DOME VO VRAKUNI NA SILVESTRA V ROKU 1982 – NASLEDUJÚCI ROK SME UŽ OSLAVOVALI „LETNÝ" SILVESTER NA JUŽNEJ POLOGULE

táto cesta nebola schodná, a dnes už neľutujem, že som išiel smerom k umeniu, lebo človek má toho veľa čo povedať a takto som to vedel vyrozprávať. Keď sa ľudový tanec dostane na pódium, jeho rozvoj sa zastaví, lebo zberateľ alebo choreograf konzervuje určitý okamih. Toľko príkladov na to existuje... V tanci dél-alföldi (juhodolnozemský) každý dvíha ruku tak, že ňou predtým hompáľa. Feri Pesovár – nech odpočíva v pokoji – rozprával, že jeden jeho informátor si poranil rameno kosou a nemohol si ho poriadne zdvihnúť. Preto drží pravú ruku inak, ale odvtedy každý napodobňuje ten pohyb, lebo na javisku to pôsobí ako taký správny spektakulárny prvok. Kvôli tomuto sa ten tanec stal juhodolnozemským...

Rábai hovorieval, že keď vytvoríme jeden program a zviažeme ho, tak sme schopní sprostredkovať myšlienku. Povedal som mu, že ja sa vyberiem cestou smerom k divadlu, lebo ten priestor, kde musíme žiť, je príliš úzky a že poslaním Szőttes musí byť prinášanie maďarského tanca, maďarskej hudby a maďarskej problematiky k divákovi. Ako sa len dá. Nie politickými rečami, ale skryté v tanci. Myslím, že som to dodržal do konca, dôsledne.

Toto bolo charakteristické pre hnutie. Szőttes mal taký vzťah s hnutím, že bolo odmenou, ak sme amatérskemu tanečníkovi povedali, že ho zoberieme na turné. Prišiel do Bratislavy, býval u nás alebo u niekoho, naučil sa dve-tri čísla a išiel na turné. Tam sa naučil takpovediac profesionálnu školu a každý deň sa k nej naučil ešte jeden tanec. Vždy sme mu povedali, že tento a tento tanec môžeš naučiť ostatných aj doma, ale ten a ten nie, to sa nauč len ty. Takto tu boli zo

Sene, súbor Nagyidai, Új Hajtás… to boli také živé vzťahy. Aj žiaci chodili na terén pomáhať vedúcim súborov. Prepojenia boli veľmi silné. Druhá vec je tá, že iba vtedy sa dá niečo veľmi vážiť, ak povie niekto iný, že to je zaujímavé alebo hodnotné.

Pomáhal som každému. Ak niektorý súbor nemal choreografa, tak som išiel ja, ale nerobil som to pre peniaze. V Seni som pomáhal súboru Rozmaring, vo Veľkej Ide – bol tam štátny majetok, tí mi zaplatili letenku, to som bol celý natešený! – súboru Új Nemzedék, na Medzibodroží súboru Bodrogközi… Robil som pre všetkých. Kto potreboval pomoc, zavolal ma a ja som išiel.

Vždy treba porovnať dráhu a to, kam sa človek po tejto dráhe dostáva. U každého. Lebo divadlo to robí tak. A ak nevezmeme do úvahy divadlo, tak sledujme Ázijcov. Oni dokážu vymenovať päť svojich majstrov dozadu. Žiaci mojich žiakov sú nepriamo aj mojimi žiakmi, ale u nás učitelia rúcajú všetko, čo bolo pred nimi a preto poletujú vo vzduchu bez koreňov.

Je to kliatba aj pre Szőttes – ešte aj dnes –, až natoľko, že moji tanečníci už ani neprišli na jubilejný program. Toto ma veľmi mrzí a je mi ľúto, že je to tak.

Niekedy to bolo tak, že na stene viseli fotografie, a z náhradného súboru sa na prijímačkách vyberalo tak, že okrem tanca museli vedieť aj to, kto sa nachádza na fotkách. Tí sú predkovia, tamtí sú príbuzní, tí zas postavili baletnú sálu. To sa nedeje ani v prípade slovenských tanečníkov. Keď idem do SĽUK-u, už síce nevedia presne, kto som, ale ak tanečník ide na chodbe, pozdraví ma, že „Dobrý deň, Majstre!“

Pričom tam som nikdy nič nerobil zadarmo…

My tu máme také nejaké problémy, ktorých sme sa nedokázali zbaviť. Napriek tomu, že ja som svojich učeníkov vždy naháňal, aby išli preč, ako sliepka svoje kuriatka. Aj Sebők v knihe o 40-ročnom súbore Szőttes hovorí všelijaké chválospevy, že keď som ich poslal niekam učiť, tak oni uverili tomu, že to vedia lepšie, ako tí, ktorých mali učiť. Áno. Práve preto som ich tam poslal, lebo to ovládali lepšie. Neboli nejakí géniovia, ale vedeli toho viac, ako tí, ku ktorým som ich poslal. To znamená, že som ich nebrzdil.

Ešte raz by som neemigroval…

Mal som starého kamaráta, tanečného estéta, ktorý chodieval na vystúpenia Szőttes z Rakúska. Nikdy neprišiel na premiéru, aby som z toho nemal problémy, ale bol to taký rozhodný, sebavedomý človek. Do kontaktu som sa s ním dostal tak, že priatelia mojich rodičov, ktorí žili vo Viedni – teta Olgi a ujo Józsi, ktorých tiež vypratali z krajiny Benešove dekréty – považovali za dôležité, aby on videl, čo robím. Pochádzal z Chrudimu. Myslel som, že to práve vyjde dobre, pôjdeme k nemu. Ani Klaus, ani ja sme od neho nezdedili nič, nieto ešte jeho knižnicu vo Viedni. Keď sme tam prišli, bola chrípková epidémia, a bohužiaľ sme sa nestretli ani s ním, ani s príbuznými. Dozvedeli sme sa, že v mníchovskom Deutsches Theater ide Hair v angličtine. No, tak to bolo vždy mojím veľkým snom… Povedal som, že to si ešte pozrieme predtým, než sa vrátime domov. Predtým, než by som sa mal 15. marca na porade súboru znovu ponoriť do neúnosnej situácie Szőttes.

No nestalo sa tak.

V Mníchove mi poradili, aby som zavolal na ministerstvo, že sa nevrátim domov, ak nepredĺžia život Szőttes aspoň do konca sezóny ´83. Celú noc sme sa rozprávali, praskali mi nervy, a zdalo sa, že to je veľmi dobrý nápad. Začal som dúfať, že by to možno mohlo byť prechodné riešenie. Zavolal som na ministerstvo, ale iné číslo som nevedel, len to, na ktoré zvykli volať z Csemadoku. Na moju smolu to zdvihol jeden Maďar. Nepoviem jeho meno, kto chce, ten na to príde. Hneď som spoznal jeho hlas, lebo niekedy v Csemadoku pracoval. Povedal som mu, že viem, že ty robíš na inom oddelení, ale teraz ti oznamujem – hovoril som s ním len po slovensky, a po slovensky som mu povedal, že „…Viem, že to budú nahrávať, to je to dôležité.” Nepôjdem domov, ak Szőttes nedostane predĺženie.

Zavolali mi len z ŠtB, o dva-tri týždne. No, bolo to hrozné, v penzióne, kde sme bývali, domáca pani mi hovorí, že „Myslím, že hľadajú vás…” Ale vtedy sme už termín prekročili o desať dní. Podišiel som k telefónu, ozval sa v ňom hlas v slovenčine.

– Volám vás ako priateľ zo Štátnej bezpečnosti.

– Odkiaľ máte tento telefón?

– My máme všetko…

Bolo naivné si myslieť, že sa situácia zmení. Svoju úlohu zohrala aj Slobodná Európa, oslavy 15. marca, ešte nikdy som na takých nebol v slobodnom svete.

Išli sme tam a prišiel ku mne a predstavil sa mi jeden pán, že „Som Zoltán Kovács z rádia Slobodná Európa“.

– Mohol by som s vami urobiť rozhovor?

– Nemôžem dať doma zavrieť každého, čo si vy myslíte? – povedal som.

Hneď som ho poprosil, aby vypol magnetofón – ešte som mu ho závidel, prvýkrát som videl kazetový Uher. Prišlo mi na um, že keby mi takýto dal, aké by bolo ľahké zbierať tance. Dovtedy som taký nevidel. Aj v rozhlase bol len taký veľký páskový.

Vypol ho a povedal, že sa netreba báť. A potom sme sa stretli ešte raz, ale vtedy sme to už predĺžili, lebo sme váhali vo všetkom…

Myslel som, že mi zavolajú naspäť, že život Szőttes je predĺžený. Zvykol som hovoriť s Gellértom. Jemu som povedal, že ak to nespravia, zostanem vonku. On na to, že ver tomu, vedia o tebe všetko. Veď mesto je už plné chýrom, že si emigroval.

Zoli Kovács, ktorý sa neskôr stal mojím priateľom – síce nie je najlepším v Slobodnej Európe, tým bol Laci, ktorý neprišiel domov –, ale on sa už odtrhol od všetkého, lebo povedal, že toľko nacionalistov ako v Maďarsku, nie je nikde na svete. Myslím si, že bol vynikajúcim básnikom. Redakcia maďarského vysielania Slobodnej Európy ma potom pozvala na obed.

– Neodvážiš sa ani na to? – pýtal sa.

– Čo myslíš, som až taký zbabelec? Na obed pôjdem.

Kým som však tam prišiel, veru mi behal mráz po chrbte. Nemecká polícia, MP a ešte aj gorily. Výťah ma viezol smerom dole, nie hore. Dole ma už čakali v maďarskej redakcii, a išli sme na obed, kde za stolom v sedemdesiatich percentách sedeli Maďari. Bol tam jeden jazykový redaktor, maďarský mladík narodený v New Yorku. Ako sa volal v skutočnosti, to neviem, ale predstavil sa ako László Rajki. Všetci používali cudzie mená. Boli aj takí, ktorí mi povedali svoje skutočné meno, dokonca aj ten, ktorý vtedy odchádzal do dôchodku, a István báči povedal len toľko, že ja som bol sprostredkovane kadetom tvojho starého otca. Týmto uzavrel stopu a povedal, že preto ty môžeš prísť do šľachtického klubu na Marienplatz, ale Rózsika nie. Bol tam takýto svet, čo mi veľmi vadil. Všetci boli odvážni, naozajstní Maďari, ale tamojší svet bol iný, než v ktorom som dovtedy žil. Doniesli nám guláš, vyzeral dobre, bol tam ešte šalátový list, v ňom slivkový lekvár…

– Čo je to tu? – pýtal som sa.

– My, Maďari v Amerike vieme, čo je dobré – povedal Laci Rajki –, len vy nie.

Ostal som tak rozhorčený, že som si myslel, nikdy v živote ma už nepozvú. Po obede sme išli hore a István báči hovorí:

– No, Jancsi Quittner, čo chceš o sebe vedieť?

Chytila ma triaška, tak zvnútra… Odkiaľ vie, že som Jancsi? Volajú ma Jancsi len doma. Chytil telefón, hovoril po anglicky, takže som nevedel, čo povedal, ale diktoval čísla, to som pochopil. Doniesli fascikel s papiermi, ktoré boli previazané ako noty, medzi dvomi tvrdými obalmi, a bolo na ňom napísané, že Szőttes, Quittner Jancsi. Ja som už bol úplne vydesený. Čakal som už len to, aby sa to celé skončilo, a keď ten fascikel otvoril, na vrchu bol týždenník Nő. Na titulnej strane boli Ervin Varga a Olga Fekete. Nápis „Szőttes nedáme, milujeme ho“.

– Vy tu máte predplatený časopis Nő?

PODIŠIEL KU MNE A PREDSTAVIL SA MI JEDEN PÁN S TÝM, ŽE „SOM ZOLTÁN KOVÁCS ZO SLOBODNEJ EURÓPY"

– Áno, všade máme ľudí.

Neskôr ma odprevadili do československej redakcie a predstavili mi medzi inými aj jedného speváka, volal sa Jožko – v Amerike, kde žil, mu vyšlo veľmi veľa platní.

– Tady se budeš mít jako v peřince.

– Kde? – pýtal som sa. – Čo si sa ty zbláznil? Však ja tu nezostanem.

– Ty zůstaneš tady.

On už videl, že vo mne sa zrútil svet, a je možné, že to bol práve on, kto sprostredkoval správy, neviem... Na konci povedali, že môžem pracovať v Slobodnej Európe, ak sa budem uchádzať o azyl. Ale ja som povedal, že nechcem nič. Vyšli sme von, potom prišli k nám, Rózsike naznačili nádej na veľké peniaze.

– Keď si Jancsi prečíta, čo poskytneme my, potom môže hovoriť šesťdesiat minút. Každá minúta znamená tisíc mariek...

Rózsi ma začala hneď prehovárať:

– Toto nemôžeš urobiť? Zostali sme tu, nič nemáme...

– Nie – povedal som. – Doma mám brata, dvoch bratov a milión blízkych... – za ktorých by som bol urobil všetko.

Nakoniec som síce začal robiť v Slobodnej Európe, ale nie tak, ako si to oni zo začiatku predstavovali. Povedal som im, že nemyslite si, že som až tak zbabelý, napíšem seriál o ľudových tancoch Maďarov na Slovensku. S Gézom nám vtedy vyšla kniha, Franz Klaus z nej mal jeden exemplár, a na základe tejto knižky som napísal 13-dielny seriál. Som na to hrdý. Rukopis ešte mám, lebo mi ho poslali po tom, čo ho prepísali na písacom stroji. Chudera moja dcéra, tá mi prepísala tlačenými písmenami to, čo som ja načmáral, aby si to vedeli prečítať. Už sme sa nedočkali, aby to bolo odvysielané. Bola ešte jedna relácia o Istvánovi Molnárovi. Na to som hrdý. Aká bola k nej hudba? Kacser mi poslal von, vlastne…

S Klausom, ktorý bol výskumníkom tanca, som sa zoznámil v maďarskom štátnom súbore, obaja sme vtedy boli štipendisti, on viedol maďarský súbor v Mníchove. Jeho žena bola dcérou emigranta z roku ’56, ktorá sa s ním rozviedla preto, lebo neznášala, aký je jej manžel veľký Maďarón… Ale ten Klaus bol naozaj taký. Mal dlhé fúzy. Boli sme spolu zbierať tance na Podzoborí. György Martin, Klaus, Tibor Ág, Marika Jókai a ja. Išli sme za tetou Mari Tuskó.

– Teta Mari, doniesol som vám hostí. Jeden je Nemec, ale vie po maďarsky; druhý je György Martin („Tinka“), viete, taký ten správny Maďar.

Vošli sme dnu, na to teta Mari hovorí Tinkovi, že „Ale aj ja viem trocha po nemecky.”

– Ale ja som Maďar – prekvapil sa Tinka.

– No nehovorte, s takouto holou srbskou tvárou?

Lebo Klaus mal z nich dvoch také naozajstné maďarské fúzy… Teta Mari bola veľmi zlatá.

No, teda Klaus vyšiel von pre hudbu a kúpil mi knižky, ktoré som si pýtal. Do Austrálie som išiel s 86-kilogramovým balíkom knižiek a vrátil som sa so 120-imi – doviezol som veľa maďarských kníh, lebo som sa bál, že ich vyhodia do smetiaka. Kacser, aby z toho Klaus nemal problémy, skomprimoval skladby na páske. Zavolal som Gellértovi – vždy som mu volal z telefónnej búdky a vždy z inej –, aby Kacserovi povedal, že akú mi to poslal hudbu, čínsku či akú, že sa nedá vypočuť?

– Veď povedal Klausovi, že pásma sú skomprimované…

Ale to povedal zbytočne, čo ja s tým urobím?

No, na toto bola dobrá Slobodná Európa, tam vedeli rozobrať pásma. Toto mi akurát hralo do karát. Celé som to zobral so sebou do Austrálie a tam to prehrali na veľkú pásku. Väčšinou to bola hudba Szőttesu. Dcéra Ivi nevedela, ktorá je stará verzia a aj tú zobrala do Singapuru. Až tam som ju vyhodil do smetiaka. Doma som ju už mal, doviezol som si ju celú na kotúčoch.

Ešte raz by som neemigroval. Nie.

Išiel som na konkurz do Deutches Theatra. Hľadali choreografa na Annu Kareninovú. Dovtedy sme sa už odhlásili, už bolo isté, že zostaneme vonku. Zdalo sa, že vyhrám konkurz tak, že producent, pán Schimasky, vedel po poľsky a ja po slovensky. Tak som povedal, čo ako majú robiť, on zas prekladal do angličtiny. Aj tak pôjdu peniaze cezo mňa… hovorieval. Všetko by bolo v poriadku, ak by sa mi podarilo vybaviť pracovné povolenie.

GYÖRGY MARTIN, TIBOR ÁG, JÁNOS QUITTNER POČAS ZBIERANIA V TERÉNE

Išli sme na úrad, ale tam povedali, že dostanem ho až vtedy, keď bude mať prácu každý nemecký choreograf. Márne by som vyhral konkurz, nemohol by som pracovať, lebo som nedostal pracovné povolenie. To ešte viac skomplikovalo situáciu. Medzitým nám vypršalo povolenie na pobyt, išli sme na úrad dať ho predĺžiť. Na dvere, kam patrilo písmeno Q, bolo napísané číslo inej kancelárie. Možno, že to bola náhoda, ale človek si v takejto situácii myslí, že je to zámerné. Vošli sme dnu, sedel tam starší pán, ktorý mi oznámil, že som Nemec.

– Síce nehovoríte dobre po nemecky, ale nemáte akcent.

– Nehovorím po nemecky, ale „Pressburgerisch" – namietal som.

– Veď práve, vy ste teda Nemec – provokoval.

– Nie, ja som Maďar! – povedal som.

– Vy ste aj tak Nemec. Ponemčite sa a už o dva mesiace máte občianstvo. Ja budem vaším svedkom a dostanete aj pracovné povolenie.

– Nie, ja pôjdem do Austrálie – odpovedal som.

Dal mi tri týždne, aby sme zmizli, ale už prešli aj tie tri týždne, keď sme tam prišli traja s deťmi… Už tam boli dvere, kam sme zvykli chodiť. Mladý muž sa len smial a dal nám ešte pol roka.

Ešte na začiatku, pri podaní žiadosti o azyl už bol na migračnom úrade jeden cirkus, lebo tam bolo napísané, že „für Ungarn, Rumanien", a asi aj pre Rusov. Išiel som tam, ale bolo mi oznámené, že ja som Čechoslovák. Hovorím, nie, ja mám síce československý pas, ale som Maďar. Bolo okolo toho veľké haló, na konci som im už povedal, že s tým pôjdem k prvým novinám. Vtedy mi to už konečne akceptovali. Napísal som tam, aké mám dôvody. Že prečo sa uchádzam o štatút utečenca. Napísal som aj to, že ešte stále ma bolí, že som tu, ale mám taký dôvod, že so Szőttes, so Szőttes, Szőttes…

MNÍCHOV, LETO 1983

Frau Lurtz si to prečítala – bola to Saska zo Sedmohradska, pochádzala odtiaľ – a povedala: „Na toto vám v Austrálii nedajú azyl. Toto je etnický problém. Oni tam majú toľko etník, že toho budú mať po krk.” No veru, po pár týždňoch nám prišla odpoveď, že nedostaneme azyl, ale nakoľko tam máme toľko príbuzných, môžeme sa tam prisťahovať z titulu zlúčenia rodiny, len si musíme letenku zaplatiť sami. Takže ani toto nešlo až tak hladko. Vždy sa naskytlo nejaké prekvapenie. Potrebovali sme peniaze na živobytie a na letenky. Deň a noc som vyučoval, predali sme hodinky, ktoré som zdedil po otcovi, pracovali sme so synom päť hodín denne na cintoríne, Rózsi a Ivi drhli lavice v parku Olympia. Aj toto je taký zlom v živote človeka.

Potom som povedal Rózsi:

– Vieš čo, ja už v živote nebudem tancovať. Teraz, ak sa dostaneme von, budem žiť ako normálni ľudia, ráno pôjdem do roboty a poobede sa vrátim domov…

– To by som rada videla – povedala.

– Nikdy nebudem chodiť v rifliach, keď sa dostaneme von – sľuboval som si.

– No na toto si počkám… Takže ideme ti kúpiť nohavice?

– Až keď budeme tam! – povedal som.

Buci, my nezomrieme tu

Nakoľko nám Austrália najprv odmietla poskytnúť azyl, podali sme jednoduchú imigračnú žiadosť o zlúčenie rodiny… Odučil som neskutočne veľa hodín. Potrebovali sme peniaze na letenky. Veľa môžem vďačiť aj Franzovi Klausovi. Keď sme dostali austrálske povolenie o pobyt, Franz ma odprevadil na sociálne oddelenie, kde sa – nikdy na to nezabudnem – referent, ku ktorému sme patrili, volal Herr Klotzbier.

– Vy ste tu toľko pracovali a toľko toho ste urobili pre Nemecko, že nemecký štát vám zaplatí letenky – povedal a poskytol nám ďalšie polročné povolenie na pobyt.

Ale my sme medzitým už vyrazili do Austrálie. Toľko je maličkostí, toľko je všade stresu… Človek sa chystá do krajiny snov, a keď tam konečne dorazí, čaká ho sklamanie.

Na letisku nás čakala moja sestra, tú som spoznal. Bol mi povedomý ešte môj švagor, dve sestrine dcéry a starší bratranec Harry, ktorý bol slávnym vodným pólistom štátu Victoria. Na ostatných svojich bratrancov, na tety a na strýkov a ich rodiny si už nepamätám, ale čakalo nás tam viac ako tridsať ľudí. Vtedy som si myslel, že „Toto všetci sú príbuzní? Kde boli doteraz?" Táto myšlienka mi vírila hlavou. Rozchytili našu batožinu, brali tých neviemkoľko kufrov. Ja som išiel so sestrou, ona ma zasypala nežnosťami, stále opakovala, že braček môj, braček môj.

– Videl si, aké autá vás čakali? – pýtala sa cestou.

– Aké autá?

– No Mercedesy, Jaguáre…

– V Mníchove boli všetky taxíky Mercedesy… – povedal som, ale bol som taký vyčerpaný a smutný, že ma to už ani nezaujímalo. Dal by som za to čokoľvek, aby toto celé bolo len snom, a zobudil by som sa doma.

– Ako škaredo rozprávaš, aj toto urobil s tebou komunizmus…

Takto to šlo, ale zároveň som vnímal z jej strany veľkú lásku. Keď sme k nim prišli, ukázala nám svoj dom. Mal nádhernú záhradu, ako keby botanickú.

Toto je všetko veľmi krásne, povedal som si, ale načo je tu ten vysoký plot? Tuto nepoznajú drôtené pletivo? Ani mi nenapadlo, že je to preto, aby sused nevidel cez plot.

U sestry nás čakala taká prepychová raňajková párty, akú sme ešte nezažili. Boli sme súčasťou takého luxusu, aký sme predtým mohli vidieť len v amerických

filmoch. Toto mi dovolilo na krátky čas zabudnúť obraz Melbournu, ktorý som zazrel, keď som sa z lietadla pozrel von oknom. Vypálená tráva, smutné eukalypty… Mal som pocit, že lietadlo pristálo na zlom mieste, niekde v Afrike. Je to ten moment, keď človek pozná istú krajinu z rozprávania a prvý obraz, ktorý potom v realite uvidí, nepasuje s tým vysnívaným. Napriek tomu dnes hovorím, že Austrália je jedným najkrajším, najpokojnejším a najvyváženejším kontinentom na svete.

MELBOURNE, TULLAMARINE AIRPORT

Lietadlo, ktorým sme leteli, viezlo imigrantov. Najväčšia austrálska letecká spoločnosť, Quantas, pre imigrantov povolila väčšiu batožinu. Odlet bol po desiatej večer vo Frankfurtu s medzipristátím v Taliansku a Grécku – aj tam nastúpilo množstvo imigrantov –, potom sme pristáli v indickom Bombay. Bol to hrozný zážitok vidieť z okna lietadla tú strašnú chudobu, tie plechové chatrče… Vystúpili sme tam z lietadla, a v tranzite – kde som cítil otrasný smrad a aj čistota bola veľmi pochybná – sme čakali asi hodinu. Keď lietadlo znovu vzletelo, už zase bolo poobedie. Cez Singapur sme sa dostali do Melbournu, takže sme leteli dokopy dve noci a jeden deň. Singapur bol pre nás opäť celkom novým svetom. Tá krásna čistota, tá precíznosť, tá snaha pomôcť. Nikdy predtým sme nevideli pohyblivé chodníky a také pompézne výklady, ktoré zatienili aj tie mníchovské.

Na palube lietadla som nerozumel vôbec ničomu. Môj syn Öcsi bol jediný, ktorý vedel niečo po anglicky, vďaka tomu, že na gymnáziu na Dunajskej ulici chodil na angličtinu, kým dcéra na nemčinu. Aj som hovoril, že ja neviem, ale mám dojem, že my sa už odtiaľto nikdy nedostaneme domov. Nemohol som zaspať v lietadle, ale ani neskôr. Myslím si, že som nebol sám, ktorý mal takéto pocity…

Rózsi si po párty išla ľahnúť a spala ako drevo. Ja som si išiel sadnúť do záhrady, chcel som byť sám. Všetko som si musel znova premyslieť. Podľa austrálskeho miestneho času som zobudil Rózsi o štvrtej ráno.

– Buci, my tu nezomrieme. Nezostaneme tu.

– Veď sme len teraz prišli… Kam zas chceš ísť? – pýtala sa ospalá, ako si v posteli sadla.

– Domov!

Toľkí Maďari! Pohladenie pre moju dušu

Pri emigrovaní človek prežíva veľmi silný zlom v duši. V tejto situácii ma dokázal trocha upokojiť jedine tanec, ktorý som pôvodne chcel v sebe pochovať. Tanec mi však vždy pomohol získať späť svoju rovnováhu.

Keď sme sa konečne dostali do Austrálie, najprv sme sa ubytovali u sestry.

– Budete tu s nami bývať pol roka – vyhlásila po našom príchode.

– Neverím tomu… – poznamenal som. Veď aj vtedy, keď ešte chodievala k nám, aj vtedy sme sa rýchlo povadili. Vždy mala problém s mojím povolaním.

– Namiesto toho, že zbieraš tance, zbieraj radšej doláre – povedala vždy. – Čo sú to zač? Kde budú hrať tento film?

– Nikde, pozriem si ich ja – ukazoval som jej na strihacom stole –, lebo z tohto viem prepísať tanec.

Boli sme v Melbourne, v Austrálii asi tretí alebo štvrtý deň, ešte u sestry, a večer – v decembri tam je leto – o trištvrte na osem alebo ešte neskôr počujem, že niekto ma spomína pred domom na ulici.

– Hľadám Jánosa Quittnera.

Do frasa! Kto ma tu pozná?

Moja sestra skríkla, že je to môj mladší brat! Je tu ešte len tretí deň.

– Môžem vojsť? – pýtal sa.

– Tak teda príďte, Maďar Maďara…

Vošiel, poobzeral sa.

– Prinášam vám pozdrav od spoločného známeho.

– Od koho? Kto je spoločný…

– Od pána Kecskésa.

– Od Tibora? Od Tibora Tollasa?

– Áno, je to môj veľmi dobrý priateľ, a váš nový priateľ.

– Čo sa stalo? – pýtal som sa.

Vyšlo najavo, že hovoril s ním a Tibor mu povedal, že „teraz išiel do Melbournu jeden choreograf, ktorý aj dobre režíruje. Chyť si ho, aby bol v Centre dobrý súbor. Tento nie je taký, kto si v lietadle vymyslel, že je choreograf. Spravil zázrak s mníchovským Regős.”

TÁTO TABUĽA VÍTA NÁVŠTEVNÍKOV MAĎARSKÉHO CENTRA V MELBOURNE

PRIEČELIE MAĎARSKÉHO CENTRA Z BORNIA ROAD-U

– Mohli by ste prísť na piknik?
– Kam?
– Na piknik. Do Wantirny, do Maďarského centra.
– Tak ma tam sestra odvezie.

Moja sestra zas začala s tým, že ona nevie, kadiaľ treba ísť do melbournského Maďarského centra. A že ona už dohodla, že pôjdeme do Kew TownHall na Silvestra... Tam vraj chodievali podľa mojich melbournských nových priateľov Maďari typu „Prosím ťa ponížene...". Ona patrila medzi nich.

Potom sme sa dohodli, že niekoho nájde, kto nás tam odvedie. Nie je to žiadna hračka, lebo Melbourne je pravdu povediac štvormiliónové záhradné mesto takých rozmerov, ako Nitriansky a Trnavský kraj dokopy. Pán Vékony nás vyviedol do Wantirny.

Toľkí Maďari! Pohladenie pre moju dušu. Sedeli pri stoloch, všetci si doniesli vlastné stoličky a stoly. Prišiel Marci Linka – ten, ktorý ma prišiel navštíviť – a ukázal mi Centrum. Vtedy bolo z neho hotové len jedno krídlo. Zobral ma hore po zadných schodoch. Za javiskom bolo len maličké miesto, šatňa nikde... ale bola to nová budova. Jednoročná. Zobral ma dole do hľadiska, tam som sa otočil k nemu.

– Pán Linka, nehnevajte sa na mňa. Kto bol ten k...t, ktorý projektoval toto javisko?

No bol to práve on...

PRO PATRIA ET LIBERTATE... Pamätník Maďarského centra v Melbourne

– Nehnevajte sa, takto je to sedenie namáhavé. Javisko je veľmi vysoko, takto si treba držať hlavu.

– Teraz vám odpoviem tak, ako na Žitnom ostrove – povedal. Bol z Dolného Štálu. – Na iného by som sa nasr…l, ale vidím, že vy ste z fachu.

Vrátili sme sa dole na piknik, Marci mi ukázal všetko. Medzitým mi nalial poriadny štamperlík domácej pálenky, už som z nej mal prekrížené oči. Zrazu tam stojí chlapík a uprene pozerá na mňa. Prišlo mi na um, že Panenka Mária, snáď nie je eštebák aj on? Lebo tak sa díval. Jeho tvár mi bola trocha povedomá. Ani nie známa, len som z neho mal čudný pocit. Mal fúzy…

– Imre, poď sem! – zavolal ho Marci. – Je tu náš ďalší krajan.

Dotyčný pochádzal z Baloňa.

– Ja poznám Jánosa Qiuttnera. Vy ste ma nezobrali do Szőttes, ani len ako technika. Vy ste mi povedali, že teraz nie je miesto… Poznám Szőttes, veď som roky pracoval v Bratislave.

Život je už raz taký.

My nevydržíme pol roka u mojej sestry – pomyslel som si. Nuž, už po troch týždňoch som mal dosť.

– Pozri sa, ja má toľkoto peňazí – ukazoval som jej –, chcem si prenajať byt niekde.

Veď sme bývali deväť mesiacov všetci štyria v jednej izbe. Aj moje deti potrebovali priestor. A tak mi ukazovala zopár bytov v takej rozpadnutej štvrti, ale som povedal, že ja sem svoju rodinu po toľkých strastiach nezoberiem. Horko-ťažko sa nám však nakoniec podarilo nájsť byt na veľmi dobrom mieste, na Power Street, v Hawtowne, ktorý sme si rýchlo prenajali. Túto adresu nepoznal nikto. Boli sme v tomto novom byte asi tak dva alebo tri týždne, a prišla nám obálka zo Slobodnej Európy, v ktorej boli tie texty, ktoré išli do vysielania. Bol v nej po maďarsky písaný list s podpisom István báčiho, a aj jeden anglický. V maďarskom bolo napísané, že „Túto zmluvu podpíšeš, na toto číslo zavoláš, donesú ti tam štyri letenky a už sa aj vraciate do Mníchova. Prídeš k nám pracovať.” Začal som sa báť. Odkiaľ títo vedia ešte aj to, že kde bývam v Austrálii?

Áno. Vedeli všetko. Všetko.

V Austrálii som sa nechcel zaoberať tancom, lebo som si ešte v Mníchove sľúbil, že ak sa dostaneme von, budem žiť ako normálni ľudia, ráno pôjdem do práce a poobede sa vrátim domov. Keď sme sa dostali von, rodina pre nás našla prácu v továrni, pre všetkých štyroch. Ja som pracoval ako továrenský robotník až do roku 1986. Prešiel som robotníckym somárskym rebríkom počnúc od jednoduchého vykladača kontajnerov, cez skladníka až po asistenta manažéra. Zo začiatku by som z tanca a choreografie nebol mohol zabezpečiť živobytie pre rodinu. V Maďarskom dome som sa mohol venovať Novému Szőttes (Új Szőttes) a ľudovému tancu len popri robote. Napriek tomu sa mi za jeden rok z neho podarilo urobiť taký súbor, ktorý mohol na perthskom festivale reprezentovať melbournské Maďarské centrum. Perth je veľmi pekné mesto na juhozápadnom cípe Austrálie. Je tam suché teplo, nie také ako v Melbourne. Tam bývajú všetci majetní Austrálčania. Nebol by som sa stratil ani tam. Raz prišla za mnou dcéra z centra Perthu s tým, že „Ocko, toto mesto sa ti určite bude páčiť“.

Divadlo tanca QuJ v roku 1988, keď v súbore boli len dvaja alebo traja Nemaďari alebo takí, ktorí mali maďarský pôvod

– V Job Centre sú vypísané dve pozície pre choreografov.

Išli sme tam.

Úradníčka v Job Centre sa pýta:

– Vy ste Srb?

– Bože chráň, nie som Srb.

– Lebo jedna pozícia je vypísaná len pre Srbov a druhá zas pre Jugo Klub.

Zavolali sme do klubu.

– Moja angličtina ešte nie je taká, že by som si to vedel vybaviť po telefóne – namietal som, na to sa však úradníčka opýtala, odkiaľ teda som a aké jazyky ovládam.

– Po slovensky, ale ak treba, tak aj po česky – na to mi vracia slúchadlo, že nech len hovorím po slovensky...

– Máš skúšku? – pýta sa chlapík z Jugo Klubu.

– Áno, ráno skúšame.

Prišiel na skúšku. Povedal toto:

– Pozícia je tvoja a tvojej manželke dá prácu moja žena vo svojom supermarkete.

Lenže vtedy už naše deti boli prijaté na melbournskú univerzitu Monash, a ani Rózsi sa veľmi nechcelo presťahovať do Perthu.

Škoda, lebo Perth je nádherné mesto.

Ja by som tam išiel bývať, lebo sa mi mesto veľmi páčilo.

V Austrálii tancovali so mnou aj dcéra Yvett a syn János

Ďakujeme Vám, Báči Janči!

Melbourne je mesto, kde by ste našli takmer všetky národnosti sveta. Žijú tam väčšie a menšie spoločenstvá. Do Armadale sme sa prisťahovali v roku 1984 a s Buci sme sa vybrali na výmenu remienok na hodinky blízko k nášmu bydlisku na Glenferrie Road. Bola to skvelá štvrť, všetci sme sa tam cítili veľmi dobre. Bola to štvrť, kde bývali mnohí intelektuáli, v tesnej blízkosti starej štvrti veľmi bohatých, Toorak. Vošli sme do hodinárstva, názov tam nebol, len firemná tabuľa. Vnútri na policiach boli poháre. Rózsi sa obzrela a povedala: „Pozri, Zlatá Zuzana!" Hodinár na nás pozrel a keď sme prišli na rad, opýtal sa – po anglicky –, ako to, že viete tak pekne vysloviť „Zlatá Zuzana".

– My sme odtiaľ…

– Ste Slováci alebo Česi? – pýtal sa hodinár.

– Nie, sme Maďari – povedala Rózsi už po slovensky.

– Ani neverím – čudoval sa hodinár. – Ale ešte ste neboli v tomto obchode, že?

Vysvetlil som mu, že sme sa nedávno prisťahovali, možno pred pol rokom… Opýtal sa ma na meno.

– Som János Quittner – odvetil som mu.

– Nie ste vy ten istý, koho ja hľadám? Ja hľadám Jančiho – prekvapuje ma otázkou.

– Ale áno, to som ja.

– Príde pán Jaroslav Ševčík a chce sa s vami stretnúť.

Jaroslav Ševčík bol zaslúžilým umelcom, choreografom, režisérom a tanečníkom Slovenského ľudového umeleckého kolektívu. Navyše, bol aj mladším bratom môjho blízkeho kamaráta zo SĽUK-u.

Takto som sa dostal do kontaktu so Slovákmi v Melbourne. Tento človek, pán Poninger bol predsedom klubu alebo zväzu Slovákov z vtedajšej Juhoslávie. Spoznať toľkých skvelých a úžasných ľudí na jednom mieste bolo neuveriteľným zážitkom. To sú ľudia, ktorí sa narodili ako príslušníci národnostnej menšiny, utiekli ako ľudia patriaci k národnostnej menšine a aj prišli do menšinovej pozície. Tí vedeli, ako treba spolunažívať. Vedeli, ako sa dá zostať tými, ktorými boli, či už išlo o národnosť alebo kultúru. Postavili jednu veľkú búdu v Lower Towne, na okraji priemyselnej štvrte, dosť ďaleko od starého mesta, od City Area.

Keď Jaro prišiel, poprosil ma, aby som po jeho odchode pomohol týmto ľuďom, lebo si to zaslúžia. Robil som to rád. Neskôr si ich činnosť všimla aj Australian

Council, kultúrna rada či inštitút, ktorý sa venuje umeniu. Nakoľko nemali profesionálnych choreografov, dali mi takú možnosť, že som pre nich mohol urobiť kurz pre choreografov. Podľa austrálskej normy – lebo tam taká existuje, čo presne je treba sa naučiť (aby náhodou nepokazili žiakov z hľadiska estetickej výchovy, pričom sa to vzťahuje aj na divadlo). Chodil som k nim tuším rok a pol každú stredu.

Spoznával som stále viac a viac slušných a poctivých ľudí, medzi ktorými bol aj taký, ktorý mal priezvisko Magyar. Pochádzali z takých dedín, kde bolo veľa zmiešaných manželstiev. Nikdy, ani raz mi nedali pocítiť, že ja som Maďar a oni sú Slováci. Keď otec Strnisko, slovenský jezuitský farár, ktorí pre nich celebroval omše, kázal, že nie je šťastné riešenie, že ich deti učí Maďar, tak mu oznámili, že odteraz budú chodiť do evanjelického kostola.

Nie je to veľmi veľká komunita, ale pred pár rokmi, keď sme tam boli, išli sme na rodinnú oslavu. Bol som prekvapený, lebo v dome je ešte stále vidieť tú stenu, na ktorú napísali, že „Ďakujeme Vám, Báči Janči!", pod ním veľká fotka, na ktorej som ja a moji žiaci. Takéto niečo nevidím nikde inde na svete, ani len v Maďarskom dome. Svet je takýto. Kedykoľvek som vonku, vždy sa pokúšam spojiť sa s nimi aspoň cez telefón. Keď sme robili rockovú operu István the King (Kráľ Štefan), profesionálni tanečníci zo Slovenského domu v nej tancovali bez nároku na honorár. Keď sa ozvali hlasy, že prečo tam idú aj slovenskí tanečníci, Pišta Boudiš, vtedajší predseda povedal, že „István the King bol aj našim kráľom".

Toto povie pramálo Slovákov.

S tanečníkmi Slovenského domu pred vianočným slávnostným programom

Mohol som si kúpiť aj Herald Sun...

Čo je väčší cirkus v Európe, v Maďarsku alebo doma, o to viac túžim vrátiť sa do Austrálie. Preto, lebo tam je pokoj. Oni si vo svojom živote stanovujú poradie dôležitosti, lebo ich hlavy nie sú preplnené zbytočnými úvahami. Ani ich to nezaujíma, len to, či bude výsledok dobrý alebo zlý. Nikto nehovorí o politike. Bol som vo svojom materskom divadle asi týždeň, keď som ráno hodil do automatu mince, vybral som si jedny noviny, The Age, a celé som si ich zobral so sebou do divadla, mal som čas do skúšky, sadol som si a začal som v nich listovať. Syn ma nahovoril, aby som si začal čítať The Age. Kupovali sme tieto noviny, aby on mal dobrú slovnú zásobu, a aj ja som si zvykol na ich čítanie. Mohol som si kúpiť aj Herald Sun... Prišiel ku mne Dave, vedúci smeny, inšpicient.

– Prečo si si zobral dovnútra prvú časť?

– Preto, lebo si ju chcem pozrieť.

– Chceš byť poslancom v parlamente, či čo?

– Nie, ale chcem vedieť, čo sa deje.

– Načo? Načo to chceš vedieť? Tvoj život od toho nezávisí. Hlavné je to, či tu budeš mať úspech alebo nie.

Po tomto som ich začal sledovať. Pri každom novinovom stánku bola krabica. Ráno si kúpili noviny ako ja, ale polovicu okamžite vyhodili. The Age mali tak asi 120-140 strán. Austálčan si ich kúpil, vybral z nich kultúru, kone a šport. Ostatné vyhodil do zberu.

A vždy si povedal:

– Ak by túto časť nevytlačili, tak by divadlo malo viac peňazí...

Nečítajú politiku. Politika ich nezaujíma. Zaujíma ich to, že ako si zarobiť peniaze, aby mali skvelý víkend, aby svojim deťom mohli poskytnúť to, po čom túžia, aby mali čas na párty, chodiť do druhého divadla – frflú jedine kvôli tomu, že by lístky mohli byť lacnejšie. Samozrejme, v našom nech nie sú lacnejšie, lebo aj tak je málo peňazí. Nič iné ich nezaujíma. Keď príde polrok, ktorý je u nich koniec hospodárskeho roka a prichádza nový rozpočet, vtedy si noviny prečíta každý, ešte aj posledný montér kulís a povie si, že týchto budem znova voliť. Alebo to, že ja teda týchto voliť už nebudem.

Ja som si tie noviny prečítal, ale nevedel som povedať, či ich budem voliť alebo nie. Vždy som si povedal to, že ja už aj tak čoskoro pôjdem domov. Keď si to premyslím s dnešnou hlavou, zbytočne som bol až tak vykoľajený. Správali sa ku

mne slušne, a keď som ich karhal, tak to ignorovali… Mohli mi povedať: kto ťa sem pozýval? Choď tam, odkiaľ si prišiel. Ale toto sa nikdy nestalo. Nikdy nechceli, aby som bol John. Aj keď ťažko, ale naučili sa povedať Yanos a aj Yanci.

Austrálčan sa ťa spýta, odkiaľ si prišiel. Ak niečomu nerozumieš, povie ti to aj päťdesiatkrát. Za každú cenu ti chce pomôcť, ale ja som si to nechcel všímať. Aj Öcsimu som minule povedal: „Pamätáš sa? Pri našom prvom defekte nás Austrálčan zobral do servisu. Pamätáš sa, čo som vtedy povedal? Nie? To, že čo je taký šplhúň.

V noci nás zobral opraviť si koleso, doviezol nás naspäť, lebo zdvihák nepasoval, pršalo, on si len nasadil svoj austrálsky klobúk a svietil si baterkou. Keď odišiel, Öcsi povedal, aký bol slušný. Áno, je slušný, ale čo to je za šplhúňa – povedal som.

Toto je clivota za domovom.

Za to, že sa mi v Austrálii naštartovala kariéra, môžem vďačiť slávnemu mexickému choreografovi a tanečníkovi Guillermo Keys-Arenasovi a Margareth Walker – ktorá má vlastné tanečné centrum. Zmysel pre povolanie v tanci je taký, ako keby sme my tanečníci boli z jedného rodu. Nový Szőttes mal práve jeden rok, keď mi povedali, že na folklórnom festivale Shell (Shell National Folkloric Festival) by bola možnosť vystúpiť vo veľkom divadle melbournského Art Centre, ale treba ísť na konkurz. Sfúkol som narýchlo krátky tanec, čosi ako voľný kalocsský marš. Decká to zatancovali dobre, ale Guillermovi sa to príliš nepáčilo.

– Tuto čítam, čo všetko si už urobil, nemáš nejaké iné číslo?

V divadle tanca QuJ tancovali aj nezamestnaní profesionálni tanečníci
Na skúške divadla tanca Slzy ukryté v dažďi (Crying in the Rain) v rokoch 1998–99

– Nemám – hovorím. – Taký je teraz trend…

– Ja nechcem taký trend, aký tu teraz je, ale to, čo máš v hlave ty.

Potom som mu povedal, že sme spravili jednu spomienku na Lásky a svadby a svadobné obrázky pre Szombaton, Ipoly-vidéken (V sobotu na Poiplí).

– Môžeš to ukázať?

– No jasné, ale nemáme kroje, nevadí?

Nevadilo mu to. Pozrel si to a vyhlásil, že naše vystúpenie bude uzatvárať program Veľkofestivalu v divadle. Na toto som veľmi hrdý, a jemu vďačím za to, že aj tam som mohol postupovať na svojej dráhe. Všade ma posielal, a keď som sa začal ospravedlňovať, že sa musím naučiť poriadne po anglicky, tak nado mnou iba mávol.

Guillermo Keys-Arenas

Arts Centre Melbourne

– Choď tam, kde ti hovorím, tí vedia po anglicky horšie alebo tak isto zle ako ty.

Takto som postupoval dopredu. Predtým som nikdy nerežíroval, len svoje vlastné programy, takže zo začiatku som namietal.

– Čo si robíš výčitky, veď tu je napísané na tvojom diplome, že si choreograf a režisér. No a? Načo máš ten diplom?

Takto som začínal. Ale kam ma poslal? Usporadúval som festivaly a rôzne takéto podujatia, ale som mu za to veľmi vďačný.

V Európe pripisujeme národnosti príliš veľký význam. Keď Slovensko reagovalo na uľahčenie získania maďarského občiastva protizákonom, ja som vôbec nebol prekvapený. Naša rodina býva v Maďarsku už dvadsať rokov tak,

MOJOU KRAJINOU JE AUSTRÁLIA?

že nemáme maďarské občianstvo. Veci spojené s národnosťou a občianstvom sa zdajú byť komplikované nielen pre politikov. Aj deti s nimi majú problémy, ak ide o to. Sára, moja mladšia vnučka tiež nepochopila na prvýkrát, prečo nie je maďarskou občiankou.

– Moja krajina je Austrália?

– No, áno – hovorím –, lebo si občiankou Austrálie. Ale ty si tam ešte ani nebola.

– A potom ako je to, že tu sa narodila aj Dorka, ale ona nie je Austrálčankou?

– Ty si nemohla byť občiankou Maďarska, lebo ani tvoj otec, ani tvoja matka nie sú občanmi Maďarska. Ani tvoja babka, ani ja.

– Ale veď ja som sa tu narodila…

Pýtala sa, my prečo nie sme maďarskí občania. Vysvetlil som jej, že sme sa nenarodili tu a aj austrálsky zákon je taký, že ani ja si nemôžem zobrať maďarské občianstvo. Najviac ma mrzí to, keď sa do éteru púšťa toľko klamstiev. Nieže by si tamtí idioti zaslúžili, aby sa ich človek zastával, ale ani ja si nemôžem zobrať maďarské občianstvo. Lebo som sa nenarodil tu. Okamžite by zaniklo moje austrálske občianstvo, ale aj môj dôchodok. Lebo dostávam dôchodok od štátu. Zákon hovorí – je to taký prefíkaný anglosaský zákon –, že môžeš mať ďalšie občianstvá, ktoré si získal narodením alebo dedením v prvej skupine. Narodením síce príliš veľa občianstiev získať nemôžeš, snáď len vtedy, ak letíš medzi dvomi štátmi. Aj sused Rakúšan hovorí, že ani u nich sa nedá zobrať si aj maďarské občianstvo, lebo v tom prípade musí vrátiť rakúske. Je to hrozné, a takéto veci ma rozrušia vždy.

Aj v Austrálii mi vadilo, že ak ja napíšem, že Gyusziho Harasztiho už poznám dávno, je Maďar, tak za to dostanem tri mesiace za mrežami. Preto, že som napísal, že je Maďar. To je jeho osobná vec. On to môže o sebe napísať. To je v poriadku. Ale ja na iného to povedať nemôžem. Nemôžem hovoriť ani o vierovyznaní niekoho, o ničom takom. Popravde, ako by tam inak mohol byť pokoj. Veď nedávno uznali už dvestoštvrtý jazyk. Ako inak by tam mohli udržať mier? Tam narodené dieťa získa austrálske občianstvo. Neuznávajú také niečo, že ja som maďarskej národnosti, nie. Som maďarského pôvodu!

Ale hovoríš tak, ako chceš. Existuje tlmočnícka služba. Aj maďarská. Myslím, že teraz funguje šesť alebo osem hodín denne. Ideš k lekárovi, a len tak naznačuješ rukami-nohami, že „Hungarian"... a už aj volá tlmočnícku službu, tej povieš, čo ti je a ona to pretlmočí lekárovi. Je aj taký lekár, ktorý má dva telefóny, na jednom hovorí on, na druhom ty.

Demokracia je dobrá vtedy, keď sa vzťahuje na rovnako na každého. Keď mi sem posielajú časopis pre dôchodcov. Práve som pozeral, že samotné podanie na poštu ich stojí štyri doláre, ale každý mesiac to príde na meno manželky. Píšu v ňom, čo sa zmenilo okolo dôchodku, kto kde bol, aj trocha klebiet, ale hlavne dôležité informácie. Aj mi sem zavolajú, ak treba. A oni vedia, že mám nárok aj na slovenský dôchodok a o tú sumu mi posielajú menej. Ja len dúfam, že raz tu bude taká krajina s takým poriadkom, ako je tam. Ak ja vojdem do tamojšej dôchodkovej inštitúcie, tak som tam klientom. Povedia, že nech sa páči, sadnite si. Prosíte si pohár – nie alkoholu – nejakého nápoja? Tam je automat, dajte si kávu... Pozri si televíziu, za chvíľu sa dostaneš na rad.

Vonku som sa v posledných rokoch bál, že maďarstvo z Austrálie zmizne, tak som si to predstavoval. Potom som prišiel na to, že to zostane tak, ako si to pred-

Malthouse Theatre and Square v Melbourne

István
the King

The Hungarian Cultural Communities of Melbourne and independent artists of Hungarian origin present

the

ROCK OPERA

by LEVENTE SZÖRÉNYI and JÁNOS BRÓDY

Based on Miklós Boldizsár's drama " Ezredforduló"

István the King

THE MELBOURNE PRODUCTION

directed by János Quittner

at

THE MERLYN, THE C.U.B. MALTHOUSE

Australian Premiere: Melbourne, April 26, 1996

SPECIAL THANKS TO: the authors **Levente Szörényi** and **János Bródy**, Peter Hannah, Michele Preshaw and all the supporting crew of The C.U.B. Malthouse, pyrotechnicians Jack Moeller and Cassian James from the Show Factory, The Hungarian Community Centre at Wantirna, The Regnum Marianum Hungarian Catholic Community, in particular Fr. János Kiss, SBS Radio - Hungarian programme, "Hungarian Life" - the only Hungarian language Newspaper in Australia, 3MBS-FM radio station, Slovak Spolok "LUDOVIT STUR" dance group, F. & K. Borsodi Pty. Ltd. jewellers, Lawrence Pinder Photography, all the Sponsors and all the skilled Volunteer Workers who by building stage props, sewing costumes and assisting in any way made t Production possible.

THE AUTHORS

Levente Szörényi (1945), guitar player, singer, composer, and **János Bródy** (1946) were leading personalities of the legendary Illés group of the sixties.

Illés was the first group in the mid-sixties to perform its own songs which, due to Szörényi's talent as a composer, succeeded in combining motifs of Hungarian folk-music with English rock music. This characteristically Hungarian beat-music, to which János Bródy had brought the words, had a decisive effect on the young generations of the 1960s and 70s.

The poems of János Bródy, who graduated from the Budapest Technical University, daringly and sincerely addressed the desire and attempt of this generation to create a sensible and more beautiful world.

Quittner János
-DIRECTOR-

In the beginning there came a man with a vision and resolve. The beginning was the commencement of Hungary's 1100th anniversary. The man was János Quittner. The vision was a fitting celebration in Australia of Hungary's event and the resolve was to make it through the production of the rock opera, "István, the King".

He came well equipped for the task: not only brought with him his many years of experience in the production of dance and music theatres on a professional level, but also carried a gift from the authors of "István, the King": the right to produce the rock opera in Australia free of royalties.

What made this gift a real treasure was János himself: the Melbourne Production is an entirely new version of the rock opera thanks to his understanding of the material. His creation is an in-depth exploration of emotional undertones of the original play, it highlights the human tragedy of the conflict and forces the viewer to side with one or the other protagonist.

Quittner János is gifted with a sensitivity that encourages trust from his fellow workers. He is directing a large cast of mainly amateur performers with confidence that result in performances of professional calibre.

DANCERS

Erika Bakos, József Árpád Barna, Éva Csík, Zoltán Karcag, David Farkas, Robert Farkas, Emöke Ferencz, Réka Gróf, Angela Juhász, Ildikó Kocsis, Elizabeth Kocsis, Márti Kulics, Vicki McMahon, Maria Ponjicen, Michelle Prokisch, Attila Rind, Suzie Simon, John Stefanides, Barbara Svak, Daniel Svak, Ildikó Svak, Elizabeth Szabó

Sarolt: Zsuzsa Vető (Sue), král: Józsi Szabó (Joe), Gizella: Mónika Mészáros; za nimi Asztrik: József Kulcsár, kňazi: János Bakos a Géza Juhász

Réka: Babi Sebők
Koppány: Vilmos Ferencz

Programový zošit predstavenia Kráľ Štefan (István the King) je v angličtine, vzniklo v koprodukcii s mojím vtedajšom materským divadlom C.U.B. Malthaus a Maďarským kultúrnym združením. Na fotografiách sú pre mňa blízki ľudia, ktorí pre túto produkciu urobili veľmi veľa. Napriek svojej slabej maďarčine sú veľmi hrdí na svoj maďarský pôvod. Jednou z nich je Andrea Atyimás (Réka), potom Mónika Mészáros (Gizella) – moje žiačky, ktoré som učil od ich 11-ich rokov. Zložili skúšku profesionálneho tanečníka. Ďalší sú Steve Babinczky, Pityu, ktorý bol roky mojím asistentom a ktorý obnovil moje projekty; Joe Szabo, t. j. Jóska Szabó ml., ktorý hral Štefana; Sue Vető, ktorá hrala matku Štefana Sarolt; ale dalo by sa hovoriť o všetkých. Druhou Rékou bola Babi Sebők, táto úžasná herečka; a mnohí ďalší; Jancsi Szabó, Lali Kaponay, Gabi Mihalec, Vivienne Colins, Eva Ponican, Jóska Kulcsár v roli Asztrika, ďalej Laci Svak a Sanyi Svak, a potom ešte Péter Maurer, Mátyás Horváth a Teréz Szabó v roli troch maďarských pánov a mnohí ďalší herci a tanečníci.
Slovom, toto bol austrálsky Kráľ Štefan, István the King.

stavujú deti. Keď sme robili István, a király (Kráľ Štefan), väčšinou prišli tancovať a vystupovať tí, ktorých som učil. Posadil som ich.

– Každému z vás sa ospravedlňujem, že na mojich skúškach v Új Szőttes nebolo dovolené hovoriť inak ako po maďarsky – povedal som im.

Skúšky boli také, ako v ústave pre hluchonemých. Ja som rozprával a oni boli ticho. Nemyslel som, že sa už aj tak nenaučia dobre po maďarsky.

– Národ žije jazykom, ale vy môžete byť výnimka. Buďte pyšní na váš maďarský pôvod a hlásajte ho.

Na to sa ozve jeden tanečník.

– Vždy sme boli, len si si to nevšimol.

Že on sa netají tým, že je Maďar, on je na to hrdý. Ale potom položí aj takú otázku, ako jeden v tanci Megfeszített (Ukrižovaný).

– Môžeš mi niečo vysvetliť? Vieš, keď sa naše rodiny stretnú… ako je to s tými maďarskými laureátmi Nobelovej ceny? Raz je ich toľko, inokedy zas toľko.

A hovorí, že Uncle Lui tvrdí, že to nie sú Maďari, ale Židia. Ale keď ich počíta on, predsa hovorí, že je ich pätnásť. To takémuto decku nevieš vysvetliť. Jeho nezaujíma, že kto je čo. Toto by sme potrebovali aj u nás doma, a nebol by problém. Preto tam spolunažívajú aj národnosti lepšie, lebo toto im naznačujú ich deti, alebo sa už do toho narodili. Náš sused v Austrálii bol Ind z Pakistanu, a druhí susedia zas boli Švéd a Austrálčanka. Ďalší zas ozajstný Ind (z Indie), potom Austrálčania a ani neviem kto boli ďalší, ale boli tmavšej pleti, oproti bývali Číňania, pri nich vietnamskí Číňania. My si, pravda, ani neuvedomujeme, že Trianony boli aj v iných kútoch sveta.

Veľa vecí ma spája s Austráliou, nielen to, že tam mám dcéru a vnučku, ale aj priateľov. Nazbierali sme si tam najprv deväť rokov, potom sa nám na to po-

MOJE ZÁVEREČNÉ PREDSTAVENIE V DECEMBRI 1989: A GYÖKEREK NYOMÁBAN – A GYÖKEREK HANGJÁN (V STOPÁCH KOREŇOV – HLASOM KOREŇOV)

maličky nakopilo dokopy sedemnásť. Je to dlhý čas.

A tiež Maďarský dom. Ten bol pre mňa také malé Maďarsko. Chodil som tam dvakrát do týždňa, 25 kilometrov tam, 25 naspäť. Keď som bol smutný, išiel som tam preto, keď som mal prácu, tak preto, keď som nemal, tak zas preto. Nie som typ, ktorý chodí často do kostola, tu tam idem, ak ma o to požiada moja vnučka, že Papa, poď so mnou ty, lebo ostatní ma stále iba napomínajú; ale tam, v kostole Svätého Štefana sa cítim dobre.

MARGARET WALKER

Veľa vecí sa tam udialo. Po nejakom čase clivota po domove, to je hrozný pocit. Človek vidí všetko v tmavohnedom a čiernom. Dnes už to chápem. V Austrálii som dosiahol to, že som mal materské divadlo a mohol som režírovať. Napriek tomu, že keď som začínal, moja angličtina bola preslabá, strašne slabučká. Hoci ani dnes nie je bohvieaká… Ale bol som tam doma, a nedávno som rozmýšľal o tom, že som tam nikdy nedostal žiadnu facku. Napriek tomu, že som tam nadával na to, na tamto, na všeličo… A dnes už vidím, že tak urobili veľmi rozumne. Jeden môj veľmi dobrý priateľ baletný majster z vysokej školy, Scott povedal, že on by mi nebol pomohol. „Lebo od toho by si bol hnedé videl ako čierne." Má pravdu. Nerobili mi proti, nechali mi robiť to, čo som chcel. Jeden režisér, ktorý je dnes v Londýne, John Smallbone sa mi raz priznal: „Čo som ti mal povedať? Myslel som síce, že si blázon, ale nepovedal som to nahlas, lebo by si skĺzol do ešte horšieho stavu."

Takže nabudúce sa tam naozaj rád vrátim. Keď som sem prvýkrát poslal kazetu, tak som už rok učil na tamojšej vysokej škole, ktorá je taká, ako naše konzervatórium a vysoká škola v jednom. Neexistuje taký idiotizmus, ako inštitút choreografie, na konci, počas posledných troch alebo štyroch semestrov sa študent začína venovať tomu, čo by chcel robiť a venuje sa mu hoci aj jeden učiteľ. Najprv som začal učiť tak, že som sa stále sťažoval, že aké sú decká zlé a rad radom som ich vyhodil. Riaditeľka na oddelení tanca bola nemeckého pôvodu, prišla ku mne a povedala mi, že toto nemôžeš robiť, veď tým im ubližuješ, raníš ich duše. A ja na to, že čo si, blázon? Veď rania oni mňa, polovica si na skúškach sadne. Ona pokračovala:

– Majú na to právo.

Títo ľudia založili po dvoch rokoch moje divadlo tanca, ktoré dodnes nosí v názve moje iniciálky. QuJ. Súbor nezamestnaných profesionálnych tanečníkov. A akí sú Austrálčania úprimní – jeden zo zakladajúcich členov mi hovorí:

– Vieš, v predstavení Tánctípusok és dialektusok (Typy tancov a dialekty) – ten existuje aj v angličtine – je jeden QuJ, Quittner János. Si to ty?

– Áno.

– Dobre, tak divadlo bude mať toto meno. Nie preto, že si taký slávny, ale preto, lebo to znie zaujímavo.

Je to priamy človek, veľmi zlatý. Prišiel sem do Európy a o rok neskôr sa stal prvým sólistom divadla v Essene, pričom v Austrálii v tom čase predával rožky… Aj takíto ľudia vábia človeka, aby tam išiel.

Kostol Sv. Štefana v melbournskom Maďarskom centre

MOJE PÔSOBENIE V AUSTRÁLII

Svoju činnosť v Austrálii
som vždy považoval za veľmi dôležitú

Maďar emigrant – ako by som to sformuloval, aby to nebolo hrubé –, chtiac-nechtiac sa zastavuje v čase vtedy, keď tam prišiel, ale jeho maďarstvo – to pokračuje ďalej. Ak nemá žiadne vzťahy, ktoré ho viažu k domovine, je ľahké z neho urobiť pravičiara alebo ľavičiara, ale silná vôľa, ktorú ukazovali Maďari v Austrálii – najmä tí melbournskí – tá je neuveriteľná. Je neuveriteľné, že je tam veľký pozemok, na ktorom stojí Maďarské centrum v Melbourne. Je tam divadelná sála, kde sa dá umiestniť 400 stoličiek. Je tam druhá sála, tanečná, ale teraz už aj tam je javisko, a stena medzi dvomi sálami sa dá otvoriť. Tam si človek môže sadnúť k stolu, potom je tam aj bar, reštaurácia a bolo tam aj futbalové ihrisko. A samozrejme je tam kostol, ktorý je naozaj miestom, kde sa hlása mier. Používajú ho aj veriaci reformovanej cirkvi, síce najčastejšie sa tam konajú katolícke omše, ale prijíma dokonca aj baptistov. Kostol Svätého Štefana. Vyžaruje mier už z diaľky.

Veľmi dobre sa v ňom cítim a nielen preto, že Otec Gábor, oddaný maďarský duchovný, je mojím dobrým priateľom. Kňazom zvyknem hovoriť, že ja nepotrebujem sprostredkovateľa medzi mnou a Bohom, lebo som taký typ veriaceho, ktorý takúto potrebu necíti, tam ale cítim, že komunikujem hladko. Má krásne vyrezané drevené okná… Na peniaze, z ktorých bol postavený, sa zložili ľudia. Mám akcie aj v Maďarskom centre. Splatil som ich v pote tváre. Jednu som dostal za svoje pôsobenie, aj Ivi ich má, aj Öcsi, Rózsi zas má malú akciu. Takýto je Maďar emigrant. Urobí všetko preto, aby maďarstvo bolo zachované. Je to súdržná sila. Nehovorím, že tam neexistuje žiadna nevraživosť, lebo je toľko rôznych maďarských domov, ale kto tam príde, vie sa spájať v záujme veci. Je tam aj Dom mládeže, kde je divadelná sála a izby pre skautov, reštaurácia Corona (ktorá je daná do podnájmu), druhé je Družstvo Maďarský dom (ide o separátne družstvo) s tanečnou sálou, tretí je Social Club (klub s alkoholom), a veľký salón Regnum Marianum sa nachádza pod kostolom. Vždy mi hovoria, že keď prídeš ty, tak sa zase budú hádať. Nerobia tam takú vec, ktorá je dôležitá pre každého. Revolúcia v roku 1956 bola dôležitá. Aj tisíc sto rokov bolo dôležitých tiež.

– Ak by si tu zostal, mohol by si byť „Chairman" (prezident) – hovorievali.

– Celý život som nevedel, čo mi chýbalo, ale už viem. Chýbala mi funkcia. Vyzerám až tak sproste? Ráno, keď som sa holil, videl som sa v zrkadle. Nie som

najčistejší, ale až tak sprostý zas nie som. Riaditeľské kreslo v súbore Maďarského umeleckého súboru Ifjú Szivek bolo pre mňa veľkým ponaučením…

Pre nich je pozícia dôležitejšia. Preto tam nie je nič, len také pochabé zbieranie a obedy kvôli tomu a tamtomu. Roky som im vysvetľoval, v osemdesiatych rokoch, že treba robiť také veci, ktoré zaujmú aj Austrálčanov. Prečo by sme mali oslavovať len jeden druhého, veď sú tam vždy tí istí ľudia. Vieš mená každého alebo aspoň to, kto kam patrí. Nie je to dobré. Nech tam pôjde aj Austrálčan a nech tam míňa peniaze. Vtedy som im povedal, že treba usporiadať fest (festival). Pôvodne som mal na mysli, že bude to „Fest of Hungarians". V roku 1995, keď sme začali pripravovať Kráľa Štefana, mi priatelia povedali, že vo februári bude Hungarofest. A hneď sme k tomu pripravili program. Za tie tri dni do Maďarského domu prišlo niekoľko sto Austrálčanov. Nie preto, že chce vidieť Maďarov, ale preto, že chce jesť maďarské jedlá a dopredu si kúpi aj víno. Usporiadali pre nich aj predajnú akciu pre herendský porcelán. Nech si bohatý Austrálčan kúpi ten tanier, je to potrebné pre tú chudobnú manufaktúru. Takto to chodí.

Keď už z toho začali byť unavení, opýtali sa ma, či by som nevedel vymyslieť niečo nové. Vlastne ani nie je treba vymyslieť nič nové. Všade sú aj snobi, aj tí si pozrú Labutie jazero viackrát… Prídu si pozrieť aj toto. Len aby nebolo vždy také isté jedlo… Síce za ten rok zabudnú aj na jedlo. V pokojnom období sa v Centre vzájomne tolerovali aj silní pravičiari (ale zato nie ultrapravičiari) a aj tí, ktorí v Austrálii nikdy nevolili inú stranu ako Stranu práce. Pohromade ich drží spoločný záujem, spoločná vec. Sú trocha aj prefíkaní, lebo keď Marci Linka v ´85-om išiel domov, poprosil ma, aby som mu dal nejaké adresy v Bratislave a v Csemadoku. Napísal som mu kopu adries…

– Pozri sa, chvala Bohu, ani jeden nepovedal o tebe nič zlé, len sa pýtali, prečo si odišiel – povedal, keď sa vrátil. Prekádroval ma.

Mal som tam veľmi veľa obľúbených žiakov. Ktorí toho aj dosiahli veľmi veľa. Prirodzene, časom zanechali tancovanie, ale boli aj takí, ktorí aj teraz prišli zatancovať v Ukrižovanom, už ako štyridsiatnici. Pretože aj oni sa viažu. Takto nejako vyzerá vernosť Austrálčanov maďarského pôvodu.

Rudi báči žil v Melbourne. Podľa mňa bol dobrým básnikom. Povedal, že chvalabohu, že si takýto. Preto je dobré, čo robíš, lebo si citlivý. Keď sme začali skúšať Kráľa Štefana, napísal o ňom do časopisu Magyar Élet neúprosný článok. „Kto to kedy počul, oslavovať Svätého Štefana rockom… A aký už bol ten film…" Videl som ho v Maďarskom dome veľakrát, lebo tam chodieval hrať šachy.

– Rudi báči, poď si pozrieť skúšku.

– Nejdem, počul som zhora, akí ste hluční.

– Toto sa musí takto robiť… Ale poď dole, príď sa pozrieť.

Pozrel dva obrazy, oči mu začali slziť, podišiel ku mne a povedal, že najradšej by mi pobozkal ruky, tak strašne ľutuje, že mi s tým článkom tak ublížil. Napísal nový článok. Ospravedlnil sa všetkým, napísal, že u nich sú všetci takí starí patróni a to sa dá zmeniť jedine tak, ak im hlavy natrú nejakým elixírom mladosti, aby sa z nich vytratili usadené myšlienky. Taký je vraj emigrant, nedôveruje novým prisťahovalcom, nikomu a ničomu, s čím sa nestretol vo svojom živote doma pred odchodom do cudziny. Clivotu za domovom pociťuje každý. Sú takí, ktorí si to nepriznajú, aj takí, ktorí to taja alebo sa za ňu hanbia. Aj ja som sa to

"Kto to kedy počul, oslavovať Svätého Štefana rockom…"

V Austrálii je dobrým zvykom zostaviť pamätný album účinkujúcich divadelných predstavení. V Ukrižovanom účinkovali mnohí počnúc od reformovaného duchovného až po šesťmesačné dieťa. Zišli sa tam úžasní ľudia!

snažil utajiť, ale to sa mi nikdy nepodarilo. Nakoniec som si to vždy priznal, že túžim ísť domov.

Austrálčan nie je taký nedôverčivý, a ak už niekoho akceptuje – a vo väčšine prípadov je to tak – tak stojí za ním, za jeho myšlienkou a nápadom. The Age publikovali reklamy na Kráľa Štefana zadarmo. Nakoľko som bol členom asociácie a chceli podporiť túto veľkú produkciu, na divadelnej stránke vyšla reklama každý deň. Aj ostatné noviny a televízie jej venovali veľkú pozornosť… Toľko rozhovorov som v živote neposkytol.

– Čo odo mňa chcete s tou mojou zlou angličtinou… – pýtal som sa.

– Budeme sa hrať na to, že nevieš ani natoľko.

Som tak rád, že som to spravil.

Súbor Kráľa Štefana na scéne C.U.B. Malthouse

KRÁĽ ŠTEFAN – REKLAMA V ČASOPISE MAGYAR ÉLET

Divadlo tanca QuJ: Palicový tanec pod eukalyptami. Reklamná fotografia z roku 1987

Megfeszítik a Szabadságot (Ukrižovanie Slobody) – na pamiatku revolúcie 1956 v Maďarsku: divadlo tanca Osudová krvavá svadba
Andrea-Lujza Horváth, Gabi Moholec, Andrea Atyimás. Vzadu: Yvette Quittner, László Körlaki, János Quittner ml., v pozadí Laci Vető a Bandi Hende

EŠTE RAZ BY SOM NEEMIGROVAL

Vlastne som sa vrátil, ale nevrátil som sa

To sú také traumy, z ktorých sa nikdy nedá zotaviť, ja som sa z nich nezotavil dodnes. Mám taký pocit, že sa mi rozpadla rodina, hoci je možné, že by sa bola rozpadla aj tak. Jedna za druhou... Ako dnes vidím Szőttes, aký je... Nie je zlý, iba je iný. Mnohí mi telefonovali, prečo som nešiel na 40. výročie súboru. Nuž, hovorím, čokoľvek sa stalo, je to sčasti moje dieťa. Trinásť alebo dvanásť a pol roka bol mojím dieťaťom. Ak započítam aj skúšky pred založením, tak je to trinásť rokov. Bolo to strašné, strašné, a neviem, prečo je to tak, že moji bývalí žiaci nedostávajú v súčasnosti priestor.

Vlastne som sa vrátil, ale nevrátil som sa. Keď sme dostali naspäť náš vrakunský dom, už sme mali kúpený dom v Dunaszigete a nechcel som oklamať toho, u koho sme už dom rezervovali a zaplatili zálohu. A druhá vec... Keď sme prvýkrát prešli do Vrakune v 1990-om, nedokázal som sa zastaviť pred naším domom. Šliapol som na plyn a tiekli mi slzy. Bolo to hrozné, a dnes už banujem, že sme sa nevrátili domov. Ale bývame tu v Dunaszigete radi.

Človek sa sklamal v tých ľuďoch, pre ktorých toho urobil najviac. To, že aký bol pre mňa Szőttes dôležitý, teraz, keď prišlo 40. výročie, sadol som si a napísal som, koho si pamätám z tých, ktorí pracovali so mnou. Mám v počítači 207 mien, ktoré som poslal všetkým, komu som mohol. Je neuveriteľné, ako mi prichádzajú na um mená, aj takí, ktorí tam neboli dlho. Zaujímavé, celé bolo pre mňa také dôležité, a zostáva dôležitým do konca môjho života. Ale čo mám robiť? Vtedy to bolo tak, že sa vrátim do Szőttes, ale ten už kráčal úplne inou cestou, a tanečníci nechceli súhlasiť s tým, aby sa vrátili tí moji žiaci, ktorí ešte vládzu, preto som to odmietol.

Lebo v deväťdesiatom v Csemadoku chceli, aby som sa vrátil. Napísal som svoje podmienky s Gellértom, vycestoval som autom do Mníchova, aby som hovoril s Klausom a s ďalšími známymi. Tam mi povedali, že peniaze do toho nemôžu investovať, ale nakoľko sa už dá podnikať aj u nás, sprostredkujú nám nejaké práce. Myšlienka bola taká, že príjmeme niekoľko šičiek, lebo Klaus získal objednávku na šeťtisíc károvaných flanelových košieľ. Na každej by sme boli získali asi 3 marky. Tie by neboli zlé peniaze. V Biskupiciach sme s jednou bankou rokovali o takej pôžičke, ktorú by sme mali začať splácať až po piatich rokoch. Chceli sme založiť reštauračné divadlo, lebo také ešte v Bratislave nebolo. Žiadal som, aby autobusy odovzdali do vlastníctva Szőttes a aby pomohli zaregistrovať súbor ako samostatnú inštitúciu Csemadoku. Napísal som, že mám toľko peňazí,

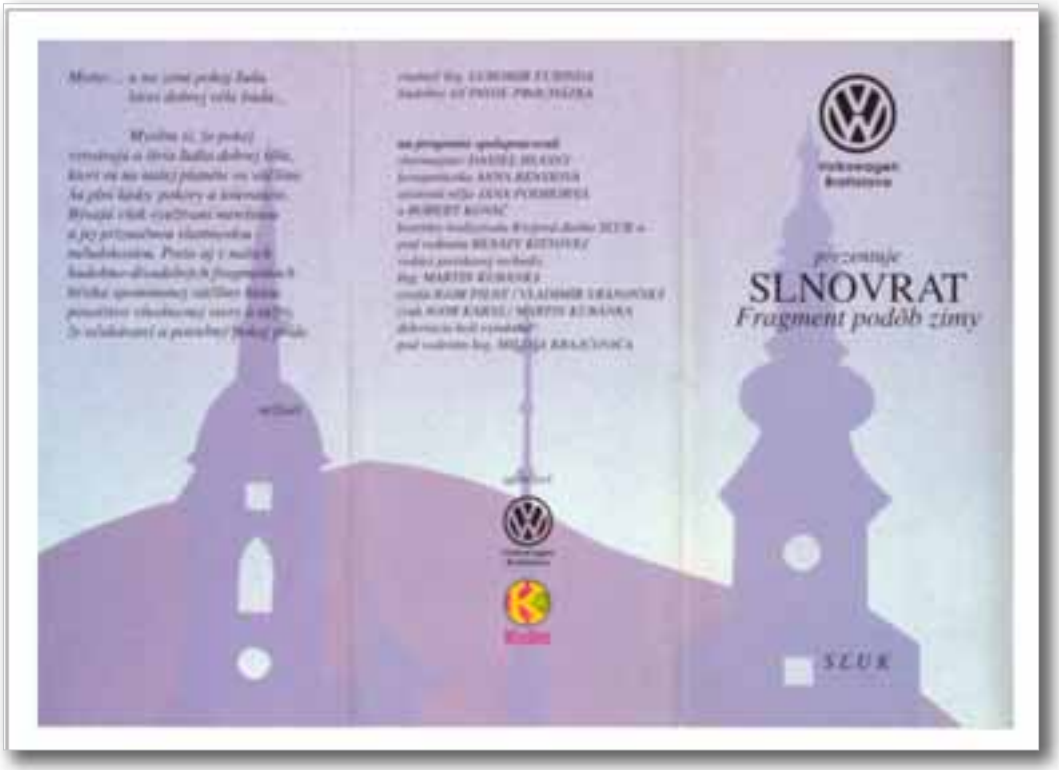

SLNOVRAT

SCÉNA Z MARUŠKY

aby som dva roky nepýtal honorár, a že prehovorím bývalých žiakov, aby si ho nepýtali ani oni, nech dostáva iba Misi Richtarcsík a Gellért, lebo tí žijú výlučne z toho. Csemadok schválil všetko. Nielen sekretariát, ale aj predsedníctvo. Tí to však Misimu, ktorý tam sedel v Csemadoku, nepovedali. Povedal som mu to ja. Aj predtým som bol na voľnej nohe, aby on mal prácu, ani teraz by sa nebolo stalo, že by ju nemal. Ale poprosil som ho, aby to bol bol on, kto prekonzultuje moje podmienky s tanečným súborom. Nechcel som, aby Szőttes pokračoval tam, kde som s nimi prestal, keď som odišiel, ale ani to, aby pokračovali v tom, čo práve robili, veď medzitým prešlo takmer desať rokov a aj ja som sa k tomu staval už inak. Misi k nim išiel a vrátil sa s tým, že veľmi sa tejto veci netešili. Mňa by ešte ako-tak akceptovali ako umeleckého vedúceho, ale nechceli prijať ani jedného môjho žiaka. To by bolo také, ako keby mi odťali obe ruky a nohy, veď nejaké korene predsa treba vrátiť. Tak som teda túto ponuku neprijal a cestou domov som zavolal do SĽUK-u, že 15. októbra nastúpim do práce u nich. Hotovo.

MARUŠKA

Aj to len preto, lebo som voľakedy Kubánkovi povedal, že prvé slovenské tanečné divadlo spraví on. Bol mojím Majstrom ešte na škole, veď ja som bol elévom v SĽUK-u, keď zanikol súbor Népes. Dovtedy som bol registrovaný v ňom. Vždy tvrdil, že v celom SĽUK-u je jediný človek, ktorý ho vie zastúpiť, a to je Jancsi Quittner. Mať moja bola akýmsi pokračovaním Lások a svadieb. Nápad a scenár som písal ja, Kubánka bol choreografom, ale režíroval som ju ja. Bolo to ozajstné dobré tanečné divadlo. Neľutujem ani to, že som urobil Syna človeka, hudobné divadlo Slnovrat a Marušku, a že som režíroval Čertoviny.

Čertoviny boli detským programom, na ktorý som veľmi hrdý. Ani neviem, koľkokrát ho hrali, asi dvestopäťdesiatkrát. Zúčastnil som sa aj zrodu scenára. V tomto predstavení debutoval Jaroslav Moravčík ako choreograf. Som veľmi hrdý, lebo som sa postavil zaňho.

Syn človeka bol scénickým dielom, ktorého základ tvorila pašiová hra, ktorá však vykresľuje súčasného človeka a ľudí stojacich mimo silnej viery, ktorí veria aj v niečo iné. Scenár vznikal ťažko, s dramaturgičkami SĽUK-u. Keď bol hotový, pustil som sa do hľadania hudobného skladateľa. Je síce pravda, že som si predstavoval trocha rockovejšiu hudbu, ale oni trvali na tom, aby ním bol Ilja Zeljenka, a nakoniec som na ňom trval aj ja: je úžasným skladateľom. Prijal našu ponuku. Základom hudby sú liturgické piesne a folklórna hudba. Od ostatných

pašií sa líši v tom, že Ježiš je basbarytón. Pre mňa bolo toto dielo veľmi dôležité. Dostal som za to ocenenie. A možno toto bolo prvé hudobné divadlo na Slovensku.

Pokračovaním toho bol Slnovrat – ktorého pôvodný názov mal byť v skutočnosti Fragmenty podoby zimy, lebo sa to nedalo zrealizovať tak, ako som si to predstavoval. Sú v ňom spracované zvyky viažuce sa k zimnému slnovratu, nachádzajú sa v ňom slovenské, nemecké, maďarské a slovanské zvyky, ale ich texty sú odspievané po slovensky. Už ani nevieme, aké sú dôležité zvyky a ktoré odkiaľ pochádzajú. Má to aj určité cirkevné väzby. Skladateľom je Juraj Lexman, ktorý písal alebo píše aj dnes dosť veľa cirkevnej hudby. Dominuje v ňom zborový spev. Vietor a reprodukciu všetkých iných zvukov robí spevácky zbor. Dielo bolo produkované v dvoch jazykoch, v slovenčine a v nemčine pod názvom In Sonnenwende. A veru sme aj s ním hosťovali v Nemecku tak isto, ako so Synom človeka.

K ´90-tym rokom patrí aj prvé detské predstavenie Maruška. Jeho programový zošit bol taký, aby si z neho mohlo dieťa samostatne vytvoriť kulisy. Bol to prvý detský folkmuzikál na Slovensku. Jeho hudbu zložil Pavol Procházka. Programový zošit je zaujímavý, lebo moje meno tam nie je vypísané v podobe János Quittner, ale ako Ujo Janči… Príbeh je postavený na slovenskej rozprávke Dvanásť mesiačikov. Začína tak, že „Ja som dedo Večerníček, rozprávok mám na tisíce". Začína tým, čím dlho začínal večerníček v slovenskej televízii. Objaví sa deduško so psíkom – aj moje deti vyrastali na ňom.

Toto predstavenie sa rozpadlo vtedy, keď nastala mečiarovská výmena, ale potom prišli na to, že je oň taký záujem, aký bol predtým snáď len o szőttesovské predstavenie na tému rozprávok Mese, mese, mátka a o spomínané Čertoviny. Detský divák je úžasný a úprimný, nedá sa oklamať, lebo ak sa mu predstavenie

Čertoviny

SYN ČLOVEKA

nepáči, začne sa rozprávať. Aj Maruška mala tristo niekoľko predstavení. Aj dnes sa občas stretávam s účinkujúcimi. Medzitým toto hudobné divadlo rozpustili; tí, ktorí spievali dobre, sú dnes v speváckom zbore Opery a ostatní zas niekde inde.

Mám jednu kresbu. Valter, ktorý v Synovi človeka stvárnil hipisáka a spieval v ňom, tu zas bol malým zaľúbencom, partnerom Marušky, je pôvodne grafikom: nakreslil môj portrét a dal mu názov „Môj dedo Vševed".

Pozvali ma na všetky stretnutia veteránov, napriek tomu, že som nikdy netancoval v SĽUK-u, bol som v ňom len vedený ako elév. Kubánka hovorieval, že ja som člen SĽUK-u druhej generácie. Tam ma nikdy neurazil nikto. Toto nemôžem povedať o maďarských súboroch. Som doma dvadsaťjeden rokov, ale so mnou v Szőttes nikdy nebol ani jeden rozhovor. Niežeby som s nimi nepracoval na gombaseckých festivaloch a aj tu u nás mali vystúpenie, dedina kúpila ich program a ja som ich pozval k sebe na varenie guláša, ale nidky sme sa nevedeli porozprávať. Ale nech to berieme akokoľvek, bez koreňov neexistuje budúcnosť. Jedno „abo" – domorodé – príslovie v Austrálii hovorí: If you lose your roots, you are a nobody. Ak nemáš korene, nemáš budúcnosť, si nikto. Oni to veľmi dodržiavajú. Bol som nejaký čas akýmsi poradcom pre „abo" divadlo tanca. Bolo by vzrušujúce pracovať s nimi viac. Sú to zaujímaví a spravodliví ľudia.

Je to tak, že čím viac niekomu dávaš, tým skôr sa postaví proti tebe. Toto som zažil aj ja, keď som sa vrátil domov.

„Môj dedo vševed".

NEVRAŽIVOSŤ TU, AJ TAM

Chcel som pomaďarčiť SĽUK…

Keď som robil čokoľvek pre SĽUK, ja som tam pracoval pre peniaze. Cenili si ma, potom nejaký čas necenili, lebo v mečiarovskej ére tam vymenovali riaditeľa – ktorý dovtedy bol mojím kamošom – a on pre mňa nariadil zákaz vstupu, lebo som „chcel pomaďarčiť SĽUK"… Potom roky behal za mnou, aby som si s ním podal ruku… To všetko len preto, že tu vtedy práve vládol tvrdý nacionalizmus.

O nevraživosti ale mám spomienky z detstva. Mohol som mať päť rokov, s mamou sme na Dunajskej ulici v Bratislave stáli pred obchodom TETA. Už si nepamätám, prečo som mame vzdoroval, asi mi odmietla niečo kúpiť. Hovoril som samozrejme po maďarsky, lebo som inou rečou ani nevedel hovoriť. Podišiel k nám muž v koženom kabáte a opľul ma. Aj dnes cítim to miesto na tvári, pod pravým okom… Podľa mojej matky – ktorá tiež nehovorila príliš dobre po slovensky –, vraj povedal, že „Maďari za Dunaj!".

Druhý prípad, ktorý si pamätám, sa udial asi v rokoch 1946–47: môjho otca zavolali k báčimu Sanyimu S., ktorého chceli násilne vysťahovať do Čiech. Nakoľko otec vedel aj po slovensky na úrovni materinského jazyka, poprosili ho, aby pomohol pri komunikácii. Ja som samozrejme bežal za ním. Pamätám si toľko, že otec niečo vysvetľoval žandárom alebo vojakom, ako aj ich hrbatému šéfovi v civile, ktorý im velil. Nerozumel som samozrejme, o čom hovorili. Nakoniec sa môj otec rozhneval a tomu úradníkovi vylepil jednu facku. Sanyi báčimu a jeho plačúcej rodine povedal, že v tomto človeku je toľko nenávisti, ktorý by postačil na celú armádu. Otca, ktorý udrel invalidného úradníka, zatvorili, ak sa nemýlim, na tri mesiace. Ďalší prípad, ktorý si budem pamätať do konca života, je z roku 1968. Keď sme sa tak veľmi tešili z pražskej jari, závanu demokracie a ľudskej slobody, tak sa aj v tlači objavilo urážlivé skandovanie: Maďari za Dunaj!

Na jar roku 1991 alebo na jeseň '90 sme boli u jedného známeho pri Michalskej bráne v Bratislave. Ako sme tade prešli, na námestí SNP dav nadával na Maďarov a cudzincov, a žiadal vyhlásenie samostatnej Slovenskej republiky. Ešte aj v byte známeho bolo počuť, ako sa dav rútil pred budovu starého parlamentu, ten zvuk sa podobal na cváľanie koní. Bol to taký strašný vreskot, ako keby to neboli ľudia. Opäť „Maďari za Dunaj!" miešané s „Češi, peši do Prahy!". Strašné niečo. Sloboda je ľudské právo, ale nie tak, aby sme obmedzovali práva iných. Je ešte zopár takých spomienok, ktoré mi pomáhajú vylúčiť, aby sa vo mne v živote zobudil pocit nenávisti voči iným ľuďom.

FERENC BRANDL, VEDÚCI ŽITNOOSTROVSKÉHO SÚBORU ĽUDOVÉHO TANCA

Bohužiaľ, ešte aj dnes sa dá stretnúť s podobným javom, ale svet je už raz taký. Ani v Maďarsku nie je situácia oveľa lepšia. Jeden z mladých tanečníkov raz začal brnkať na tej strune.

– Jancsi báči, tuto o vás píšu, že sa hrdo hlásite k tomu, že ste boli Rábaiho žiakom a stúpencom.

– Áno – povedal som –, vďačím mu za veľmi veľa. Moje zmýšľanie zásadne ovplyvnila jeho dramaturgia, lebo vždy uvažoval o celých programoch, nielen o číslach. Bol to úžasný, ozajstný človek, ľudomil, ktorý každému ochotne pomáhal.

– Ale viete to, že Rábaiho – už si ani nepamätám, čo povedal presne – matka alebo otec bol Žid?

– Neviem, ani ma to nezaujíma.

– Ale na toto si v dnešnom svete treba dávať veľký pozor…

– Bože môj dobrý, chlapec môj. Radšej sa venuj tomu, aby si sa stal lepším tanečníkom.

– Poviem vám ešte niečo. Asi ani István Molnár nebol skutočným Maďarom.

– Ja si ho bezpodmienečne veľmi vážim, lebo v Paríži predal svoju slávnu súkromnú akadémiu, prišiel domov a začal pre nás zbierať tance ručnou kamerou v tridsiatych rokoch. Zanechal nám takých žiakov, ako výskumníci tanca Dr. Ernő Pesovár, Dr. György Martin, alebo László Vásárhelyi, Laci báči bývalého maďarského hnutia ľudového tanca. A mohol by som pokračovať ďalej.

Tento svet je strašný. Neviem, kam smeruje, kam sa dostane… Márton Balog bol mojím krstným kmotrom. Na jeho pohrebe prišla ku mne jedna žena, ktorej tvár mi bola povedomá. Asi vedela, že mám niečo do činenia s Maďarským štátnym ľudovoumeleckým súborom, lebo šepkala do vzduchu:

– Som veľmi zvedavá, či prídu bývalí kolegovia nášho zlatého Marciku zo štátneho na jeho pohreb. To boli všetci komunisti alebo Židia.

Nič som jej na to nepovedal. Na to začala znova, ba dokonca aj pritvrdila… Stál pri mne Peti z Austrálie, zastavil ju.

– No, my vás nerušíme, pani, ale vy nás veľmi vyrušujete.

Tak som sa potešil, keď prišli starí priatelia zo štátneho. Dokonca aj osemdesiatnici. Celebrujúci mal na pohrebe takú propagandistickú reč, že až… Na tých, ktorí si prišli uctiť Marciho pamiatku, bolo presne vidieť, kto patrí ku ktorej strane. U môjho kmotra mi to nikdy nevadilo, lebo Marci bol ľudomil. Je to hrozná vec. Kam dospejeme takto?

Neviem a ani nechcem porozumieť ideológii špinavých rečí a tých čo šíria nenávisť, pretože takáto ideológia diskriminuje ľudí, národy a rasy a zaraďuje ich do skupín. Rozdeľuje ich na dobrých a zlých Slovákov, pravých a nepravých Maďarov... Je to donebavolajúce. Hrozné... Moja láska a úcta k blížnemu, moje presvedčenie vryté hlboko do duše odmieta akúkoľvek nenávisť, všetky formy správania sa odmietajúce a stigmatizujúce inakosť. Pre mňa sa ľudia rozdeľujú na dobrých, ešte prijateľných a – bohužiaľ – na zlých. Ale nenávisť sa do toho nevtesná, lebo tú považujem za hriech.

V Austrálii som počul od transkontinentálneho Maestra Guillerma Keysa-Arenasa, pochádzajúceho z Mexika, ktorý je dokonca z jednej štvrtiny alebo osminy Indiánom, nasledovné:

– Každý netalentovaný človek si môže myslieť, že ak zabije takzvaného Žida – myslel pod tým skutočný prípad, ktorý sa stal v Sydney v roku 1979 –, tak potom bude jeho nástupcom on sám. Vieš, výťah na umeleckej dráhe je múdrejší ako on. Keď by

S mojím krstným kmotrom Mártonom Balogom a adoptovaným synom Sándorom Nagyom po návrate z Austrálie v roku 1988

do neho vstúpil, ten zrazu rýchle stúpa smerom nahor… potom nadol... A po nejakom čase už pôjde bez neho… Je to tak správne, je to spravodlivé.

Človeka, Umelca nedáva na správne miesto farba pokožky, ideológia a príslušnosť, ale jeho vedomosti, vytrvalosť, silná vôľa a česť. Aj medzi mojimi žiakmi je taký, ktorý zostal verný svojej profesii, tancu. Je medzi nimi usilovný choreograf, ktorý si o sebe v minulosti ani neuvedomoval, že je židovského pôvodu. Nebolo to preňho dôležité. Žil iba pre svoju maďarskosť, pre tanec, pre ľudové tance. Začali sa oňho zaujímať neznášanliví, tí, čo hlásajú nenávisť, keď mu zomrela matka, ktorá nebola pochovaná na zvyčajnom cintoríne. Hneď začali za jeho chrbtom pošepkávať, mať podlé reči. Na to on hneď stuhol, uzatvoril sa do seba, odišiel – emigroval do Izraela. Je to človek, ktorý pozná Labanovu kinetografiu, ktorý je medzi najlepšími znalcami domácich zbieraných tancov, ktorý mal v tom čase nadpriemerný maďarský tanečný súbor. Človek, ktorý sa ako Maďar naučil z videozáznamov a filmov slovenské pôvodné ľudové tance, a to širokospektrálne, na vysokej úrovni a vyučoval ich v škole SĽUK-u pre dorast. Zostal v šoku, zbalil sa a odišiel z krajiny. Ale nevydržal tam dlho. Láska k tancu a jeho maďarská duša ho priviedla naspäť domov. Nech mi niekto konečne povie, prečo treba takémuto človeku ubližovať? Dokonca za chrbtom, ale tak, aby sa o tom určite dopočul... Takému Maďarovi, ktorý je hrdý na to, že si medzi prvými dal prepísať svoje krstné meno v občianskom z Františka na Ferenc? Ľutujem ho, ale aj nás všetkých, že sa takéto niečo môže stať, a bojím sa, aby sa to nestalo znovu!

Ágnes Krausz, Ferenc Brandl a Margit Karsay Dókus v narodeninovom programe

STAL SOM SA RIADITEĽOM

Tu, pred dverami som zakopal bojovú sekeru

Súbor Szőttes za necelých trinásť sezón pripravil deväť celovečerných programov. Nehovorím, že vo všetkých boli nové choreografie, alebo len nové choreografie, ale vždy postúpil o krok ďalej. Robili sme toho toľko, že som ani nežil pre nič iné, len pre tento súbor. Toto všetko sa mi dnes zdá, ako keby sa to ani nestalo. Prečo musíme byť my Maďari takíto? Chceme všetkému odrezať korene a potom len tak visíme vo vzduchu. No teda Tanečné divadlo QuJ, keď sme predvlani odchádzali domov, viedol chalan z Libanonu… Prečo je to tak, že len my sme vždy proti sebe? Aj ja som so Szivek prekliaty. Ani s Jožom Kvočákom sme nehovorili spolu šesť alebo sedem rokov, a teraz nehovoríme s Dusánom, odkedy spravili so Sanyim Pappom ten cirkus. Problematika Szivek ma tiež tak mrzí! Nechcem sa toľko sťažovať, ale mrzí ma, že som na to obetoval dva roky.

Vtedy sa stal aj jeden omyl. Laci Dobos a ujo Rezső povedali, že som im ešte dlžný s tým, že sa budem uchádzať o pozíciu riaditeľa Ifjú Szivek. Zareagoval som na to tak, že ja nie som nikomu ničím dlžný. Vtedy som už v SĽUK-u s Kubánkom robil na divadle tanca Mať moja. Laci mi zavolal znovu.

– Dobre, odvolávam, že si mi dlžný, ale Maďarom na Slovensku toľko dlhuješ.

– Vieš čo, tak sa do toho pustím a zúčastním sa konkurzu – povedal som mu, aby som mal pokoj.

To mi ani vo sne nenapadlo, že by som mohol vyhrať konkurz, veď som bol veľkým protivníkom Szivek. Posledný deň mi prišlo na um, že Ježiši, ja som zabudol podať papiere… Dievčatá z dramaturgie SĽUK-u mi ponúkli, že ich zoberú do podateľne na ministerstve a tak stihnem termín. Mali sme aj psychotest, prešiel som len ja… Boli to veľmi ťažké dva roky, napriek tomu, že som im povedal, že som zakopal bojovú sekeru rovno pred dverami a nikdy ju nevykopem, len buďte len trošilinku takí, ako bol Szőttes. Len trocha, aj to mi stačí.

Za tie dva roky som prežíval samé muky.

To, že tá budova vôbec existuje, je len preto, že som odišiel a uzatvoril som medzinárodnú zmluvu na vlastné náklady. Rózsi mi kvôli tomu strašne veľa nadávala. Lajos Mészáros odporúčal, aby sme uzatvorili medzinárodnú zmluvu, aby sme neskôr nemali problémy, lebo títo teraz vyhlásia samostatné Slovensko. Išli sme s pánom Brodesserom do Viedne. Nájomná zmluva bola hovotá.

– Ale potrebujeme ju nie s dnešným dátumom – vyhlásil som.

– Akože nie s dnešným dátumom?

– Dnes sa pred parlamentom má vyhlásiť samostatné Slovensko, a nechcem, aby z toho Szivek mali problémy. On na to, že každý deň spätne stojí sto dolárov. Pozrel som si obsah peňaženky, ale práve som zaplatil za zmluvu, ktorá stála šesťsto dolárov. V zošite bolo jedno voľné miesto na 8 dní spätne. 800 dolárov som už u seba nemal. Lajos mal nejaké nemecké marky, tie sme prepočítali na doláre, lebo advokát chcel austrálske doláre. Takto sme mali zmluvu zapísanú s dátumom o 8 dní spätne, čo Szivek ochránilo. Zrekonštruovali si budovu, s každým som rokoval, mnohých som si pozval. Myslel som, že tie peniaze, ktoré nám zaplatí za nájom, neminieme, ale niečo si s nimi počneme. Mysleli sme, že kúpime obchodné priestory a dáme ich do prenájmu. Brodesser sa po podpísaní zmluvy opýtal, že vy za toto máte dostať koľko? Povedal som, že mne neprislúchajú žiadne peniaze. Povedal, že toto s ním ešte nikto neurobil, že si nepýtal peniaze za zmluvu. Povedal som mu, že viete, budova bude vaša na dlhý čas vtedy, ak na ňu postavíte ďalšie štyri poschodia. Každý, s kým som hovoril, povedal, že aj tak na to nedajú povolenie. Hlavne s takými zrkadlovými sklami, aké chcel on. Nakoniec to takmer prešlo, celé to padlo iba kvôli Carltonu. Títo ich zas poslali preč a nasťahovala sa tam Matica. Napriek tomu, že existovala medzinárodná zmluva! Predtým než som sa vrátil do Austrálie, jeden originál z tejto zmluvy sa dostal do Japonska, jeden je u Magyar Élet v Austrálii, jeden v Nemzetőr u Tibora Tollasa a jeden som poslal Kálmánovi Magyarovi do New Yorku. Povedal som im, že akokoľvek sa chcú dotknúť budovy, len mi zavolajte. Môžete volať aj v noci. O dva dni preletí správa cez celý svet, že Maďarom berú budovu. Myslíš, že mi zavolali? Nie.

Toto všetko ma tak mrzí.

Pohár v Szivek pretiekol kvôli tomu, že sa z nich nedal urobiť „Szőttes", darmo som tam mal žiakov, nedalo sa, necítil som sa tam dobre. Každý nadával na Ghymes, ale s nimi sa dalo vychádzať ešte najlepšie. Keď bola budova hotová, Szivek sa nasťahovali na poschodie, nájomník si podľa dohody prevzal dolné priestory a začal nám platiť nájomné. Zaplatil za ne veľmi veľa peňazí. Keď som zo Szivek odišiel, na účte sme mali takmer šesť miliónov korún. Vtedy to boli veľké peniaze. Ale rad radom prichádzali ľudia s tým, že by im okrem platu mala patriť už aj odmena.

– Aká odmena? – pýtal som sa. – Tá prislúcha za to, ak urobíš niečo viac okrem riadnej roboty, a nie ešte keď sa u vás nedá dosiahnuť, aby ste prišli skúšať každý deň. Máte tu pracovisko. Jeden nemôže preto, lebo niekde učí, druhý preto, tretí pre tamto… No, mater vašu! Ja si vás počkám, ale večer bude skúška.

– Čo si myslíte, má tento súbor budúcnosť? – pýtal sa vtedy nájomník.

– Už aj vy ste proti nám?

– Nie – hovorí –, ale ja vám vyplácam nemalé peniaze. Ak pôjdete z budovy celkom preč, tak vám kúpim druhú budovu.

Ponúkol nám budovu Zdroja alebo nejakého podobného obchodu na Kupeckej ulici, alebo dom na Sibírskej, ten by mal plochu 650 metrov štvorcových.

– Kúpim vám ten dom a zaplatím prenájom za celú budovu Szivek, ak sa odtiaľ vysťahujete na päť rokov.

Nuž, rozžiarili sa mi oči, že máme profesionálny súbor! A ministerstvo nám môže byť ukradnuté. Ak si dom kúpime, dáme ho tiež do prenájmu.

Hneď som zavolal staršiemu Öllösovi v Dunajskej Strede a opýtal som sa ho, či nám dá starý kultúrny dom ak sa tanečný súbor Szivek presídli do Dunajskej Stredy. Vedel som, že z toho, čo sme aktuálne mali v súbore, sa nebude chcieť až tak veľa ľudí stať profesionálnym, ale tam u nich je Istiglinc, z neho si doplníme členov. Toto som im všetko napísal. Všetci boli proti.

Spevácky zbor by nezanikol, ale peniaze zboru by som preložil k Ústrednému učiteľskému zboru. Zbor Szivek by sa volal Spevácky zbor Ifjú Szivek, ale ak by boli spolu, tak by sa volali Maďarský umelecký súbor a Ústredný spevácky zbor učiteľov. To znamená, že by boli dostávali stabilné peniaze. Pomáhal mi v tomto Ľuboš, riaditeľ a ekonóm SĽUK-u, lebo som sa v tom nevyznal.

Gaudiumu som povedal, že spravte so Szivek dvadsaťpäť vystúpení, nedostanete honorár, ale môžete používať nástroje a skúšobnú sálu na Markušovej ulici, lebo my odtiaľ pôjdeme preč. Jeden z dirigentov na to šľahal plamene, ale ja som nechcel ten spevácky zbor zničiť, iba som z neho chcel urobiť lepší. Vo veľkom súbore zas boli samí konzervatoristi. Povedal som dirigentovi, ktorého som považoval za kamaráta, že ak nám spravia dvadsať vystúpení, dostanú tie peniaze,

7 KULTÚRA ÚJ SZÓ

KIS NYELVŐR

PENZIÓ ÉS PANZIÓ

FEL A HEGYRE

AZ IFJÚ SZIVEK ÚJ IGAZGATÓJA, QUITTNER JÁNOS

SZÉKELY ANDRÁS

SZÉKELY LÁSZLÓ

SZÓRA RÉTSLEJEVAK BUDAPESTEN

JÓZSEF ATTILA FOLYÓIRATA

1991 – Nový riaditeľ Ifjú Szivek: János Quittner

ktoré im prináležia. Ale len za dvadsať vystúpení, netreba viac, len omše so zborom. Bola to skupina Ghymes, ktorá povedala, že to nie je zlý nápad. Sme viditeľní na plagátoch a dostávame celú sumu. A skúšobná miestnosť… Tam dole je šatňa, nájomník povedal, že tam môžu skúšať. Tanečný súbor by sme presídlili do Dunajskej Stredy… Ale každý bol proti.

Išiel som si pozrieť budovu na Sibírskej. Nepovedal, ktorá to je, ale videl som, že 650 metrov štvorcových nebude malý domček. Tú by sme určite mohli prenajať za slušnú sumu. Známi z Nemecka povedali, že nám hneď zoženú nájomníka za stotisíc. Ak by sa toto všetko podarilo vybaviť, naše sídlo by bolo v Dunajskej Strede, kde by sme nemuseli platiť za nájom. Povedali aj to, že dajú opraviť aj strechu starého kultúrneho domu, ak tam Szivek budú mať sídlo. Všetci boli proti mne, sedela tam celá umelecká rada.

– Vážení umelci a neumelci – povedal som –, ja dnešným dňom podávam výpoveď.

Ministrom kultúry bol vtedy Ľubo Roman.

– Janči, to mi nespravíš, ty počkáš, kým sa niekto neprihlási – takže som to ťahal ešte nejakých štyri alebo päť mesiacov.

Už som nevládal, mal som toho všetkého dosť. Nechcel som povedať, že nový program chcem robiť ja. Prepánajána, to by bola bezočivosť. Spravil som vianočný program pre sirotinec v Bratislave. Premiéru sme mali v Dome kultúry Dúbravka, mali sme veľký úspech. Medzitým som pracoval v SĽUK-u. Ale chvalabohu, hudobné divadlá som tam vedel spraviť. Ale tie dva roky pre mňa zostali nočnou

Kapela Ghymes na začiatku deväťdesiatych rokov

a
–sztori

VEĽKÝ ROZHOVOR V TÝŽDENNÍKU HÉT V ROKU 1990

morou. Dusán, keď spravil súčasné Szivek, sa odvolával na to, že som to chcel takto aj ja. Ale ja som to nechcel tak.

– Ale pani Gita mi dala to, čo si tu nechal.

– Tak si to zober – bol som to ja, kto povedal Gitke, že môj projekt môže dať komukoľvek, kto príde, je to schodná cesta. Profesionalizovať tanečný súbor, kapelu Ghymes netrýzniť, aby musela sprevádzať poskakovanie, na to som radšej angažoval malú kapelu z Galanty. Dostali síce málo peňazí, ale Ghymes nech rastie. A ako to vidíme, bolo to tak správne.

– S týmito to nešlo…

– Toľko protivníkov si si vychoval – povedal som mu. – Predstav si, tých niekoľko sto spevákov, ktorí tu spievali, pre nich bol ten zbor dôležitý. Nehovorme o tom, či bol dobrý alebo zlý. Bol dôležitý. Stretli sa v ňom maďarskí študenti. Pre Maďarov bol zbor vždy miestom stretnutia.

Zavolal aj ostatných riaditeľov, tí prišli, a aj Tibor Ágh dal za pravdu mne…

Vrátili sme sa znova do Austrálie, a potom, keď mi zavolal Sanyi Papp – o pol tretej nad ránom, ten nešťastník – povedal mi toto:

– Vieš, ja sa ťa len chcem spýtať, čo povieš, že sa idem uchádzať o Ifjú Szivek.

– Pýtaš sa v ten najsprávnejší čas, je pol tretej. Ráno mám dôležitú skúšku.

– Ale keď si sa už raz zobudil, tak si to preberme.

– Sanyi, podaj si žiadosť, každý má na to právo. Poviem ti, aké máš prednosti, nakoľko ja som v tom kresle sedel. Ty si dobrý manažér. Tvoj okruh známostí nie je najférovejší, ale aj to je pre riaditeľa dôležité. Môj okruh známostí pozostával zo zopár nemožných umelcov, ktorí mi v ničom nevedeli pomôcť.

A takto som mu to popísal a vymenoval som jeho ďalšie výhody.

– Od svojich pätnástich rokov si pracoval so mnou, vždy si bol správny, odvážny Maďar. Nepozeral si na peniaze, vtedy si korepetoval, keď sme ťa požiadali, chodil si na kurzy, keď som bol vo veľkom štichu, dal som ti napísať hudbu a riadil si dokonca aj veľký orchester. Ja si myslím, že bude z teba dobrý riaditeľ.

Na to sa ma opýtal:

– Prídeš mi za umeleckého vedúceho?

– Nie – povedal som.

– A budeš mi dávať rady?

– To veľmi rád, kedykoľvek, komukoľvek.

– Dobre teda, ale bol by si umeleckým poradcom?

– Ak ma budeš potrebovať, tak áno.

Tieto moje slová dezintrepretovali, a začal boj… Kým som prišiel domov, už sa proti mne viedol obrovský boj… A to ma bolelo. Öcsi mi už potom ani nevytlačil, ani nezobral žiadne články. Bol som po infarkte. Videl, že sa kvôli tomu veľmi trápim. Čo som urobil zle? Kohokoľvek sa spýtaš, snáď niekto vie, čo som tam spravil aj predtým. Aj táto vec bola pre mňa traumou, na celý život.

Pri hrobe môjho informátora tanca Lajosa Deákosa Farkasa
V Borzove v roku 1998, po premiére gombaseckého divadla tanca Legenda a odkaz

Divadlo, to je kúzlo

Kdekoľvek som robil, vždy som mal problémy s technikmi. Vlani mi zavolal jeden kamarát z Melbournu, že odchádza z divadla, ale povedal novému vedúcemu smeny, že nadpis „Janos môže sem vkročiť jedine so sprievodom." ostáva na dverách. Raz som z mastera Kráľa Štefana zmazal viac ako jednu minútu. Ten chlapík mi povedal všelijaké čísla, hrabal som sa tam, ešte som mu aj povedal, že viem, že moja angličtina je úbohá, ale nechápeš, že ja sa v tom nevyznám? Ale on, že to je také jednoduché, že jeho dieťa je len v škôlke a už to dokáže… Ja som teda stlačil nesprávne gombíky. Nemal som ani okuliare… A toto som raz spravil aj v SĽUK-u. Bohužiaľ, som takýto technický analfabet.

Divadlo, to je jedno kúzlo. Vďačím za veľmi veľa Sanyimu Bekeovi. Je dobré, že som s ním mohol robiť. Máme podobnú krvnú skupinu… Pri výrobe Énekesmadár (Spevavý vták) sme sa tak pohádali, že som zoskočil z javiska a takmer som sa s ním pobil… Postavil sa medzi nás Tibor Ág. Ale napriek tomu sme zostali veľmi dobrí kamaráti.

Divadlo ma naučilo na iné zmýšľanie. Z toho vzniklo dielo Lásky a svadby a všetko ostatné, ako sme išli dopredu. V Melbourne som v roku 1985 s Divadlom tanca QuJ spravil program Szálak és kötelékek (Vlákna a väzby) na hudbu kapely Mu¬zsikás¬. Môj syn Öcsi bol v roli Posadnutého, a okolo neho sa so svietiacimi gumenými šnúrami zväzovali austrálske dievčatá a jeden tanečník z Libanonu…

Bol to začiatok mojej veľkej clivoty po domove. V ´86-om bol pripravený program k výročiu Maďarskej revolúcie 1956 pod názvom Sorskísérő vérnász (Osudová krvavá svadba). Čo nemohlo vidieť moje maďarské obecenstvo, ktoré vtedy rástlo so mnou (alebo ja s ním), že do myšlienky Osudová krvavá svadba alebo Katonakísérő (Vyprevádzanie regrútov) vošla emigrácia a zmenila sa na niečo komorné. Prichádzajú bieli a ružoví… Bieli sú čistí, ružoví sú oportunisti.

Program Kráľ Štefan je pre mňa zážitkom na celý život. Som hrdý na to, že predtým, než som sa v roku 1995 vrátil do Austrálie, ako jediný som mal taký nápad, že aj tam si treba pripomenúť a osláviť 1100. výročie príchodu Maďarov do Karpatskej kotliny. Kto ma podporil ako prvý, bol umelecký riaditeľ divadla C.U.B. Malthaus. Projekt podporila aj celá umelecká rada a ekonomické vedenie, a maďarskú rockovú operu zaradila do svojho programu. Popri tom som bol umeleckým riaditeľom a choreografom QuJ Character & Folk Dance Theatra, kde som obnovil repertoár z rokov 1989–1990 a pripravil som aj nový program. Mojou

hlavnou prácou však bol Kráľ Štefan. Pôvodne som chcel zachovať originálny názov István, a király a dielo by išlo v angličtine, ale v tom prípade by sme boli museli preložiť mená všetkých protagonistov do angličtiny. Aj ja som to povedal, ale aj ďalší v divadle, že napríklad Koppánya sa nijako nedá preložiť. Na to hovorí produkčný a umelecký riaditeľ:

– Vieš, čo bude najlepšie? Zostane Koppány a István, ale celkový názov nech je István the King.

A takto sa rozhodlo o názve. Toto nadšene podporila aj maďarská produkčná skupina pridružená k divadlu. V programovom zošite si divák mohol prečítať celý príbeh, aby mu porozumel, totiž na základe konečného rozhodnutia odznela celá opera v maďarčine, na playback. Navyše, zbytočne sme poslali pracovnú verziu anglického prekladu až dvom básnikom, na to nebol čas, ani peniaze, aby ju poriadne preložili. Na problémoch nám pridávalo aj to, že sme nemali k dispozícii skutočne dobrý polovičný playback od Szörényiovcov, lebo na páske boli aj zborové piesne. A tie boli naspievané v maďarčine. Po dlhých konzultáciách a dohadovaniach sa nakoniec umelecký riaditeľ Peter Hannah – ktorý je mojím veľmi dobrým priateľom – rozhodol tak, že to pôjde celé na playback, nech v divadle znie maďarské slovo.

Produkční v divadle nahrávajú všetky predstavenia na kameru. Tak na DVD je počuť, že je také veľké stotožnenie sa s úlohou, jej prežívanie, že živý spev nie je vždy taký ako playback...

Vyrábali sme ho tri alebo až štyrikrát do týždňa, šesť a pol mesiaca. Kráľ Štefan, ak si dobre pamätám, zažil jedenásť predstavení v maďarčine, v takom austrálskom veľkomeste, kde žije niečo vyše dvadsaťtisíc ľudí maďarského pôvodu. Predstavenie začalo v tme, pokračovalo bez prestávky – nie tak, ako to hrajú tu doma. Aj mi so smiechom povedala moja ukecaná vedúca produkcie, Michelle, že „Preto, lebo sa bojíš, že sa nevrátia po prestávke…" Veru aj to zohralo úlohu. Text sme premietali. Bol nahratý na videu, na ňom bola aj hudba a tá riadila všetko.

A teda, je úplná tma a podlaha sa zatriasla na každý basový tón. Medzitým hlas prerozpráva celý príbeh v angličtine. Ako sa príbeh rozrástol, postupne sa zapínali svetlá na zemi a odznie otázka „Koho by si zvolil ty?". Predstavujem Koppánya a Istvána, dva opozičné tábory a to, že tu ide o diskusiu, o nej treba rozhodnúť podľa tejto otázky.

Vtedy v austrálskych televíziách a v tlači nastal veľký zlom v ponímaní Maďarov! V živote som neposkytol toľko rozhovorov, ako vtedy za pár týždňov. Mali deväť kanálov, v niektorých som vystupoval aj trikrát, s tou mojou veľmi-veľmi zlou angličtinou. Ale povedali, že tak je to originálne. Stalo sa, že som hovoril po maďarsky. Vybrali si aj niektorých z účinkujúcich, aby vyzdvihli dvojjazyčnosť. Napríklad akademického maliara Józsefa Szabóa z Győru, ktorý robil kulisy a návrh kostýmov – a jeho syna Joea, ktorý hral kráľa Štefana. On tlmočil náš rozhovor, ktorý bežal naživo.

Denník pre intelektuálov The Age, ktorý vychádza v Melbourne vo viac ako stotisícovom náklade, publikoval naše inzeráty zadarmo. U Herald Sun už bolo treba niečo zaplatiť, ale to financovalo divadlo. Bola to neskutočná súdržnosť. Bol to obrovský sviatok austrálskeho maďarstva. Austrálske divadlá síce neoslavujú premiéru, ale posledné predstavenie, tzv. Last Night, ale my sme spravili

FEDERATION SQUARE JE JEDNÝM Z VEĽKÝCH KULTÚRNYCH CENTIER V MELBOURNE, V NAJUŽŠOM CENTRE MESTA, V BLÍZKOSTI ART CENTER

recepciu po premiére. V ten deň, v deň premiéry sa stala hrozná vec. V Tasmánii – v apríli 1996 – bolo obrovské strieľanie a tam sa sústredili televízne štáby, ale kým sa náš program skončil, osem z deviatich televíznych kanálov už mal štáb v našom divadle.

Koncom roku 1996 ma pracovné zmluvy priviedli späť do Európy. Bol som scenáristom a dramaturgom nemeckej produkcie Spiaci rytieri v Bautzene, pri súbore lužickosrbského Sorbisches National-Ensemble (Serbski ludowy ansambl). V roku 1998 som režíroval v Gombaseku na Kultúrnych dňoch Maďarov na Slovensku divadlo tanca pod názvom Rege és üzenet (Legenda a odkaz), ktorého scenár som napísal tiež sám. Nezaháľam ani tu, v Dunaszigete, režíroval som pre Združenie pre zachovanie tradícií „Tündérrózsa" a napísal som predstavenie v žánri divadla ľudového tanca pod názvom Tüzet gyújtunk, szeretetet osztunk (Zapaľujeme oheň a rozdávame lásku).

Po dvoch rokoch, v roku 1998 sa mi na istý čas stala opäť domovom južná pologuľa. Toto sa opakuje už dobrý čas, kvôli dôchodku a kvôli rodine vedieme takýto dvojdomý život. Každé dva roky si meníme pologuľu… V divadle C.U.B. Malthaus som pokračoval v režírovaní. Po Kráľovi Štefanovi som chcel zrealizovať aj druhý podobný projekt. Bolo by to predstavenie Crying in the Rain (Slzy schované v daždi), ktoré však bohužiaľ stroskotalo šesť alebo sedem týždňov pred premiérou. Nemohlo byť realizované, lebo sme naň nemali dosť peňazí, preto ho škrtli z programu. Potom sme pripravili také menšie programy, na ktoré sme dokázali pozbierať peniaze. Takým bola napríklad rocková opera A híd (Most) z Tolcsvayho skladieb, vtedy, keď bol na návšteve v Austrálii maďarský prezident Árpád Göncz, ale medzitým som priebežne pracoval, robil choreografie aj pre divadlo QuJ Character & Folk Dance Theater.

Keď sme sa v roku 2000 vrátili do Maďarska, bol som zaneprázdnený s režírovaním obecných dní v Dunaszigete, ale nevynechal som ani programy na gombaseckom festivale. Aj pre nich som napísal veľa scenárov a zrežíroval som program Voltunk, vagyunk és maradunk (Boli sme, stále sme a zostávame) pre ročník 2002.

Výročie revolúcie 1956 ma zastihlo opäť v Melbourne. Pre túto príležitosť som urobil rockovú baladu Pro Patria, Pro Libertate. Chcel som robiť niečo úplne iné, ale môj druhý námet nenašiel podporu ani zo strany divadla, lebo si aj oni mysleli, že to bude zaujímať len malý okruh ľudí. Námet mal byť o olympijských hrách v '56-om a o slobode. Letné olympijské hry v roku 1956 sa konali v štáte Victoria a veľa maďarských športovcov zostalo vtedy v Austrálii.

Federation Square Melbourne je jedným z veľkých kultúrnych centier, vo všeobecnosti sa tam usporadúvajú outdoorové kultúrne podujatia. Ak sa koná veľká športová udalosť, tak sa tam zhromažďujú fanúšikovia, aby spolu fandili pred veľkou obrazovkou. Samozrejme, bývajú tam aj koncerty. Aj rocková balada Pro Patria, Pro Libertate bola takýmto outdoorovým programom. Bol tam nielen tanec, ale aj výstava a na veľkej obrazovke sme premietali úryvky z filmov o revolúcii ´56. Základom samotnej rockovej balady bola hudba kapiel Kormorán a Ismerős Arcok. Melbournská kapela Zeneműhely hrala naživo. Predstavenie sa uskutočnilo iba pri tejto jednej príležitosti, ale bola v ňom naša štvormesačná práca. Účinkujúci spievali po maďarsky, ale sprievodný text čítali dvojjazyčne Charles (Karcsi) Köves a moja dcéra Yvette Quittner-Kocsis. Ona navrhla aj kostýmy. Boli veľmi krásne. Má podobný pohľad na veci ako ja, ale má v sebe aj niečo odlišné. Nie je mojou kópiou.

Medzi účinkujúcimi Pro Patria, Pro Libertate bola aj moja vnučka Eszter Réka a tiež Emily a Gaby, dvojičky mojich žiakov

– Tebe čo prichádza na um, keď pomyslíš na ´56? – pýtala sa.

– Čistota a zármutok.

Navrhla čierno-biele kostýmy, hoci v nich bola aj sivá farba. Boli veľmi jednoduché, aj v prípade mužských. Z mála peňazí. Ale pre Ukrižovaného vymyslela nádherné batikované šaty. Keď sme boli vonku, robila kostými aj pre divadlo QuJ. Keď sme odchádzali zo Slovenska, práve chcela ísť študovať kostýmový dizajn na VŠMU…

Po rockovej balade Pro Patria som vedel, že chcem ešte urobiť niečo také, čo opäť priláka mladých ľudí. Pre mňa je veľmi, veľmi dôležité melbournské Maďarské centrum, lebo pre mňa počas môjho pobytu vonku predstavovalo akési malé Maďarsko. Nielen preto, lebo som jeho akcionárom, ale aj preto, lebo cítim, že to je dôležitý Domov. Mám tam veľa dob-

„Pro Patria, Pro Libertate" – Maďarské a austrálske vlajky na Federation Square

rých kamarátov. A chcel by som, aby sa k nemu viazali všetci moji bývalí žiaci z Melbournu. Nedarí sa to vždy, ale občas sa ich dá tam dostať.

Mojou poslednou veľkou prácou je Ukrižovaný. Po Kráľovi Štefanovi je druhým míľnikom v procese, cieľom ktorého bolo to, aby austrálska mládež spoznala maďarskú rockovú hudbu. A výsledkom je to, že dnešní dvadsiatnici poznajú maďarskú rockovú hudbu stokrát lepšie ako generácia mojich detí v tom čase. Melbournská mládež nielen pozná, ale aj má veľmi rada maďarskú rockovú hudbu, aj ju počúva, preto sa aj trocha zlepšili ich jazykové znalosti. Nehovorím že vedia dobre po maďarsky, ale vedia lepšie. Myslel som, že toto treba neustále posilňovať. Ukrižovaného som si vybral preto, lebo mladí sa dosť viažu k hudbe kapely Kormorán. Texty ich piesní sú pravicové, niektoré možno aj za hranicou, a tie deti tam vyrastajú na tejto hudbe, lipnú na nej. Ukrižovaného som chcel urobiť tak, aby toho vypovedalo veľa. Aj na plakáte stojí Ukrižovaný, ktorý vyrastá z Austrálie, veď aj tam bolo strašne veľa takých, ktorých ukrižoval život. Clivotu po domove tam nemá iba ten, kto sa tam už narodil.

Clivota po domove je inak veľmi zvláštna choroba. Lebo to je choroba, veď človek musí brať sedatíva. A ak ich neberieš, tak sa ti bude stále snívať o tom, že chceš ísť domov…

Sem-tam píšem aj básničky. Nie sú síce až tak dobré, ale rád vyjadrujem svoje myšlienky aj slovne. Mám dobrý pocit z toho, keď ich napíšem, a to už robím dobrých 40-50 rokov. Kvôli tomu som do predslovu Ukrižovaného napísal toto:

„Ponížili, opľuli a následne ukrižovali Pravdu, stelesnenú Čistotu, Lásku, Človeka hlásajúceho mier, Syna božieho. Celé toto barbarstvo sa opakuje aj dnes, presne tak, ako onohho dňa, lebo medzi ľuďmi sa rozšírilo Satanovo učenie pra-

meniace z nenávisti, a všetko okolo nás sa vyživuje neľudským, globalizujúcim sa sebectvom. Lídri svojimi rečami a revom mobilizujúcim davy, svojou odpornou leptavou slinou chrlia do tohto sveta jed, jed krpatejúci mozog."

Toto bolo obsahom Ukrižovaného. Počnúc od reformovaného duchovného až po šesťmesačné dieťa v ňom účinkovali mnohí. Zišli sa tam úžasní ľudia! Herci, speváci. Našli sa, rozvinuli sa. Mali by sme sa o nich zmieniť menovite, rad radom. Myslím, že sme mali tri predstavenia len v Maďarskom centre, lebo tam tiež ubúda Maďarov, ale tie tri predstavenia videlo spolu takmer tisíc divákov.

Uvedenie rockovej opery Ukrižovaný pre austrálskych Maďarov žijúcich v diaspóre som považoval za veľmi dôležité. Jej odkazom je odkaz maďarskej duše pre ľudskú dušu bez nenávisti v tomto globalizujúcom sa, unáhlenom svete. Odkaz diela si našiel úrodnú pôdu, nechal rozmýšľať tak diváka, ako aj účinkujúceho. Pomohol a dúfam, že aj dnes pomôže v hľadaní cesty. Verím, že v mojich milovaných žiakoch a v celej tej malej príležitostnej zostave sa posilnila hrdosť na náš maďarský pôvod.

V roku 2010 ju potom obnovil jeden môj obľúbený žiak, Steve Babinczky. Je to úžasý človiečik, ten Pityu. Mal 15 rokov, keď som ho poslal na skúšky, lebo v Austrálii k tomu, aby si mohol byť oficiálnym performatívnym umelcom, treba urobiť skúšky. A robí to odvtedy.

Aj na plagáte je zobrazený Ukrižovaný vynárajúci sa z mapy Austrálie. Programový zošit a plagát navrhol Sándor Jobbágy, scénu jeho žena Erika

SEDEMDESIAT ROKOV

...Ak rozdávam lásku, tak sa mi láska vráti

Niekedy si ani neuvedomujem, že som už dosiahol vek SEDEMDESIAT rokov – ...a už som ho aj prekročil... Život sa zrýchlil a my, starnúci, sa spomaľujeme, a rok čo rok stále viac a viac, kým sa raz nezastavíme. Sedemdesiatku a všetko ostatné, čo som od života dostal, ďakujem pánu Bohu a osudu, že mi to bolo dopriate. Ďalej v duchu taktiež ďakujem svojim rodičom, že ma prijali a ujali sa ma vo vojnových rokoch (1941) ako skrčka (veď môj najstarší brat, Győző už v tom roku išiel na vojenčinu, moja sestra Muci mala šestnásť a brat Frigyes mal byť onedlho trinásťročný). V duchu im znova a znova ďakujem za to, že ma vychovali v láske, chceli, dbali na to, aby sa zo mňa stal priamy človek, a za to, že ich poctivý život mohol byť pre mňa smerodajným a byť poučením, ktoré ma sprevádzalo na ceste životom. Počas môjho meditovania denno-denne vyjadrujem vďaku mojej malej rodine, ktorú som zakladal vo veľmi mladom veku, ďakujem mojej žene Rozálii Rózse; svojim deťom, Yvett Anne a Jánosovi Sándorovi; svojim nadovšetko zbožňovaným vnučkám, Eszter Réke a Orsolyi Sáre, v ktorých, zdá sa, nachádzam akési maličké pokračovanie svojho ja. Na tomto mieste musím spomenúť adoptovaných členov mojej rodiny, Sanyiho Q. Nagya, ktorého som prijal za svojho syna, ako aj môjho veľkého vnuka, Sándora Quittnera Nagya, Sanyiku, Janku a Ili, čiže celú rodinu Nagyovcov. Myslím s vďakou na všetkých, od ktorých som dostal lásku, povzbudenie, pochopenie, priateľskú, partnerskú či tvorcovskú podporu. V mojom živote je najdôležitejšia láska. Je zdrojom životnej sily vo všedných dňoch i tvorivých obdobiach. V celom mojom doterajšom živote som veril v lásku, žil som a konal podľa tohto princípu.

Ak rozdávam lásku, tá sa mi aj vracia naspäť.

Nepočítal som s takým veľkým prekvapením, akým bol program z príležitosti mojich sedemdesiatín v Dunajskej Strede. Ten program, ktorý som dostal ako dar, prevýšil všetky moje túžby. Moji tanečníci, žiaci a väčšina mojich spolutvorcov boli pre mňa vždy ako členovia mojej rodiny. Aj na programe k mojej sedemdesiatke to bolo vidieť, bol taký, ako keby z javiska a zároveň aj z obecenstva vyžarovala láska jednej veľkej rodiny. Veď do Szőttesu patrili nielen žiaci, ale aj ich deti. Sú takí, ako szőttesovské vnúčatá... V Bratisalve sú to Eszter a Tamás, v Dunajske Strede Veronika a Ági, v Sládkovičove Katinka a Sanyika, v Hrubom Šúre Szilvia-Szivike, na Východe Tomi a malý Pityu...

Nepočítal som s tým, že to bude také dojímavé, tlačili sa mi slzy do očí... Bolo to súčasne dojemné a radostné, prešlo to celým mojím životom, ale na

KRÁSNA ETAPA MÔJHO ŽIVOTA V SĽUK-U

konci stále ukazovalo akúsi cestu, že môže ešte byť pokračovanie. Tento program nebol dojímavý len podľa mňa, hovoril to každý, s ktorým som hovoril. Pozerali ho aj v Austrálii, všetci z neho boli dojatí, ale bolo to prekvapením aj pre tých, ktorí sedeli spolu so mnou v radoch obecenstva. S tým som počítal, že tam budú žiaci, ale s tým nie, že dostanem jedno celé divadelné predstavenie… Slzy mi tiekli celý čas, pretože som na javisku mohol vidieť všetko, s čím som mal do činenia za posledných päťdesiat rokov.

Videl som súbor Žitnoostrovský, kde som začal tancovať, potom som v ňom bol tvorcom a tanečníkom päť rokov, a teraz ho vedie jeden z mojich žiakov. Feri Brandl, ktorý je mi veľmi blízky.

Videl som dnešný Szőttes.

Bola prezentovaná jedna pekná perióda môjho života, ktorú som strávil v SĽUK-u, divadlo tanca so speváckym zborom. Keď sa na javisku objavila fujara, ešte som netušil, čo to bude, potom zrazu vidím, že je to Ľubo, ktorý stvárnil psa z Marušky… Bola tam Margot, ktorá hrala Macochu; Slávka, ktorá spievala rolu nevlastnej sestry Holeny; Vlado bol Marec a Janka Október. Bola tam Zdenka – Matka zo Syna človeka, a ešte aj Dáška a Jožo.

Na konci, keď zaznela hudba z Mládeneckého z Györgyfalva od môjho milovaného Majstra Rábaiho a bolo počuť potlesk obecenstva, každý rovnako cítil, že na doskách ožil Môj Szőttes. Tento potlesk nepochádzal iba od našich príbuzných tanečníkov, pamätali si ho aj diváci a podporovatelia. Bol to perfektne vymyslený program!

To, že okrem mojich starých žiakov zo Szőttes si Tri sedmohradské tance, toto moje viac ako štyridsaťročné číslo osvojilo toľko slovenských profesionálnych tanečníkov, bolo skutočne veľmi dojímavé. Bol som rád, že ho toľkí tancujú, a veľmi ma potešilo aj to, že ho tancujú so srdca. Tá spojitosť medzi ľuďmi, čo sme videli na javisku, tá je nadovšetko.

Vždy som veril v to, že ak rozdávam lásku, láska sa mi aj vráti. Týmto programom – aspoň som to tak cítil – sa to potvrdilo.

S mojou manželkou Rózsi v Dunaszigete, niekedy v čase 50. výročia svadby

S mojimi milovanými vnučkami Eszter Rékou „Picurikou" a Orsolyou Sárou „Pöttömke"

Po mojom životnom jubileu mi do Dunaszigetu osobne prišiel zagratulovať aj bývalý prezident Rudolf Schuster

Vianoce s našou adoptovanou rodinou: so Sanyim, vnukom Sanyikom, Jankou a Ili

Mužské zastúpenie v mojej rodine: Sanyika, Sanyi, ja a syn Öcsi, János Quittner ml. – na fotografii chýba môj zať Charlie žijúci v Austrálii

V roku 2006 som od podpredsedu vlády Pála Csákyho mohol prevziať Striebornú plaketu Slovenskej republiky a Zlatú plaketu SR z príležitosti 70. narodenín od podpredsedu vlády Rudolfa Chmela. Pri odovzdávaní v spoločnosti Rudolfa Chmela, Bélu Bugára a Lászlóa Nagya

Životopis

János Quittner sa narodil 27. septembra 1941 v Bratislave–Vrakuni, ako štvrté dieťa mnohogeneračnej bratislavskej rodiny. Starý otec Jakab Pál Quittner (†1942) bol vysokopostaveným vojenským dôstojníkom. Stará matka: Anna von Wiezenberg (†1944). Starý otec z matkinej strany, János Párkánynánay Cseresznyés bol tiež vysokopostaveným vojenským dôstojníkom (†1941). Stará matka Franciska Világi Álló sa narodila v obci Nadasd, dnes Trstená na Ostrove (†1943). Starí rodičia z oboch strán sú pochovaní na bratislavskom Ondrejskom cintoríne, ale ich hroby boli v osemdesiatych rokoch, spolu s mnohými maďarskými a nemeckými hrobmi zrušené.

Otca, Sándora Quittnera chcel mať jeho otec kvôli rodinnej tradícii za vojaka, tak sa stalo, že už ako 16-ročný kadet sa v I. svetovej vojne ocitol v ruskom väzení, a po Trianone sa dostal domov do Bratislavy až o desať rokov neskôr (†1962). Matka, Irén Párkánynánay Cseresznyés zomrela v roku 1978. Obaja odpočívajú na bratislavskom Martinskom cintoríne.

Súrodencov pochádzajúcich z prvého manželstva matky mal jeho otec rád ako vlastné deti a tak ich aj vychovával a dal vyštudovať. Najstarší brat Győző Littomerczky sa stal ekonómom a dlhé roky pôsobil ako ekonomický riaditeľ ÚV Csemadoku. Sestra Irma Mária Littomerczky (Benau) pôsobila ako módna návrhárka v Austrálii. Najmladší brat Frigyes Littomericzky bol baníkom, zomrel v roku 2004 v Karvinej.

V rokoch 1947–1952 vyštudoval prvých päť ročníkov základnej školy v rodnej obci Bratislava–Vrakuňa.

V rokoch 1952–1959 chodil do strednej deväťročnej občianskej školy umeleckého zamerania v Bratislave, na Námestie 1. mája. To, že mal chodiť do slovenskej školy bolo rozhodnutím jeho otca – chcel mu to ako-tak uľahčiť, ak už raz má žiť poznačený ako „triedny nepriateľ" kvôli Benešovým dekrétom. Umelecká stredná občianska škola ho chtiac-nechtiac tlačila na umeleckú dráhu, zasnúbila s tancom a s ním spojenými scénickými umeleckými žánrami. Už ako stredoškolák chodieval na skúšky Horno-žitnoostrovského ľudovo-umeleckého súboru do Podunajských Biskupíc, neskôr do Šamorína, na skúšky Žitnoostrovského súboru piesní a tanca.

V roku 1961 sa ako dvadsaťročný oženil s Rozáliou Tekauer, s ktorou sa zoznámil v Žitnoostrovskom súbore piesní a tanca. Ich deti sa narodili v Bratislave: v roku 1962 ich dcéra Yvett Anna a v roku 1963 syn János Sándor.

V rokoch 1963–1967 ukončil kurz amatérskych choreografov a vedúcich súborov, ktorý štátne osvetové strediská uznávali ako odbornú maturitu. Neskôr, v rokoch 1969–1983 v tomto inštitúte vyučoval ako rezidenčný profesor.

V rokoch 1964–1973 bol viackrát štipendistom v Maďarskom štátnom folklórnom súbore ako tanečník-choreograf.

V roku 1969 založil v Bratislave ako odborný referent ľudového tanca Csemadoku Komorný folklórny súbor Szőttes.

V rokoch 1973–1977 absolvoval diaľkové štúdium na Vysokej škole múzických umení (VŠMÚ) v Bratislave, na odbore choreograf–režisér. Diplom získal v decembri 1977.

V marci roku 1983 sa kvôli neistej budúcnosti folklórneho súboru Szőttes nevrátil domov zo svojej prvej cesty do Západnej Európy. Koncom roku 1983 spolu s rodinou emigroval do Austrálie.

Od roku 1984 do 1987 pracoval v Melbourne ako závozník v továrni, ale už v roku 1984 založil Folklórny súbor Új Szőttes (Nový Szőttes) a popri práci v továrni viedol za pomoci Maďarského centra v Melbourne tanečnú školu. Neskôr pracoval ako učiteľ tanca vo viacerých tanečných školách v Austrálii (Victorian College of the Arts, Priscilla's Character Dance School, Margaret Walker Folk Dance Centre, Blacktown Dancers). Od roku 1985 viedol v Melbourne aj tanečné divadlo založené jeho študentmi "QUJ" Character & Folkdance Theatre. V Austrálii robil choreografiu nielen pre maďarské tanečné súbory, ale aj pre slovenské, chorvátske, dokonca aj pre súbor austrálskych domorodcov.

V roku 1990 sa vrátil do Európy. Usadil sa v Maďarsku, v Dunaszigete. Nakoľko v súbore Szőttes nenárokovali na jeho umenie, začal pracovať ako hosťujúci choreograf pre štátny folklórny súbor Slovenský ľudovo-umelecký kolektív (SĽUK). V roku 1991 sa na podnet verejných činiteľov uchádzal o post riaditeľa súboru Ifjú Szivek, kde pôsobil do roku 1993.

V roku 1994 pracuje v Nemecku ako hosťujúci režisér v Srbskom národnom súbore a súčasne ako umelecký poradca riaditeľa Maďarského štátneho ľudovo-umeleckého súboru.

V roku 1995 sa vracia do Austrálie, pokračuje v práci v "QUJ" Character & Folkdance Theatre a začína organizovať a režírovať v divadle C.U.B. Malthause Theatre austrálsku verziu maďarskej rockovej opery István, a király (*István, the King*). Koncom 1996 sa opäť vracia do Európy, v Nemecku režíruje projekt Spiaci rytieri (*Alvó lovagok*), píše scenár a režíruje predstavenie Bájka a odkaz (*Rege és üzenet*) pre Gombasecké kultúrne dni, ďalej tanečný scénický program Zapálime oheň, rozdávame lásku (*Tüzet gyújtunk, szeretetet osztunk*) pre miestne folklórne združenie „Tündérrózsa" v Dunaszigete.

Od roku 1998 sa na dva roky stáva jeho pôsobiskom opäť južná pologuľa. Režíruje, píše scenáre a riadi tanečné divadlo QUJ.

V roku 2000 sa vracia do Dunaszigetu, kde píše scenár a režíruje slávnosti z príležitosti milénia s názvom Oheň nesmie vyhasnúť (*A tűznek nem szabad kialudni*). Výsledkom jeho práce v nasledujúcom roku bol program Stretnutie Maďarov z dvoch brehov Dunaja *(Magyarok találkozója a Duna két partjáról*), potom v roku 2002 opäť nasledoval festival v Gombaseku. Vec hudobného divadla sa dostáva do popredia v Mosonmagyaróvári, kde robí réžiu predstavenia s názvom Superhviezdy muzikantky (*Muzsikáló dívák*). V ďalších rokoch je domovom Jánosa Quittnera opäť Austrália, potom zase Maďarsko.

V roku 2006 robí na výročie maďarskej revolúcie v roku 1956 réžiu rockovej balady na jednom z hlavných námestí Melbourne-u s názvom *Pro Patria, Pro Libertate*, potom sa v roku 2009 koná premiéra rockovej opery Ukrižovaný (*A Megfeszített*) v tamojšom Maďarskom centre. Po premiére sa vracia do Európy.

V roku 2006 ako 65-ročný je podpredsedom vlády SR Pálom Csákym vyznamenaný Striebornou plaketou Slovenskej republiky.

V roku 2011 ako 70-ročný dostáva choreograf-režisér János Quittner od podpredsedu vlády SR Rudolfa Chmela Zlatú plaketu Slovenskej republiky za založenie Komorného folklórneho súboru Szőttes a za dlhoročný prínos v oblasti folklórneho tanečného hnutia a kultúry. Priatelia a fanúšikovia mu z príležitosti 70-ich narodenín usporiadajú slávnostný program v Dunajskej Strede.

Életrajz

Quittner János 1941. szeptember 27-én született Pozsony-Vereknyén, egy több száz éves pozsonyi család negyedik gyermekeként. Nagyapja Quittner Jakab Pál (✝1942) magas rangú katonatiszt volt. Nagyanyja Anna von Wiezenberg (✝1944). Anyai ágon nagyapja Párkánynánay Cseresznyés János szintén magas rangú katonatiszt volt (✝1941). Nagyanyja, Világi Álló Franciska a csallóközi Nadasdon született (✝1943). Nagyszülei mindkét ágon a pozsonyi András temetőben nyugszanak, de sírhelyeiket a nyolcvanas évek közepén sok magyar és német sírral együtt felszámolták.

Édesapját, Quittner Sándort a családi hagyományokhoz híven katonai pályára szánta az apja, így már 16 éves kadétként orosz fogságba esett az I. világháborúban, majd Trianont követően csak tíz év múltán jutott haza, Pozsonyba. (✝1962) Édesanyja, Párkánynánay Cseresznyés Irén 1978-ban halt meg. Szülei a pozsonyi Márton temetőben nyugszanak.

Édesanyja első házasságából származó testvéreit édesapja saját gyermekeiként szerette, nevelte, taníttatta. Legidősebb bátyja Littomerczky Győző közgazdász, hosszú évekig a Csemadok KB gazdasági igazgatója volt. Nővére, Littomerczky Irma Mária (Benau) divattervező lett Ausztráliában. A legifjabb bátyja, Littomericzky Frigyes 2004-ben halt meg Karvinán.

1947–1952-ben szülőfalujában, Pozsony-Vereknyén végezte az alapiskola első öt osztályát.

1952–1959-ben a pozsonyi Május 1. téri művészeti irányzatú, kilencéves polgári középiskolába járt. Édesapja döntése volt, hogy szlovák iskolába kerüljön, ha már „osztályellenségként" a Beneš-dekrétumok bélyegével kell élnie, csökkentse számára a lehetséges súrlódási felületeket. A művészetre nevelő polgári iskola jegyezte el, akarva-akaratlan, a tánccal, s a hozzá kötődő színpadi művészetekkel. Már a középiskolában eljárt a pozsonypüspöki táncpróbákra a Felső-csallóközi Népi Együttesbe, majd később Somorjára, a Csallóközi Dal- és Táncegyüttesbe.

1961-ben, húszévesen feleségül vette Tekauer Rozáliát, akivel a Csallóközi Dal- és Táncegyüttesben ismerkedett meg. Gyermekeik Pozsonyban születtek. 1962-ben Yvett Anna lányuk, 1963-ban fiuk, János Sándor.

1963–1967-ben elvégezte az amatőr koreográfusok és együttesvezetők távtanfolyamát. Ezt szakérettségiként ismerték el az állami népművelési intézmények. Később ugyanebben az intézetben 1969–1983 között állandó óraadó tanárként dolgozott.

1964–1973 között több alkalommal táncos-koreográfus ösztöndíjasa volt a Magyar Állami Népi Együttesnek.

1969-ben Pozsonyban a Csemadok néptánc szakelőadójaként létrehozta a Szőttes Kamara Néptáncegyüttest.

1973–1977-ben a pozsonyi Színház- és Zeneművészeti Főiskola (VŠMU) koreográfus-rendező szakán levelező tagozaton tanult, itt szerezte meg diplomáját 1977 decemberében.

1983 márciusában, mivel nem látta biztosítottnak a Szőttes jövőjét, nem tért haza élete első nyugat-európai útjáról. Családjával együtt 1983 végén kivándorolt Ausztráliába.

1984-től 87-ig Melbourne-ben gyári rakodómunkásként dolgozott, de már 1984-ben létrehozta az Új Szőttes Néptáncegyüttest és a Melbourne-i Magyar Központ segítségével a gyári munka mellett tánciskolát vezetett. Később óraadó tanárként dolgozott több ausztráliai tánciskolában (Victorian College of the Arts, Priscilla's Character Dance School, Margaret Walker Folk Dance Centre, Blacktown Dancers). 1985-től mindemellett vezette a tanítványai által alapított Melbourne-i "QUJ" Character & Folkdance Theatre-t. Ausztráliában koreografált nemcsak magyar, hanem szlovák, horvát és egy őshonos "abo" táncegyüttesnek is.

1990-ben visszatér Európába. Magyarországon, Dunaszigeten telepszik le. Mivel a Szőttesben nem tartanak igényt tudására, vendégkoreográfusként kezd dolgozni a Szlovák Állami Népi Együttesben (SĽUK). 1991-ben közéleti személyiségek unszolására megpályázza, majd elnyeri az Ifjú Szivek igazgatói posztját, ahol 1993-ig tevékenykedik.

1994-ben Németországban a Szerb Nemzeti Együttesnél dolgozik vendégrendezőként, közben a Magyar Állami Népi Együttes igazgatójának művészeti tanácsadója.

1995-ben visszatér Ausztráliába, tovább folytatja munkáját a "QUJ" Character & Folkdance Theatre-ben és elkezdi szervezni, rendezni a C.U.B. Malthause Theater-ben az *István, a király* rockopera ausztrál verzióját. 1996 végén újra visszatér Európába, ahol rendez Németországban (*Alvó lovagok*), forgatókönyvet ír és megrendezi a *Rege és üzenet* című műsort a Gombaszögi Kulturális Napokra, valamint megírja, megrendezi a dunaszigeti „Tündérrózsa" Hagyományőrző Egyesületnek a *Tüzet gyújtunk, szeretetet osztunk* című táncszínházi produkciót.

1998-tól két évre újra a déli félteke lesz az otthona. Rendez, forgatókönyveket ír és vezeti a QUJ Táncszínházat.

2000-ben visszatér Dunaszigetre, ahol megírja a forgatókönyvét, majd megrendezi a millenniumi falunapot *A tűznek nem szabad kialudni* címmel. A következő év termése a *Magyarok találkozója a Duna két partjáról*, majd 2002-ben újra a gombaszögi műsor a feladat. A zenés színház témája Mosonmagyaróváron kel életre, ahol megrendezi a *Muzsikáló dívák* című műsort. A következő években újra Ausztrália, majd Magyarország Quittner János otthona.

2006-ban Melbourne-ben megrendezi a város egyik főterén az 1956-os forradalom évfordulójára a *Pro Patria, Pro Libertate* című rockballadát, majd 2009-ben bemutatják a Magyar Központban *A Megfeszített* című rockoperát. A bemutató után visszatér Európába.

2006-ban 65 évesen Csáky Pál miniszterelnök-helyettes a Szlovák Köztársaság Ezüst-plakettjével tünteti ki.

2011-ben Rudolf Chmel miniszterelnök-helyettes a Szlovák Köztársaság Arany-plakettjét adományozza a hetvenéves Quittner Jánosnak, a Szőttes Kamara Néptáncegyüttes alapítójának, koreográfus-rendezőnek a néptáncmozgalom és a kultúra terén kifejtett több évtizedes tevékenysége elismeréséül. Barátai, tisztelői 2011 szeptember 10-én, hetvenedik születésnapja alkalmából Dunaszerdahelyen ünnepi műsort rendeznek számára.

Biography

János Quittner was born on 27 September, 1941 in Pozsony–Vereknye (part of the current Bratislava, Slovakia), as a fourth child of a family living in this city for centuries. His grandfather Jakab Pál Quittner (†1942) was a high-ranked soldier. His grandmother´s name was Anna von Wiezenberg (†1944). His grandfather on the mother´s side, János Párkánynánay Cseresznyés was also a high-ranked military officer (†1941). Grandmother Franciska Világi Álló was born in Nadasd, in the Csallóköz region (†1943). His grandparents on both sides were buried at the Bratislava András cemetery but their tombs were dismantled together with many Hungarian and German tombs in the 1980s.

His father, Sándor Quittner, according to the family tradition, was designated to have a military career. So it happened that he, as a cadet at the age of 16 in World War I fell into the power of the Russians, and as a consequence of the Trianon Treaty could return to Pozsony only ten years later (†1962). His mother, Irén Párkánynánay Cseresznyés died in 1978. Both rest in the Márton cemetery, Pozsony.

His father loved his siblings from the first marriage of his mother as his own children and had them educated. His eldest brother Győző Littomerczky became an economist and worked long years as the financial director of cultural organization Csemadok. His sister Irma Mária Littomerczky (Benau) became a fashion designer in Australia. His brother Frigyes Littomericzky, a miner, died in 2004 in Karviná.

In 1947–1952 he studied at the basic school of his native village Pozsony-Vereknye.

Between 1952–1959 he was a student of the nine-grade state civil secondary art school in Pozsony, located on the 1st May Square. It was his father who sent him to a school with Slovak as the language of instruction, with the intention to minimize the potential for possible conflicts with the state, as he has become stigmatized as a „class enemy" due to the Beneš decrees and his Hungarian heritage. This art school made him love everything associated with scenic arts and dance. As a secondary school student, he often attended folk dance rehearsals of the Felső-Csallóközi Folk Ensemble operating in Pozsonypüspöki, and later to the Csallóközi Folk Song and Dance Ensemble to Somorja.

In 1961, at the age of 20 he married Rozália Tekauer, whom he met in the above mentioned Csallóközi Folk Song and Dance Ensemble. Their children were born in Pozsony: Yvett Anna in 1962 and János Sándor in 1963.

In 1967 he graduated from the four-year correspondence course of amateur choreography and leadership of ensembles. This was acknowledged as a master course by the state cultural and educational institutions. Later, between 1969–1983 he taught here as a senior master.

Between 1964–1973 he was a dancer and choreographer fellow at the Hungarian State Folk Ensemble.

In 1969, as the folk dance facilitator of Csemadok, he established the Szőttes Chamber Folk Dance Ensemble in Pozsony.

Between 1973–1977 he studied at and in December 1977 graduated from the Bratislava Academy of Music and Dramatic Arts as a director and choreographer.

1983 – In March, as he did not see a secure future for his ensemble Szőttes, he did not return from his first Western European trip in life. In 1983, together with his family, he emigrated to Australia.

1984–1987 During these years he worked as a factory stevedore in Melbourne, but as a side job, already in 1984 he established the New Szőttes Folk Dance Ensemble and with the help of the Melbourne Hungarian Community Centre he managed to run a dance school as well. Later on he served as a lecturer in several Australian dance schools (Victorian College of the Arts, Priscilla's Character Dance School, Margaret Walker Folk Dance Centre, Blacktown Dancers). On top of this, from 1985, he ran the "QUJ" Character & Folkdance Theatre, which was founded by his students. In Australia, he choreographed not only Hungarian, but also Slovak, Croatian and an Aboriginal dance ensemble.

1990 – Returns to Europe and settles in Dunasziget, Hungary. As they did not claim his services in Szőttes, he starts to work as a guest choreographer in the Slovak Folk Art Ensemble (SLUK). In 1991 he was asked by Hungarian community leaders to run for the post of director of the Ifjú Szivek State Folk Ensemble. He got the position and worked here two years, until 1993.

1994 – He works as a guest director in Germany for the Serbian National Ensemble, meanwhile he also serves as the art consultant for the director of the Hungarian State Folk Ensemble.

1995 – He returns to Australia, continuing his work in the "QUJ" Character & Folkdance Theatre and begins to organize and direct the Australian version of rock opera „István a király" (*István, the King*) in the C.U.B. Malthause theatre. At the end of 1996 he returns to Europe, where he directs in Germany ("Sleeping Knights", *Alvó lovagok*), works on a script and directs the Legend and Message (*Rege és üzenet*) programme for the Gombaszög Cultural Days, as well as the „We Light a Fire, We Spread Love" (*Tüzet gyújtunk, szeretetet osztunk*) dance theatre production for the „Tündérrózsa" Heritage Preservation Association in Dunasziget.

1998 – He lives in the southern hemisphere for two years again. He directs, writes scripts and runs the QUJ Character & Folkdance Theatre.

2000 – He returns to Dunasziget, where he writes his script, then directs the Millenial Village Days under the title „The Fire Must Be Kept In" (*A tűznek nem szabad kialudni*). The next years fruition was the „The Meeting of Hungarians From the Two Shores of the Danube"(*Magyarok találkozója a Duna két partjáról*), then in 2002 his task was again the programming in Gombaszög, for the Hungarian national folk festival. The idea of the musical theatre was conceived in Mosonmagyaróvár, where he directed the play titled „Divas Playing Music" (*Muzsikáló dívák*). In the next years Australia, then Hungary is János Quittner's home again.

2006 – On one of the main city squares in Melbourne, he organizes and directs the rock ballad *Pro Patria, Pro Libertate* on the anniversary of the Hungarian Revolution of 1956. In 2009, they perform „The Crucified" (*A Megfeszített*) rock opera in the Hungarian Community Centre. After the premiere he returns to Europe.

2006 – At the age of 65, he is awarded the Silver Plaque of the Slovak Republic by Deputy Prime Minister Pál Csáky.

2011 – Deputy Prime Minister Rudolf Chmel awards the Golden Plaque of the Slovak Republic to the 70-year old János Quittner, choreographer-director and the founder of the Szőttes Chamber Folk Dance Ensemble, as a recognition for his activities in the field of folk dance and culture spanning several decades.

September 2011 – Friends and admirers organize an appreciation night in Dunaszerdahely for his seventieth birthday.

Koreográfiák 1962–65 között, a vereknyei, majd a pozsonypüspökivel egyesült Kis Duna Táncegyüttesben

1./ Huszártánc (Molnár István nyomán)
2./ Csárdás és Friss
3./ Cigánytánc
4./ Kubrai tréfás (Eleonóra Kubalová nyomán)
5./ Cifrázás; Válaný (gyetvai páros tánc)
6./ Odzemok és Zbojník
7./ Mulatságban
8./ Leánytáncok
9./ Regrutabúcsúsztató (Horváth S. Rezső nyomán)
10./ Múltunk és a ma (Válogatott páros táncok)
11./ Verbunkos (Takács András, Kossuth-verbunk nyomán)
12./ Kapuzók és játékok
13./ Gömöri kopogó
14./ Szálkai mulatság (Horváth S. Rezső nyomán)
15./ Bodrogközi konyhatánc
16./ Erdélyi férfitánc
17./ Morvaskoslovacko-i táncok (Verbunk és Hojdaná)
18./ Gopak (Ukrán tánc)
19./ Kopanicei táncok
20./ Botoló és csárdás

1965–69 a dunaszerdahelyi Csallóközi Dal- és Táncegyüttesben

1./ Legényvásár (zene: Ág Tibor)
2./ Megjöttek már a cigányok (zene: Ág Tibor)
3./ Pórul járt büszke legény (zene: Ág Tibor)
4./ Csata előtt (zene: Ág Tibor)
5./ Székely verbunkok nyomában (zene: Ág Tibor)
6./ Kelet-szlovákiai karikázó (zene: Ág Tibor)
7./ Polka dallamok (Horváth S. Rezsővel; zene: Klebercz Sándor)
8./ Strasák v zelí – Madárijesztő (Horváth S. Rezsővel)
9./ Kapuvári verbunk (zene: Ág Tibor)
10./ Botoló és csárdás (zene: Ág Tibor)
11./ Csárdás és friss (zene: Banyák István)
12./ Böjti játékok és táncok (zene: Ág Tibor)
13./ Karikázók (zene: Ág Tibor)
14./ Bihari emlék (zene: Banyák István)
15./ Párban (zene: Banyák István)
16./ Gömöri hangulatok (zene: Ág Tibor)
17./ Csallóközi lakodalmi képek (zene: Ág Tibor)
18./ Bodrogközi variációk (zene: Ág Tibor)
19./ Forgatós és friss (zene: Ág Tibor)
20./ Siratók (zene: Klebercz Sándor)
21./ Ismeretlen átok (Sztravinszkij-zene és Ady-vers)
22./ Kit botolnak (zene: Klebercz Sándor)
23./ Néz a szemembe (zene: Klebercz Sándor)
24./ Sikoltás a mába (zene: Klebercz Sándor)

1965–69 az érsekújvári Napsugár Táncegyüttes

1./ Virtuskodók*
2./ Bodrogközben*
3./ Kéméndi esték* (Szombat Mariannal együtt)

1965–69 a Dunaszerdahelyi járás csoportjainál, és a járási továbbképző szemináriumain

1./ Tavaszvárás (nyékvárkonyi Csemadok tánccsoport, 1965)
2./ Elnépiesedett polgári táncok (nyékvárkonyi Csemadok tánccsoport, 1966)
3./ Berzétei verbunk és csárdás (a dunaszerdahelyi magyar gimnáziumban működő utánpótló tánckar, 1965)
4./ Vásárúti táncok (Vásárúti Hagyományőrző Együttes)
5./ Bársony verbunk és páros táncok (a dunaszerdahelyi magyar gimnáziumban működő utánpótló tánckar, 1965)
6./ Zsérei csárdás (a dunaszerdahelyi szlovák gimnáziumban működő utánpótló tánckar, 1966)
7./ Gyermekjátékok I. (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1965)
8./ Csárdás és friss (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1965)
9./ Gyermekjátékok II. (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1966)
10./ Kis-Duna menti gyermekjátékok (pozsonyeperjesi magyar alapiskola gyermek tánccsoportja, 1967)
11./ Felső-Csallóköz táncai (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1966)
12./ Gyermekjátékok III. (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1967)
13./ Mátyusföld táncai (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1967)
14./ Gyermekjátékok IV. (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1968)
15./ Vásárúti táncrend (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1968)
17./ Vámosfalusi Bársony verbunk és csárdás (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1968)
18./ Magyarbődi táncok (magyarbődi hagyományőrző együttes, 1969)
19./ Kéméndi táncok (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1969)
20./ Csallóközi aprók tánca (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1969)
21./ Magyarbődi karikázó (Dunaszerdahelyi járási továbbképző szeminárium, 1969)
22./ Csárdás, verbunk és friss (Csallóközi Dal- és Táncünnepély, 4 együttessel, 1969)

1959–1972 Slovkoncert és KDK haknizó számok:

1./ Csárdás rondó
2./ Cigány kettős
3./ Verbunkos
4./ Kard tánc
5./ Odzemok; suchom
6./ Csárdás csapás
7./ Polka a skákaná
8./ Csillog-villog
9./ Keringők szárnyán
10./ Marosszéki
11./ Pontozó
12. Botoló és csárdás
13./ Bihari H-mol klasszikus verbunkos
14./ Az A-Dur csárdás nyomán
15./ Részletek a II. Magyar rapszódiából
16./ Középkori táncok
17./ Cigány szerelem
18./ Tangó világában
19./ Átok világában
20./ Álom világában
21./ Csavargó
22./ Suplater und lander
23./ Cifrovačka a válaný
24./ Verbunk a treščak

1969–82 a Szőttes Népművészeti Csoportban a „Tűznek nem szabad kialudni", és „Mezőkapuban" című műsorokban

1./ Három erdélyi tánc (zene: Ág Tibor)
2./ Csallóközi hangulatok (zene: Ág Tibor)
3./ Alkony (zene: Ág Tibor)
4./ Így járta a nagyapám is... (zene: Ág Tibor)
5./ Cigány duó
6./ Lassú legényes
7./ Cigány botoló
8./ Verbunk és treščak (Kvočák József nyomán)
9./ Fordulj, botom, fordulj! (zene: Ág Tibor)
10./ Karikázunk, karikázunk
11./ Bodrogközi szvit (Takács András nyomán)
11./ Verbunk és csárdás
12./ Pontozó
13./ Ketten; Pontozó

a „Kaszák éneke" című műsorban

1. - 9./ (45 perces műsor IX képben Gyurcsó István verseire)

a „‘74-ben szőttük” című műsorban (1973–74)

1./ Egy a sok közül (12 perces kép); (zene: Papp Sándor)
2./ Változatok egy bodrogközi motívumra (zene: Ág Tibor)
3./ Gömöri képek (24 perces kép); (zene: Ág Tibor)
4./ Od Myjavi (Štefan Zimával); (zene: Jozef Farkaš)
5./ Mátyusföld táncok (Takács Andrással); (zene: Németh-Samorínszky István)
6./ Három erdélyi tánc (I. átdolgozás); (zene: Ág Tibor)
7./ Györgyfalvi legényes (Rábai Miklós által engedélyezett átdolgozás 4 férfira)
8./ Katonakísérő (zene: Ág Tibor)

a „Szerelmek, és nászok” (néptáncszínház VIII. képben, 1976)

15./ Katonakiérő és vérnász (22 perces kép); (zene: Ág Tibor)
16./ Tavasz (12 perces kép); (zene: Ág Tibor)
17./ Sas szerelem (9 perces kép, Frimmel Michallal közösen)
18./ Játékos szerelem (8 perces kép, Frimmel Michallal közösen)
19./ Pusztai szerelem (11 perces kép, Balogh Mártonnal); (zene: Berki László)
20./ Kedden, Medvesálján (10 perces kép); (zene: Ág Tibor)
21./ Csütörtökön Kéménden (12 perces kép); (zene: Ág Tibor)
22./ Szombaton Ipolyvidéken – Lakodalmi képek (24 perces kép); (zene: Ág Tibor)

a „Tavasz Trilógia” (tánceposz, 1978)

1. - 7./ VII egymásba olvadó képben, 53 perc (zene: Vízöntő egy.)

„Mese, mese, mátka” (gyermekeknek alkotott táncszínház, 1980)

1./ Mese, mese, mátka és a kovács király
2./ Csallóközi panaszosok
3./ Siheder, Virgonc és a Pacsirta
4./ Pökhendi Pökhend és kísérete (zene: Ág Tibor)
5./ A Pacsirta belépője
6./ Villőző lányok
7./ Hangoskodók, virtuskodók
8./ Ipolymenti násznép (zene: Ág Tibor)
9./ Siheder és Pacsirta
10./ Rátózó lányok

„Ugorjunk a táncba”, 1982

1./ Eszközös férfi táncok
2./ Mars és friss
3./ Vasvári és friss (zene: Ág Tibor)
4./ Sallai verbunk
5./ Szóló magyar
6./ Bélyi csárdás csapás
7./ Három pár, a Három erdélyi táncba, (A Három erdélyi tánc újraalkotása); (zene: Ág Tibor)
8./ Üveges lassú és friss (Horváth Strieženec Rezső nyomán); (zene: Ág Tibor)
9./ Pilikézés, karikázó és gyertyás tánc
10./ Kéméndi lassú és friss (zene: Ág Tibor)
11./ Sa phale tuhte pirhav (zene:Tibor Andrašovan)

1969–82 között más együttesekben alkotott koreográfiak

1./ Martosi táncok (szinai Rozmaring Táncegyüttes)
2./ Gömöri táncok (szinai Rozmaring Táncegyüttes)
3./ Katonanóta (nagyidai Ilosvai Táncegyüttes)
4./ Bélyi táncok (kassai Dargov Táncegyüttes)
5./ Kaposkelecsényi cigánytáncok (nagymihályi /Michalovce/ Zemplín Táncegyüttes)
6./ Bélyi csárdás csapás (nagymihályi Zemplín Táncegyüttes)
7./ Kállai kettős (kassai Új Nemzedék)
8./ Csallóközi lakodalmas (kassai Új Nemzedék)
9./ Kapuvári verbunk (Nagykapoši Táncegyüttes)
10./ Pontozó és forgatós (Kassai Új Nemzedék)
11./ Hej redovy, redovy (szinai Rozmaring Táncegyüttes)
12./ Csallóközi lakodalmas (Csallóközi Néptáncegyüttes)
13./ Táncrend közötti leánytáncok (Csallóközi Néptáncegyüttes)
14./ Pri Tisi – Tiszatáj táncai (homonnai /Humenné/ táncegyüttes)
15./ Fennsíki táncok (kassai Dargov Táncegyüttes)
16./ Fennsík hagyományos táncai (szilicei-borzovai hagyományőrző csoport); a Kalocsai Nemzetközi Fesztiválra
17./ Parchovani hagyományos táncai (parchovani hagyományőrző csoport); a Kalocsai Nemzetközi Fesztiválra
19./ Magyarbődi táncok (magyarbődi hagyományőrző csoport)
20./ Györkei táncok (györkei hagyományőrző csoport)
21./ Csallóközi regruták (Csalló Táncegyüttes)
22./ Jókai táncok (jókai hagyományőrző csoport)
23./ Tance z Bielu (kassai Dargov Táncegyüttes)
24./ Pod palicou (Zemplín Táncegyüttes, Nagymihály/Michalovce)
25./ Maďarské tance zo Zemplínu (Zemplín Táncegyüttes, Nagymihály/Michalovce)

1977: Diplomamunka a VŠMU-n; „Mozaik” – rokonági válogatás a Kárpát-medence táncaiból

1./ Gyermekek a táncban (Apró Szőttes)
2./ De Bota, Haudau, és Invirtída (SĽUK)
3./ Régi réteg férfitáncai (MANE, Sajti Sándor Liszt-díjas, Balogh Márton; LÚČNICA és SZŐTTES; Varga Ervin)
4./ Vasvári csárdás (Szőttes)
5./ Csárdás csapás (Szőttes)
6./ Pozdišovcei friss (SĽUK & Szőttes)
7./ Igram kolo (SĽUK)
8./ Lakodalmi szertartásos táncok (SĽUK & Szőttes)
9./ Régi réteg páros táncai (SĽUK & Szőttes)

1969–82 között fesztiválokra alkotott koreográfiak

1./ Alsó-zempléni táncok (Zselízi ONF); 60 pár
2./ Tavaszi leánytáncok (Gombaszögi CSEMADOK OKN)
3./ Bélyi táncok (Gombaszögi CSEMADOK OKN); 50 pár
4./ Kéméndi táncok (Gombaszögi CSEMADOK OKN); 80 pár
5./ Csallóköz táncai (Zselízi ONF); 42 pár
6./ Nyoszolyafektetés (Zselízi ONF); 60 pár

1965–75 között amatőr színjátszó csoportok, irodalmi színpadok számára alkotott koreográfiak, mozgásrendezések:

1./ Csallóközi Színház, Dunaszerdahely
Antigoné és mások (rendező: Riedl Sándor)
Hajnalok (rendező: Molnár János)
*** (rendező: Szuchy M. Emil és Molnár János)
2./ Híd Irodalmi színpad Dunaszerdahely (rendező: Szuchy M. Emil)
3./ Pozsonyi Duna utcai Magyar Iskola Gyermekszínpada, Csönd és Béke (Veöres Sándor-versek, Sebő együttes, LGT...; rendező: Galán Géza)
4./ Vásárúti Színjátszó csoport
*** (rendező Szabó Károly)

1967–82 között a Komáromi MATESZ, és Kassai THÁLIA és más hivatásos színházakban alkotott koreográfiak

1.- 6./ Hadabasaban (MATESZ); (rendező Konrád József)
7.- 10./ Fehér éjszakák (MATESZ); (rendező egy orosz)
11.- 15./ Sztriptíz a borbélyházban (THÁLIA); (rendező Galán Géza)
16.- 26./ Énekes madár (THÁLIA); (rendező Beke Sándor)
27.- 32./ Csongor és Tünde (THÁLIA); (rendező Beke Sándor)
33.- 40./ Vitéz lélek (THÁLIA); (rendező Beke Sándor)
41.- 49./ Szélkötő Kalamona (THÁLIA); (rendező Gágyor Péter)
50.- 60./ Töklámpás (MATES); (rendező Holocsy István)
61.- 68./ Szeretve mind a vérpadig (MATESZ); (rendező Takács Emőd)
69.- 77./ Othello (MATESZ); (rendező Beke Sándor)

1970–82 között televíziónak, filmekhez alkotott koreográfiák

1.- 6./ A Szőttes bemutatkozik (TV Bratislava, 1972)
7./ Hirosima (TV Bratislava-Pozsony, 1975)
8.- 12./ Gömöri hangulatok (TV Košice-Kassa)
13.- 18./ Amikor a kedves búcsúzott (TV Košice, 1976/
19.- 27./ Ja milujem, ty miluješ (Slovenská filmová tvorba Bratislava-Pozsony, 1976–77)
28.- 35./ Örökség – néptánc hagyományőrző sorozat (TV Bratislava-Pozsony, 1978)
6.- 47./ Sapale Tuthe Phirav (TV Bratislava-Pozsony, 1980–81)

1983: a Müncheni Franz Klaus Tancz Schule-ban és a Trika Táncegyüttesben

1./ Harangoznak a templomban (Zoboraljai leánytáncok)
2./ Kezdődik a tánc (nyitány)
3./ Csárdás és sebes
4./ Gömörben
5./ Mátyusföldön
6./ Latorca; a Bodrogközben
7./ Verbunkok
8./ Forgatós és verbunk

1984–86: a Melbourne-i Új Szőttes Néptáncegyüttesben

1./ Zempléni táncok
2./ Sárközi karikázó
3./ Párban (Vasvári és friss)
4./ Legényes és forgatós
5./ Lakodalmi képek az Ipoly mentéről
6,/ Kalocsai, mars
7./ Verbunk 1848-ban
8./ Gyertyás, pilikézés, visszatérés
9./ Csárdás és friss
10.-17./ Pünkösdi királyság (45 perces szórakoztató műsor)

1985–86: a Melbourne-i Hrvatsko Bratstvo Néptáncegyüttesben

1./ Lakocsai csizmaverő
2./ Kóló & Drmes
3./ Igram kolo kika mi se vije

1985-től 1986-ig a Melbourne-i Victorian College Of The Art táncosztályainak évzáró koreográfiái

1./ Transilvanian Dream's – Erdélyi álmok (art class, 1985}
2./ Tatra Dancer's – Tátrai táncosok (form 8., 1985}
3./ Hungarian Dance from IXX. centuri (form 7., 1985}
4,/ Rut's & Dream's – Gyökerek és álmok (form 8. & art class, 1986)
5./ Körmagyar (form 7 art class, 1986)
6./ Australians in Hungarian Dance – Ausztrálok a magyar táncban
7./ Sadness Dream – A szomorúság álma (form 7.& 8.& art class, 1986)

1986-től 1989-ig a Canberra-i Priscilla World Dance School

1./ Chorea Bohemika (cseh táncvilág)
2./ Day-dream – Ábrándozás (lánctáncok)
3./ Day-bream – Hajnal-álmok (kelet- és nyugat-európai gyertyás táncok)
4./ Dancing-hall –�ncterem (forgó, és forgatós táncok)
5./ Chorea World Dreams – Világ táncálmok

1985–1996: a Melbourne-i Ľ. Štúr Szlovák Néptáncegyüttesben

1./ Ozveny a premeny (Visszhangok és átváltozások)
2./ Délvidéki szlovák táncok
3./ Zemplinsky čardáš a čapáš
4./ Kopanice (myjavai táncok Eva Ponicannel)
5./ Délvidéki szlovák lakodalmas Anka Guljasovával)
6./ Lavertoni legénybúcsú (ausztráliai szlovákok ma, Andy Guljas-al)
7.- 14./ Karácsonyi szokások (egész estés műsor VII képben)
15.- 22./ Egy év a falun (egész esti műsor IX képben)
23./ Délvidéki regruta táncok (Vlatko Dubovskyval)
24./ Ausztráliai szemmel – délvidéki szlovák táncok (Z. Poninger-rel)
25./ Tancujeme (Tácolunk; Anka Boudissal)
26./ Tréning a színpadon (Eva Ponican & John Johanides)

1988–89: a Sydney-i Szlovák Néptáncegyüttesben

1./ Sólo maďar & Rezká
2./ Do Saflika (Szepesi forgató)
3./ Podpolianská cifrovačka (Gyetva környéki cifrázók)
4./ Šatkový a válaný

1985–89 a Sydney Blacktown Dancer's Dance Theaterben és a Margaret Walker Dance Centre-ben

1./ Virtus Szatmárban
2./ Marsolás a Streeten
3./ Egyedül (lassú legényes)
4./ Magyarok Ausztráliában
5./ Szlovákok Ausztráliaban
6./ Gylong-i Gypsick és őseik
7./ Kólók és chorák
8./ Polkák világa

1985–87: a Sydney-i Kodály Táncegyüttesben

1./ Gömör táncai
2./ Botolók és kanásztáncok
3./ Tavaszköszöntő leánytáncok

1985–88: a Sydney-i Palotás Táncegyüttesben

1./ Alsó-zempléni táncok
2./ Székelyföldi táncok
3./ Marosszéki forgatósok

1985-től a Melbourne-i Magyar Kultúrkör Néptáncegyüttesben

1./ Szatmári táncok
2./ Nyitány
3./ Kalotaszegi páros táncok
4./ Vizmegesi katonanóta
5./ Vasvári verbunk és friss csárdás
6./ Csallóközi táncok
7./ Martosi táncok
8./ Lakodalmi hangulatok

1985-től 2000-ig a Melbourne-i QuJ TÁNCSZINHÁZ Character & Folkdance Theatre

1./ Szálak és kötelékek
2./ Tempók és gyökerek
3./ Vasvári párválasztó
4./ Érintések
5./ Klasszikus verbunkos
6./ Nők; Walid (söprűs táncok)
7./ Viaskodók (cigánytáncok)
8./ Csizmaverő és kóló
9./ Emberpár (legényes és marosszéki)
10./ Marsolás és nyitány
11./ Erdélyi emlékeim
12./ Vizmegesi csárdás csapás
13./ Sorskísérő vérnász (29 perces tánceposz)
14./ Korcsos
15./ Magyarok a Buschdance-ban
16./ Vasvári és friss
17./ Tiszaháti csárdás csapás
18./ Seregek között – Ábel és Káin
19./ Szerelem, szerelem (Foltín Jolán Ugrósa nyomán)
20./ Tánczene (marosszéki forgatósok)
21./ Bemelegítünk
22./ Honfoglalás (nem volt bemutatva)
23./ Tánc a hóban, tánc a jégen – Don-kanyar (nem volt bemutatva)
24./ Álom és rege (nem volt bemutatva)

Rendezéseim
1962 októberétől máig az általam vezetett társulatokban

1./ Tegnap és ma; esztrádműsor – vereknyei Kis-Duna Táncegyüttes,
2./ Vigadjunk; esztrádműsor – vereknyei Kis-Duna Táncegyüttes, 1964
3./ Változások; – vereknyei és pozsonypüspöki Kis-Duna Táncegyüttes, 1964
4./ Ajándék az árvízkárosultaknak... – Kis-Duna Táncegyüttes, 1965
5./ Napfényes utakon – Csallóközi Dal- és Táncegyüttes, 1966
6./ Hazai tájak – Csallóközi Dal- és Táncegyüttes, 1967
7./ Hangulatok táncban – Csallóközi Dal- és Táncegyüttes, 1968
8./ Öt ballada, öt tánc (kamaraműsor) – Csallóközi Dal- és Táncegyüttes; 1969-ben mutattuk be

9./ A tűznek nem szabad kialudni – SZŐTTES népművészeti csoport, 1970
10./ A kaszák éneke – SZŐTTES kamaraműsor, 1971
11./ Mezőkapuban – SZŐTTES kamaraműsor, 1972
12./ Muzsikáló tájak – SZŐTTES kamaraműsor, 1973
13./ '74-ben szőttük – SZŐTTES,1974
14./ Szerelmek és nászok – SZŐTTES I. néptáncszínház, 1976
15./ Mozaik – Pozsonyi VŠMU koreográfus-rendezői szak, abszolvensi diplomamunka, 1977
16./ Újra itt vagyunk – SZŐTTES, 1977
17./ Tíz év dallal, tánccal, muzsikával – 10 éves évforduló; SZŐTTES, 1979
18./ Tavasz Trilógia – táncszínáz-tánceposz; SZŐTTES, 1978
19./ Mese, mese mátka – SZŐTTES gyermek táncszínház, 1980
20./ Válogatás a dramatikus alkotásokból – SZŐTTES gyermek táncszínház, 1981
21./ Ugorjunk a táncba – SZŐTTES táncszínház, 1982
22./ ÚJ SZŐTTES – 1984
23./ ÚJ SZŐTTES – 1985
24./ Szálak és kötelékek – QuJ Táncszínház, 1985
25./ Sorkísérő vérnász – QuJ Táncszínház, 1985–86
26./ Pünkösdi Királyság – QuJ Táncszínház, 1986
27./ Mumba Festival

Vendégrendezéseim és forgatókönyveim 1962 októberétől máig

1. - 2./ Éberhardi Béke-ünnepély főműsorai; '62; '64
3. - 8./ Csallóközi Dal- és Táncünnepély főműsorai; '65; '66; '67; '68; '69
9.- 12./ Bihari Napok főműsorai; '66; '67; '68; '69;
13.- 15./ Nagyszarvai Béke-ünnepély főműsorai; '66; '67; '68;
16.- 29./ Gombaszög; '69; '70; 71; '71; '73; 74; '75; '77; '77; '78; '79 '80; '81; '82 Gombaszögi, Csehszlovákiai Kulturális Napok főműsora; az Eurovíziós TV egyenes adása a TV Košice számára
30.- 42./ A Zselízi ONF főműsorai; '69; '70; 71; '71; '73; 74; '75; '77; '78; '79 '80; '81; '82;
43./ a Müncheni Trika Táncegyüttes műsora

Quittner János egész estét betöltő színházi és egyéb szabadtéri alkotásai 1990–2009

1.) **MAŤ MOJA – AZ ÉN ANYÁM** (Táncszínház) 1990–1991
Ötlet, forgatóköny, rendezés
SĽUK, Slovenský ľudový umelecký kolektív
Bratislava-Pozsony, Csehszlovákia

2.) **A SZERETET ÜNNEPE** (karácsonyi nagyműsor) 1991
Ötlet, forgatóköny, rendezés
IFJÚ SZÍVEK Magyar Művészegyüttes
Bratislava-Pozsony, Csehszlovákia

3.) **ČERTOVINY – ÖRDÖGSÉGEK** (gyermek táncszínház) 1991
Rendezés
SĽUK, Bratislava-Pozsony, Csehszlovákia

4.) **SYN ČLOVEKA - AZ EMBER FIA** (zenei színház) 1992
Forgatóköny, koreográfia, rendezés
SĽUK, Bratislava-Pozsony, Szlovákia

5.) **SLNOVRAT - NAPFORDULÓ** (zenei színház) 1993
Forgatóköny, koreográfia, rendezés
SĽUK, Bratislava-Pozsony, Szlovákia

6.) **MARUŠKA** (zenei színház, folkmusical) 1994
Forgatóköny, koreográfia, rendezés
SĽUK, Bratislava-Pozsony, Szlovákia

7.) **ISTVÁN THE KING** (rockopera) 1995–1996
Dramaturgia, koreográfia, rendezés
Production Istvan The King & C.U.B. Malthause,
QuJ Charakter & Folk Dance Theatre
Melbourne, Ausztrália

8.) **SPIACI RYTIERI** (táncszínház, zenei színház) 1997
Forgatókönyv, rendezés
Germany Sorbiches und Deutche Theater, Bautzen

9.) **TÜZET GYÚJTUNK, SZERETET OSZTUNK** (táncszínház) 1997
Öttlet, forgatóköny, rendezés
Mosonmagyaróvár Produkcion House és a Dunaszigeti TÜNDÉRRÓZSA Néptácegyüttes, Magyarország

10.) **REGE ÉS ÜZENET '98** (táncszínház) 1998
Ötlet, forgatókönyv, rendezés
DUNA TV Budapest és a CSEMADOK OV Produkciós Társulás Hungary & Slovakia

11.) **ESŐBE REJTETT KÖNYEK** (táncszínház, zenei színház) 1998
Ötlet, forgatókönyv, rendezés
Production Crying In The Rain, QuJ Charakter & Folkdance Theatre, Melbourne, Ausztrália

12.) **HÍD – BRIDGE** (rockopera) 1998–1999
Rendezés és társdramaturgia
Production Hungarian Community Center, Melbourne, Ausztrália

13.) **DUNASZIGETI FALUNAP 2000**
Ötlet, forgatókönyv, rendezés
Dunaszigeti Önkormányzat és Produkciós Társulás

14.) **GYÖKEREK NYOMÁBAN** (falunap) 2001
Ötlet, forgatókönyv, rendezés
Dunaszigeti Önkormányzat és Produkciós Társulás

15.) **PO STOPÁCH STRATENEJ HARMÓNIE**
(hudobno-tanečné divadlo) 2001
Ötlet, forgatókönyv
Production „aquarius" Mgr. P. Tóth
Bratislava, Szlovákia

16.) **MAGYAROK TALÁLKOZÓJA AZ ÖREG DUNA KÉT PARTJÁRÓL,** 2001
Ötlet, forgatókönyv, rendezés
Dunaszigeti Tündérrózsa Hagyományőrző Egyesület és Produkciós Társulás

17.) **VOLTUNK, VAGYUNK ÉS MARADUNK** (Gombaszög) 2002
Ötlet, forgatókönyv, rendezés
CSEMADOK OV Produkciós Társulás Hungary & Slovakia

18.) **MUZSIKÁLÓ DÍVÁK** (zenei színház) 2002
Ötlet, forgatókönyv, rendezés
Mosonmagyaróvár Produdictine House és a Hármas határ zenei színhaz & Desert Trio Hungary

19.) **Gombaszög**, 2003
Ötlet, forgatókönyv
CSEMADOK OV Produkciós Társulás Hungary & Slovakia

20.) **Gombaszög**, 2004
Koncepció (Huszár Lászlónak és Papp Sándornak)
CSEMADOK OV Produkciós Társulás, Szlovákia

21.) **PRO PATRIA, PRO LIBERTATE** (rockballada) 2006
Dramaturgia, forgatókönyv, koreográfia, rendezés
Production PRO PATRIA PRO LIBERTATE Hungarian Community Center & Federaration Square LTD,
QuJ Charakter & Folk Dance Theatre Melbourne, Australia

22.) **A MEGFESZÍTETT (r**ockopera) 2008–2009
Dramaturgia, koreográfia, rendezés
Production Hausde Hungarian Community Center &
QuJ Charakter & Folkdance Theatre Melbourne, Australia

A Csemadok Központi Bizottságának SZŐTTES népművészeti csoportja

(1975-től táncszínháza)

A társulat 1969 szeptember elejei megalakulásakor Quittner János koreográfus és Sárszögi Csilla koreográfus-asszisztens vezetése alatt dolgozott. Ideiglenesen POZSONYI KAMARA TÁNCEGYÜTTES-nek neveztük el önmagunkat, folyt a névkeresés, olyan nevet szerettünk volna, amely a népművészet minden válfaját magába foglalja, s idővel olyan meghatározóvá válik, mint akkortájt a pozsonyi szlovák testvéregyüttes, a Lúčnica neve.

A csoport a SZŐTTES nevet 1970 kora tavaszán vette fel, a keresztapja és névadója, a név kitalálója Mácza Mihály, aki akkortájt a CSEMADOK KB népművelődési osztályvezetője volt.

(Az alapítók és a QuJ-hoz kötődő társulat ma is igaz szívből, tisztelettel köszöni.)

A társulat művészeti vezetése 1969–1983

A CSEMADOK KB elnöksége által megbízott Szőttes felelősök:

Gyurcsó István (1970–71), a Csemadok KB művészeti osztályvezetője
Takács András (1971–72), a Csemadok KB művészeti titkára, majd a művészeti osztály vezetője

A Szőttes igazgatói (1972-től van igazgatója a SZŐTTES-nek)**:**
Dr. György István (1972–74),
a Csemadok KB művészeti titkára
Viczay Pál (1974–80),
a Csemadok KB művészeti osztályvezetője
Neszméri Sándor (1980–83),
a Csemadok KB művészeti titkára

A Szőttes első művészeti vezetője:
Ág Tibor (1970–1973),
a Csemadok KB zenei szakelőadója, népzenekutatója
A Szőttes első koreográfusa:
Quittner János (1969–73)
a Csemadok KB tánc-szakelőadója. Előzőleg a Dunaszerdahelyi Járási Népművelési Központ Művészeti Osztályának vezetője; a Csallóközi együttes szólótáncosa és koreográfusa.

1974–től a Csemadok Központi Bizottsága főállású művészeti vezetőt nevezett ki a társulat élére
Művészeti vezető – koreográfus:
Quittner János (1974–83/III.)
Előzőleg a Csemadok KB tánc-szakelőadója és a Szőttes koreográfusa; szólótáncos.

Koreográfus-asszisztensei:
Sárszögi Csilla (Petőczné) (1969–70);
a pozsonyi NI Nemzetiségi Osztályának tánc-szakelőadója; előzőleg az Ifjú Szivek szólótáncosa.
Gál György (1971–73); előzőleg az Ifjú Szivek táncosa.
Dudek Ferenc (1974–78); előzőleg a Szőttes szólótáncosa.
Varga Ervin (1978–79); előzőleg a Szőttes és a Lúčnica szólótáncosa.
(Karsayné) Körösi Dókus Margit (Babaka) (1980–83); előzőleg a Szőttes szólótáncosa.

Zenei vezetők:
Ág Tibor (1969–1973)
Papp Sándor (1974–78)
Varsányi László (1978–80)

Zenekarvezetők:
Vásárúti Vontszemű János (1969–74); előzőleg a Csallóközi Együttes zenekarvezető prímása, és QuJ munkatársa.
Papp Sándor (1974–77); előzőleg a Szőttes korrepetítora.
Dráfi József (Dodo) (1977–78); előzőleg a SĽUK hegedűse.
Varsányi László (1977–80); előzőleg a Szőttes korrepetítora.

Tánckarvezetők:
Sípos Károly (Sipi) (1971–74); előzőleg a pozsonyvereknyei-pozsonypüspöki Kis Duna és a Csallóközi együttesek, valamint az Ifjú Szivek és a Szőttes szólótáncosa, QuJ-tanítvány.
Dudek Ferenc (Fizse) (1975–77); előzőleg a Szőttes szólótáncosa.
Bábi János (1978– 83); előzőleg a Szőttes szólótáncosa.

Táncpedagógusok: T/P
Balettmesterek: B/M

Nererová Zdena B/M (1973–74); előzőleg a Lúčnica táncosa, a VŠMU Táncpedagógus Szakának hallgatója
(Bábiné) Guoth Janka B/M – T/P; előzőleg a Tánckonzervatórium, majd a VŠMU Táncpedagógus Szakának hallgatója
Sebők Géza (1971–74) T/P; előzőleg a Szőttes szólótáncosa
Fehér Terike (1972–74) T/P; előzőleg a Szőttes szólótáncosa
Spalek Ferenc (Spak) (1972–78)T/P; a Szőttes szólótáncosa
Katona Ferenc (Baka) (1978–83) T/P; a Szőttes szólótáncosa
(Katonáné) Sztranyovszky Ágota (1978–83) T/P B/M; előzőleg a Szőttes szólótáncosa
Richtarcsík Mihály (1979–80) T/P; el.a Szőttes szólótáncosa
Nagy Sándor (Öcsi) (1978–83)T/P; el. a Szőttes szólótáncosa

Az Apró Szőttes vezetője Asz/V és táncpedagógusai Asz/TP:

Gáalné Éliás Éva (1977–83) Asz/V; előzőleg az Ifjú Szivek és a Szőttes szólótáncosa
(Katonáné) Sztranyovszky Ágota (1979–83) Asz/TP; a VŠMU Táncpedagógia Szak hallgatója, a Szőttes szólótáncosa
(Csambalné) Mogyoróssy Erzsébet Asz/TP; a Szőttes táncosa

Művészeti titkár:

G. Molnár László (Gugyi) (1970–78); előzőleg a Pozsonyi Magyar Gimnázium Forrás Irodalmi Színpadának előadója. Kulcsár Tibor költő tanítványa
Kecskés Rozika (1978–79); előzőleg a Szőttes szervezőtitkára

Szervezőtitkárok:

Szakáll Gábor (1970)
Az I. Szőttes nyári turné szervezőtitkára, előzőleg a VŠMU opera szak hallgatója
Icsek István (1970–71)
Előzőleg tanár, és a Csemadok Rozsnyói JB vezetője, az 1968 utáni normalizáció eltiltotta
Reicher Gellért (Oszi) (1971–73); el. a Slovnaft dolgozója
Nagy Gábor (1973–75)
Előzőleg a Szőttes hangmérnöke, a műszaki részleg vezetője
G. Molnár László Gugyi (1975–76)
Előzőleg a Szőttes művészeti titkára és konferansziéja
Bungyi András (1977; 4-5 hónap); előzőleg gimnazista
Steckler József (1977; 5-6 hónap); a Szlovák Televízió gyártásvezetője; kisegített
Kecskés Rozika (1977–79); előzőleg a Pozsonyi Magyar Gimnázium Forrás Irodalmi Színpad tagja. Kulcsár Tibor költő tanítványa
Richtarcsík Mihály (1980; 5-6 hónap)
Előzőleg a Szőttes táncpedagógusa
Szarka Ildikó (1980; 3-4 hónap)
Előzőleg népművelő szakiskolai diák
Reicher Gellért (1980–83) előzőleg könyvelő; 1971–73 között a Szőttes szervezőtitkára

Tanácsadók, munkatársak:

Bocsek Zsuzsa (1969–82) kosztümtervező és tanácsadó. Az időben a Szlovák Nemzeti Színház (SND) Balett-társulatának kosztümtervezője és színházi varrodájának vezetője. Előzőleg

a Népes, az Ifjú Szivek vezető garderóbusa
Takács András (1969–82) vezető, felettes, koreográfus, etnokoreográfus tanácsadó. Előzőleg a Népes, az Ifjú Szivek koreográfusa, központi tánc-szakelőadó, vendégkoreográfus
Horváth Strieženec Rudi (1969–82) koreográfus. Előzőleg a Csallóközi együttes koreográfusa, területi tánc-szakelőadó, újságíró, vendégkoreográfus
Ág Tibor (1974–1982) népzenekutató, zeneszerző, tanácsadó. Előzőleg a Népes zenei vezetője, az Ifjú Szivek igazgatója, a Szőttes művészeti vezetője
Sztriezsenec Eta (1971–82) kosztümtervező és tanácsadó. Az időben a somorjai divat- és színházi varroda kosztümtervezője és vezetője. Előzőleg a Felső-csallóközi Együttes táncosa, kosztümtervezője és kivitelezője – QuJ táncpartnere 1956–60
Sajti Sándor (1974–76) Liszt-díjas táncművész. A MÁNE magántáncosa, koreográfus, néptáncgyűjtő
Balogh Márton (1974–80) a MÁNE táncosa, énekes, koreográfus, néptáncgyűjtő
Zima Štefan (1974–77) koreográfus, a NI Táncosztályának vezetője, előzőleg a VŠMU koreográfus szakának hallgatója, a LÚČNICA szólótáncosa
Branislav Kriška (1975–77) az időben a Pozsonyi SND Opera rendezője, Quittner János rendező-tanára a VŠMU-n
Sebők Géza (1974–77) néprajzi tanácsadó, az ELTE Néprajzi Tanszékének hallgatója, valamint a Szőttes extern táncpedagógusa. Előzőleg a Szőttes tánckarának alapító táncosa
Tankóné Kassza Ida (1974–76) (Máté Ida) a pozsonyi NI Nemzetiségi Osztályának szakelőadója (tánc, színház); újságíró; költő. Megelőzően a NÉPES, az első csehszlovákiai magyar hivatásos együttes, majd a SĽUK és VUS (Szlovák Honvéd Együttes) táncosa
Frimmel Michal (1975–77) koreográfus a NI Táncosztályának vezetője, előzőleg a SĽUK karköteles szólótáncosa; a VŠMU koreográfia szakán QuJ csoporttársa
Sebőkné Varga Mária (1974–76) kosztümtervező. Az időben az ELTE Néprajzi Tanszékének hallgatója, előzőleg a Szőttes tánckarának alapító táncosa
Varsányi László (1975–76) díszlettervező. Előzőleg a Szőttes korepetítora, zenekarvezetője, zenésze; építész
Szoták Dusán (1980–81) szcenográfus, díszlet- és kosztümtervező, tanácsadó. Előzőleg a kassai Čarnica és a Lúčnica táncosa, valamint az VŠMU Szcénográfiai Tanszék hallgatója

A társulat Művészeti részlegek tagsága 1969–1983

Női tánckar:

*** (Petőzné) Sárszögi Csilla** (1969–70) az időben a Népművelési Intézet Nemzetiségi Osztálynak tánc-szakelőadója; előzőleg az Ifjú Szivek szólótáncosa
*** Gáalné Éliás Éva** (1969–73) előzőleg az Ifjú Szívek szólótáncosa
*** Donáth Daniéla (Danika)** (1969–70); előzőleg az Ifjú Szivek táncosa
*** Strieženec Magda** (1969) – a műsorban csak 1971-től; előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa; QuJ tanítványa
*** Barát Éva** (1969) – nagyon rövid ideig táncolt, előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa; QuJ-tanítvány
*** Bungyi Erzsébet (Zsóka)** (1969–73) – előzőleg nem táncolt, a Csemadok KB gépírónője volt
*** (Sebőkné) Varga Mária (Duci)** (1969–73) – előzőleg nem táncolt
*** (Kuczmanné) Pelech Eta** (1969–70) – előzőleg a Csallóközi Együttes szólótáncosa; QuJ tanítványa; az időben a VŠMU, a Pozsonyi Színművészeti Főiskola hallgatója volt
*** Lelovics Anna (Csöpi)** (1969–70) – előzőleg nem táncolt; tornász
Sill Ilona (Szokolayné) (1971–75) Szőttes utánpótló – előzőleg a féli Kis Duna Táncegyüttes táncosa
Fehér Terike (1971–75) Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Vizent Olga (1971–75) Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Bors Éva (1970–71) előzőleg az Ifjú Szivek táncosa, a Tokházai Gyermek Együttes vezetője
Méri Gabi (1971–74) Szőttes utánpótló, előzőleg a Tokházai Gyermek Együttes táncosa, Bors Éva tanítványa
Sill Panni (Soltészné) (1972–74) Szőttes utánpótló, előzőleg a féli Kis Duna Táncegyüttes táncosa
... Darina (1973–74) Szőttes utánpótló, előzőleg a Lúčnica utánpótló táncos növendéke
... Lotta (1973–74) Szőttes utánpótló, előzőleg a Lúčnica utánpótló táncos növendéke
Körösi Dókus Margit (Babbaka); Karsayné (1974–83) Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt, színészi pályára készült
Misúr Zsuzsa; Szőttes utánpótló – előzőleg a zselízi tánccsoport táncosa
Pozsár Erzsébet; a pozsonyi NI Koreográfusképzőjén QuJ tanítványa
Danter Ilona (Kovácsné) – előzőleg nem táncolt
Tóth Iza; ügyelő is volt – előtte nem táncolt
Horváth Judit (Apró); előzőleg az érsekújvári Napsugár Táncegyüttes táncosa
Lukács Olga (Dudekné) Szőttes utánpótló – előzőleg nem táncolt
Fekete Olga (Vargáné) – előzőleg nem táncolt
Bulla Éva; ügyelő is volt – előzőleg nem táncolt
Bencs Marika; Szőttes utánpótló – előzőleg nem táncolt
Bencs Kati; Szőttes utánpótló – előzőleg nem táncolt, Bencs Barna húga
Tóth Marika (Bencsné) Tóth Stefen és Dóra lánya, Szőttes utánpótló; előzőleg nem táncolt
Bokros Kati Szőttes utánpótló – előzőleg nem táncolt
Varga Edit (Csukásné) Sebőkné Varga Duci húga, Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Sztranyovszky Ági (Katonáné); előzőleg a féli Kis Duna Néptáncegyüttes táncosa, a NI Koreográfusképzőben QuJ tanítványa
Lampl Zsuzsanna; Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Pásztor Márta; Szőttes utánpótló, előzőleg a prágai Nyitnikék táncosa
Guoth Jana (Bábiné); előzőleg a VŠMU Balettmesteri Szakának hallgatója
Horváth Mária (Szaki); előzőleg a diószegi Új Hajtás Táncegyüttes táncosa
Mogyoróssy Erzsébet (Bözse); Szőttes utánpótló, előtte nem táncolt
Nagy Irma;Szőttes utánpótló – előtte nem táncolt
Tóth Ibolya (Bankóné); Szőttes utánpótló – előzőleg nem táncolt
Pőthe Éva; Szőttes utánpótló – előzőleg nem táncolt
Fekete Ilona (Hela); Apró Szőttes növendék
Fullajtár Éva (Fuluska); Apró Szőttes növendék, Apró Szőttes
Koudelka Kati; Apró Szőttes növendék, Apró Szőttes
Majer Juci (Keszegné) (Béka); Apró Szőttes növendék
Méry Bandika (Úrbané); Apró Szőttes növendék
Botlik Ági (Krauszné); Szőttes utánpótló, Csallóközi Együttes
Bartalos Angéla; Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Semman Amália; Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Balta Aranka; Szőttes utánpótló, előzőleg a Szepsi Gyermek Táncegyüttes táncosa
Andreanszky Éva (Lovisekné); Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Chovan Ildikó – előzőleg a Kassai Konzervatórium Balett Szakának és a VŠMU Tánc Tanszékének hallgatója

Férfi tánckar:

*** Quittner János** (1969–72) – előzőleg a Felső-csallóközi, ŽTU, Honvéd, Kis-Duna Együttes táncosa és a Csallóközi Dal- és Táncegyüttes táncos koreográfusa
*** Bilek Gábor** (1969) – a műsorban már nem táncolt, előzőleg az Ifjú Szivek szólótáncosa volt (ɔ
*** Szkupil Vince** (1969) – nagyon rövid ideig vett részt a munkában, előzőleg az Ifjú Szivek táncosa
*** Sebők Géza** (1969–74) – előzőleg az Ifjú Szivek táncosa
*** Gall György** (1970–73) a műsorban csak 1971–től táncolt,előzőleg az Ifjú Szivek táncosa volt
*** Fleischman Péter** (1969) – csak a vereknyei műsorban táncolt; előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa; QuJ tanítványa
*** Csóka Imre (Öcsi**) (1969–70) – előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa, QuJ tanítványa
*** M. Gútai László** (1969–75) – előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa, QuJ tanítványa
*** Banyák Gyuszi** (1969) – előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa, QuJ tanítványa; az 1970-es turnéra már nem jött
Szombat András (1970–71) – előzőleg az érsekújvári Napsugár Táncegyüttes táncosa, koreográfus; Szombat Marika öccse (Szombat Marika és QuJ csoporttársak a NI Koreográfusképzőjében); Banyák Gyuszi helyett Gombaszögön csatlakozott a Szőtteshez

Brandl Vili (1969–70) – előzőleg a Csallóközi Együttes tagja; QuJ tanítványa
Fekete Gyula (1970–71) – ügyelő is volt,Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Sípos Károly (Sipi); Csallóközi Együttes; Ifjú Szivekből jött QuJ-tanítvány
Spalek Ferenc (Spak) (1971–83) – előzőleg a féli Kis Duna Táncegyüttes táncosa
Dudek Ferenc (Fizse) (1971–77) – előzőleg az érsekújvári Napsugár Táncegyüttes táncosa. A Napsugárnak Szombat Marika koreográfus vezetésével sok közös projektje volt a Csallóközivel és QuJ-vel 1966–69 között.
Varga Ervin (1971–76) – előzőleg a fülekpüspöki Palóc, az Új Nemzedék táncosa, a NI Koreográfusképzőjében QuJ a vezető tanára
Szokolai Imre (1973–76) – Szőttes utánpótló; előzőleg a Gömör Táncegyüttes táncosa
Katona István – 1973 nyári turné, előzőleg fülekpüspöki Palóc Táncegyüttes; Bp. Balett Int.; MÁNE-ösztöndíjas
Brandl Feri (1972–83) – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Soltés Jozef (Jozsó) (1973–75) – Szőttes utánpótló, előzőleg BA Konzervatórium
Valacsai István (Sú) (1973–74) – Szőttes utánpótló; előzőleg Kis Duna Táncegyüttes
Gálik István – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Gálik Jancsika – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Kovács Tibor (1974–77) – előzőleg a kassai Új Nemzedék táncosa
Bencs Barna (1974–75) – előzőleg a kassai Új Nemzedék táncosa
Bábi Jancsi (1974– 83) – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Lacza Csaba (1974–78) – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Katona Feri (Baka) (1975– 83) – Szőttes utánpótló, előzőleg a Hegysúri Tánccsoport táncosa
Lovas Tibor (1975–77) – Szőttes utánpótló; előzőleg a Hegysúri Tánccsoport táncosa
Nagy Sanyi (Öcsi) (1975–83) QuJ fogadott fia – Szőttes utánpótló és Apró Szőttes
Keszeg István (nyári turné 19..) – előzőleg martosi Hajnal Táncegyüttes, kassai FS Dargov táncosa, Mészáros Imre koreográfus tanítványa, aki az 50–60-as években az Ifjú Szivek kiemelkedő szólótáncosa volt, ikertestvérével, Mészáros Józseffel (Dodo) együtt
Richtarcsík Mihály – előzőleg a kassai Új Nemzedék táncosa
Kotolácsi Ferenc – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Agszer István (Ödön) – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Hajdú László – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Holocsi Lajos (Könyök) – Szőttes utánpótló, előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa
Balódi Béla – Szőttes utánpótló, előzőleg a Csallóközi Együttes táncosa
Jánosík Zoli (nyári turné 19..) – a diószegi Új Hajtás táncosa
Patasi ... – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Gyebnár Gyula – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Urbán Zsolt – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt
Méhes Árpád – Szőttes utánpótló, előzőleg nem táncolt, rövid ideig volt a tánckarban, kb. egy évadot
Ifj. Quittner János (Öcsi) – Apró Szőttes-növendék, a Szőttes utánpótló táncosa
Ifj. Winkler József (Dodi) – Apró Szőttes-növendék, a Szőttes utánpótló táncosa
Kosár István – Apró Szőttes, a Szőttes utánpótló táncosa
Lovisek Tibor – Apró Szőttes, a Szőttes utánpótló táncosa
Duránszky János – Apró Szőttes növendék, a Szőttes utánpótló táncosa

Megegyzés: * alapítók

Énekesek – előadók – konferansziék:

G. Molnár László előadó – konferanszié (1969–76)
Kopál Irén énekes (1970); a Népes volt szólóénekes
Derzsi Gyuri énekes (1970); az Ifjú Szivek volt szólóénekese
Pereszlényi Irénke (Csilike) énekes – előadó – konferanszié (1970–79)
Szkrutekné Kíss Irma ének (1970–73)
Balogh Matild ének (1970–73)
Kulcsár Tibor furulya (költő, pedagógus, iskolaigazgató; majd az Ifjú Szivek igazgatója)
Záreczky József ének; a Népes volt szólóénekese (1970–72)
Mits Klári énekes; előadó (1970–73)
Varga Kati énekes (1970–71)
Mits Ferenc énekes (1971)
Szabó Frici konferansziék; előadó (1976–79)
Barkai Marika énekes; előadó (1974–79)
Kružliak Ján ének; furuglya (fujara) (1974–76)
Orros Gyula énekes; furulya; előadó; konferansziék (1971–74)
Pásztor Szilvia énekes (1977–78)
Bukor Szilvia (Pacsirta) énekes; előadó (1977–83)
Reicher Gellért előadó (1980–83)
Richtarcsík Mihály előadó (1978–80)
Machan Ferenc előadó (1979– 83)
Krommer Rudolf előadó (1980– 83)

Zenekarok:

Vásárúti Vontszemű János zenekara (1969–1974)
(Klasszikus 5–6 tagú Magyar cigányzenekar)

*Vásárúti Vontszemű János	prímás; a zenekar vezetője
*Vontszemű Ferenc	klarinét
*Vontszemű Karcsika	cimbalom
*Vontszemű Laci	brácsa
*Vontszemű Géza	bőgő
Laternyik István	II. hegedű (1970-es turnén)
Vontszemű Sulló	klarinét (1972-től)
... Kismagyari	bőgő (1973-től)

Cimbalommal bővített kamarazenekar (1974–77)

Papp Sándor	karmester; zenekarvezető
Kružliak Ján	I. hegedű; koncertmester
Koncsek Ján I.	I. hegedű; koncertmester
Dráfi József Dodo	I. hegedű
Wiemer Gejza	I. hegedű
... Iveta	II.hegedű
Anyalai … (Dunaszerdahely)	II. hegedű
... ... (Dunaszerdahely)	II. hegedű
... ...	II. hegedű
Patkoló Alex	klarinét
... ... (Somorja)	klarinét
Radics Rudi	cimbalom
Bušó Ján	brácsa; másodkarmester
... ...	brácsa
... ...	cselló
Patkoló …	bőgő
... Libor	bőgő

Első Paraszt Banda (1977)

Bodonyi András	hegedű
Szenk Éva (Czinka Panna)	hegedű
Varsányi László	kontra; zenekarvezető
Csukás Zsolt	bőgő
... Libor	bőgő

Szőttes Bihari János Rajkó zenekara (1977–78)

Dráfi József Dodo	prímás; zenekarvezető
Farkas Jozef (Kubánka veje)	I. hegedű
… … (Érsekújvár)	II. hegedű
Mészáros …	hegedű, kis prímás
Berki Janko (Mrenica fia)	hegedű, kis prímás
Anyalai … (Dunaszerdahely)	II. hegedű
… … (Dunaszerdahely)	II. hegedű
… … (Udvard)	II. hegedű
… … (Udvard)	II. hegedű
… … (Somorja)	klarinét
Váradi Berci (később MÁNE)	klarinét
Sárközi … (Udvard)	cimbalom
Radics Rudi	cimbalom
… …	cselló
… …	brácsa
… …	brácsa
Csillag Ferenc (Udvard)	bőgő
Lévai Tibor (Lévai Aladár fia)	bőgő

Második Paraszt Banda (1979–82):
(a kezdeti Varsányi zenekar)

Csizmár Ildikó	hegedű
Szenk Éva (Czinka Panna)	hegedű
Varsányi László	kontra, ütősök
Varsányi Gyuri	cimbalom, ütősök
Csukás Zsolt	bőgő
… Libor	bőgő

Apró Szőttes zenekara (1978–80):

Varsányi László	a zenekar vezetője, oktatója
Csizmár Ildikó	hegedű
Cséplő Júlia	hegedű, kontra
Cséplő Zsuzsa	cselló, kisbőgő

Az „Ugorjunk a táncba" népi zenekara (1981–83):
(a SĽUK-kal kötött szerződés alapján hosszú távra bérelt zenekari tagok)

Rigó Tóni (SĽUK)	prímás, hegedű
Ifj. Bertók Sándor (SĽUK)	prímás, hegedű
… Frantisek (SĽUK)	klarinét
… … (Somorja)	klarinét
… … (Táneló)	cimbalom
Lau Alexander (SĽUK)	cselló
Bertók Sanyi (Cseka) (SĽUK)	brácsa
… … (Kismagyar)	bőgő

Korrepetítorok:
Molnár Aladár (1969–70)
Ág Tibor (1970–71)
Rácz Tibor (1970–72)
Papp Sándor (1971–77)
Varsányi László (1974–79)

A társulat műszaki részlege és garderóbia tagsága 1969–83:

Műszakirészleg-vezetők:
Nagy Gábor (1971–73)
Bankó István (1974–80)
Karsay Sándor (1980–83)

Buszvezetők – járművezetők:
Lengyel Lajos (1970–73) (buszvezető Töhötöm)
Sedlák Ján (1973–74) (buszvezető Töhötöm)
Bankó István (járművezető, Robur és Piroska busz)
Quittner János (járművezető, Robur és Piroska busz)
Gálik István (járművezető, Robur)
Szikhard Lajos (Hegysúri Pocó)
(világosító; járművezető, Robur)
Mozsnyák Tibor (1974–76) (buszvezető)
Machan Ferenc (Pocó) (1977– 83) (buszvezető)
Krommer Rudolf (járművezető, Piroska busz)
Winkler József (1983 nyári turné – Prága és Csehország)
(buszvezető)

Színpadmesterek – kellékesek – színpadtechnikusok:
Lengyel Lajos (1970–72) színpadmester
Nagy Gábor (1971–72) színpadmester
Szalay László (1974–75) (Hegysúri Pocó) színpadtechnikus
Nagy Ernő (Gábor öccse) (1972–74) kisegítő színpadtechnikus
Nagy Zoli (Gábor barátja) (1973–74) kisegítő színpadtechnikus
Gálik Pista kisegítő-színpadtechnikus (kezdő táncos volt)
Fogelsziger Károly (1978–80) kellékes–színpadmester
Krommer Rudolf (1979–83) kellékes–színpadmester
Csanbal Lajos (Csucsu) (1980–82) kellékes–szinpadtechnikus
Szűcs József (1978–79) (Vereknyei) szinpadtechnikus
Mozsnyák Tibor (1975–77) (Vereknyei) szinpadtechnikus
Holocsi Lajos (Könyök) (1973–74) kisegítő – szinpadtechnikus
Balódi Béla (1973–74) kisegítő – szinpadtechnikus

Hangmérnökök – hagtechnikusok:
Nagy Gábor hangtechnikus – hangmérnök
Rokos öreg hang (1972 nyári turné, Ifjú Szivek Technika)
Ing. Kovács György (1973–79) – hangmérnök
Ing. Karsay Sándor (1975–83) hangtechnikus, hangmérnök
Pokorny Ottó (1976–79) – hangtechnikus – hangmérnök
Horváth Zoltán (1979–83) – hangtechnikus

Fénytechnika:
Lengyel Lajos (1970–71) világosító
Bankó István (1973–82) világosító, fővilágosító
Rokos fiatal (1972 nyári turné, Ifjú Szivek Technika)
Szikhard Lajos világosító (Pocó)
Hollósi László világosító és kisegítő színpadtechnikus
Nagy József (1975–83) világosító, fővilágosító
Putz Sándor (1975–83) világosító

Garderóbia :
Reicher Rita (1971–75) (kosztümös)
Sztrieženec Magda (1972) (kosztümös, táncos)
Pataki Margit (1974–79) (kosztümös)
Margit néni férje (1978–79) (kosztümös)
Tóth Izabella (1976–79) (kosztümös, táncos)
Nagy Ilona (Ili) (1979–83) (kosztümös)
Béres Mária (Maris) (1979–83) (kosztümös)

A műszaki részleg és garderóbia rendszeres segítői, támogatói:

Gútai Teréz (1969–73) (kosztüm-tanácsadó, kölcsönző) a Csalló-közi Együttes kosztümöse (1965–69: QuJ munkatársa)
Varró Irén (1970–74) (kosztüm-tanácsadó, kölcsönző) az Ifjú Szivek vezető garderóbusa (megelőzően a NÉPES első csehszlovákiai magyar hivatásos együttes, majd a SĽUK és a VUS – Szlovák Honvéd Együttes táncosa
Strieženec Eta (1971–80) (kosztüm-tanácsadó, a Somorjai Divat- és Színházi Kosztüm Varroda vezetője)
Nagy Horváth Ilona (Ica) (1975– 83) (kosztüm, raktári segítő)
Nagy Ili és Sanyi
Sz. Nagy Sándor (1977–83) (járművek karbantartása)
Göndör Ferenc (1973–76) (járművek karbantartása, Robur)
Csenkei efsz (JRD) (1971–79) (műszaki felszerelés és járművek javítása, karbantartása)
Winkler József (1981– 82) (járművekk karbantartása)

Ha valakit kifelejtettem, annak elnézését kérem! A Szőttesben eltöltött idők dátumai is csak útmutatóul szolgálnak, nem pontosak... Nagyon régen volt már, de hogy ennyire is emlékszem, bizonyíték arra, hogy a SZŐTTES életem nagyon fontos, egész életre szóló állomása volt. Hogy szerettem, szeretem mindmáig, és hogy a disszidálásom miatti elválás mindmáig életem legfájóbb pontja...

RODOKMEŇ 7
OČARENÝ TANCOM 17
CHOREOGRAFI 21
ZASTÁVKY 29
SZŐTTES 33
NÁHLA KATASTROFA 43
EMIGRÁCIA 51
V AUSTRÁLII 57
DOM MAĎAROV 59
MELBOURNSKÍ SLOVÁCI 65
NÁRODY A NÁRODNOSTI 67
MOJE PÔSOBENIE V AUSTRÁLII 81
EŠTE RAZ BY SOM NEEMIGROVAL 87
NEVRAŽIVOSŤ TU, AJ TAM 93
STAL SOM SA RIADITEĽOM 97
DVOJDOMÝ 103
SEDEMDESIAT ROKOV 109
ŽIVOTOPIS 115
Diela Jánosa Quittnera od roku 1962 118
Umelecký tvorivý tím Szőttes 1969 – 1983 122

majstrovstvo
POHYBU

Na základe osebnej spovedi Jánosa Quittnera
zaznamenala Mária Haraszti

Editor:
Gyula Haraszti

Majstrovstvo pohybu

Vydavateľ: Microgramma
Zodpovedný vydavateľ: Gyula Haraszti
Eisnerova 42
SK - 841 07 BRATISLAVA
www.microgramma.eu

Obálku navrhol s použitím grafiky Brigitta Kratz
Gyula Haraszti

ISBN 978-80-xxxxx-xx-x

Pôvodný názov: A mozgás mestersége
Quittner János 70 éve

Preklad do slovenského jazyka: Mgr. Ildikó Haraszti

Preklad realizovaný s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín 2018

Dobré víly v ľudových rozprávkach predpovedajú
životnú dráhu dieťaťa pri jeho narodení.
Či sa to tak stalo aj v mojom prípade, neviem.
To však viem, že môj doterajší život bol
napriek ťažkým obdobiam pekný a úspešný.
Už dlhšiu dobu cítim, že moja vnútorná podstata,
ktorá si váži ľudí a miluje ich, je vždy schopná
naplniť sa vďaka rodine, učeníkom a priateľom.
Je to úžasný pocit, že ma ľudia majú radi.
To je ten pocit, ktorý mi pomáha dostať sa
z každodenného labyrintu nášho uponáhľaného života.

A népmesékben a jó tündérek a gyermek
születésekor megjövendölik az életútját.
Hogy ez így volt-e az én esetemben is, nem tudom.
De azt, hogy az eddigi életem a nehéz
időszakok ellenére is szép és eredményes volt, tudom.
Már hosszú ideje úgy érzem,
hogy embert tisztelő és emberszerető énem
– a családom, tanítványaim, barátaim
révén – mindig szinültig fel tud töltődni.
Fölemelő érzés, hogy szeretnek az emberek.
Ez az az érzés, amely átsegít rohanó
világunk mindennapjainak labirintusán.

In the tales, good fairies foretell
the faith of a child upon its birth.
I do not know if this happened in my case.
But I know that my life, despite some difficult periods,
has so far been successful and good.
For a long time, I have felt that my respecting
and loving inner self is always able to recharge itself
with the help of my family, pupils and friends.
To feel that people love me is elating.
This feeling gets me through the daily labyrinths
of our rushing world.

Quittner János

ISBN 978-80-85751-08-6
9 788085 751086